

COPILUL VESEL
MONTESORI, SFATURI UTILE TUTUROR
DE LA NAȘTERE PÂNĂ LA TREI ANI

Susan Mayclin Stephenson

Editura Maria Montessori
2018

COPILUL VESEL
Montesori, sfaturi utile tuturor, de la naștere până la trei ani
Copyright © 2013 de Susan Mayclin Stephenson
EDIȚIA A DOUA

Toate drepturile rezervate. Niciun fragment din prezenta lucrare nu poate fi reprodus, tradus, distribuit sau transmis, sub orice formă, fără a avea în prealabil acordul scris al editurii.

Michael Olaf Montessori Company
PO Box 1162 Arcata, CA 95518, USA
www.michaelolaf.net
michaelola@aol.com

Anumite fragmente ale acestei cărți au fost publicate anterior în edițiile „*Copilul vesel*”, edițiile 2001 – 2010, precum și în ediția japoneză, intitulată „Dechita, Dechita, Dechita” (*Pot, pot, pot*) ISBN 978-606-94631-9-2

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STEPHENSON, SUSAN MAYCLIN
Copilul vesel : Montessori - sfaturi utile tuturor de la naștere până la trei ani / Susan Mayclin Stephenson. -
Iași : Editura Maria Montessori, 2018
ISBN 978-606-94631-9-2

37

Coperta: reproducere după o pictură în ulei aparținând autoarei.

Ilustrațiile: La această vârstă, copiii nu pozează și nici nu interpretează anumite roluri; prin urmare, multe fotografii au fost făcute cu telefoanele mobile și prin alte metode mai slabe calitativ, pentru a surprinde unele momente importante. Cele mai multe fotografii au fost făcute de către autoare.

Aceasta își exprimă recunoștința pentru imaginile, sugestiile și rectificările primite de la familie și de la prietenii din toată lumea.

De fiecare dată când se naște un copil, acesta aduce cu el speranța că Dumnezeu nu este încă dezamăgit de oameni.

—Rabindranath Tagore,
poet laureat al Indiei
și admirator al Dr. Montessori

Observațiile directe ne arată că cei mici au capacități psihice deosebite și ne indică faptul că e nevoie de modalități noi de a le scoate la iveală - efectiv „să educăm prin colaborare cu natura”. Prin urmare, aici este începutul noului drum în educație, iar pe acest drum nu profesorul va educa copilul, ci copilul își va educa profesorul.

—Dr. Maria Montessori

CUPRINS

Introducere

Prolog

PRIMA PARTE: PRIMUL AN DE VIAȚĂ

Primul an de viață: Simțurile

Perioada intrauterină. Muzica și limbajul. Plânsul ca mod de comunicare. Vederea și prelucrarea informației. Mentea ca un burete. Materialele

Primul an de viață: Reflexul de întindere și apucare

Dezvoltarea mișcării. Jucării care ajută la dezvoltarea naturală a mișcării. Materiale naturale pentru jucării.

Primul an de viață: Statul în șezut și activitățile desfășurate de copil

Cum muncește un copil. Cum mănâncă și ce face un copil după ce stă în șezut. Ce probleme apar odată cu noile abilități motorii. Câte jucării are copilul la dispoziție și cum învață să le strângă. Ce mobilier este adecvat perioadei în care copilul stă în șezut.

Primul an de viață: Mersul de-a bușilea, ridicarea și statul în picioare, mersul independent

Libertatea de mișcare. Un mediu sigur și natural. Mersul de-a bușilea, ridicarea și statul în picioare, mersul independent.

Sfârșitul primului an: Dezvoltare unică și respectul de sine al unui copil

Fiecare copil are propriul său plan unic de dezvoltare. Cum să încurajăm începutul unei bune autocunoașteri. Amenajarea casei pentru primirea nou-născutului. Îmbrăcăminte care să susțină mișcarea liberă. Atașament și separare, pregătirea pentru înțarcare și învățarea la oliță. Limbajul semnelor și Comunicarea Eliminării (CE). Materiale care ajută creșterea și dezvoltarea optimă în primul an. Iubire necondiționată. Sfârșitul primului an.

PARTEA A DOUA: DE LA UN AN LA TREI ANI

1 – 3 ani: Preocuparea copilului pentru sine, pentru ceilalți și pentru mediul în care trăiește

Implicarea în viața de zi cu zi a familiei. Tipuri de activități practice. Mediul de lucru și concentrarea. Materialele folosite. Dezbrăcatul și îmbrăcatul. Un loc pentru fiecare lucru și fiecare lucru la locul lui. Scopul urmărit de copil. Nevoile părinților. Activitățile pe care adulții și copiii le pot face împreună. Cum încearcă cel mic să descopere regulile de conviețuire socială. Învățați-l arătându-i, NU corectându-l. Cum să îi oferim copilului posibilitatea de a alege.

1 – 3 ani: Jucării și puzzle-uri

Cum alegem jucăriile. Cum aranjăm și schimbăm între ele jucăriile. Cum învățăm copilul să își strângă jucăriile. De ce trebuie să respectăm perioadele de concentrare ale copilului. Discriminarea vizuală și coordonarea mână – ochi; Jucăriile de tip puzzle. Jucăriile cu mai multe posibilități de utilizare.

1 – 3 ani: Muzica

Dansul și muzica. Instrumentele de percuție și alte resurse materiale muzicale.

1 – 3 ani: Limbajul

Mai întâi copilul ascultă. Cum învață copilul mai multe limbi simultan. Trebuie să ascultăm copilul și să îl includem în conversație. Vocabularul, cuvintele, imaginile și cărțile. Limbajul formal. Povestile, scrisul și cititul. Aveți un copil care mușcă? Copilul are imaginație sau minte? Resurse materiale. Cum putem sprijini dezvoltarea limbajului.

1 – 3 ani: Activitățile artistice

Arta înseamnă mai mult decât a desena. Resurse materiale. Cum învățăm copilul să aprecieze arta. Activitățile artistice.

1 – 3 ani: Diversitatea etnică și culturală

Viața de zi cu zi a oamenilor din diverse părți ale lumii. Resurse materiale.

1 – 3 ani: Plantele și animalele

Dragostea firească pentru natură. Cunoașterea și denumirea plantelor. Îngrijirea grădinii. Observarea și îngrijirea animalelor. Resurse materiale.

1 – 3 ani: Științele și matematica

Primii pași în studiul științelor. Primii pași în matematică.

PARTEA A TREIA: ADULTUL

0-3 ani: Cum pregătim mediul de viață al copilului

Ce lucruri ne trebuie pentru un nou-născut? Siguranța copilului. Principii generale de organizare a mediului de viață al copilului. Mediul înconjurător și capacitatea copilului de a absorbi informații. Mediul exterior. Resurse materiale. Concluzie.

0-3 ani: Cum să fim părinți și ce trebuie să îi învățăm pe cei mici

O experiență plăcută la naștere. Relațiile de familie apropiate, în viața de zi cu zi. Îmbrăcămintea și materialele. Construirea încrederii în lumea din jur. Blândețea primilor pași în viață și rolul tatălui. Simțul ordinii. Schimbările din mediul de viață al copilului. Nevoile

copilului. Modelele, limitele și momentele de singurătate. Materiale educaționale pentru copiii de 0 – 3 ani.

ANEXE

Cum m-am înțărcat singură (Punctul de vedere al unui copil)

Comparație între practicile Montessori pentru copiii de 0 – 3 ani și practicile tradiționale din Bhutan

Maria Montessori

Programul Montessori pentru educatori, grupa 0 – 3 ani

Despre autoare

Reacții pozitive la cartea *Copilul vesel: Montessori, sfaturi utile tuturor, de la naștere până la trei ani*

Reacții pozitive la cartea *Child of the World*

INTRODUCERE

Descoperirile Mariei Montessori au schimbat complet modul în care este văzut copilul și modul în care evoluează viața, chiar din primele momente. Aceasta nu doar că a descoperit potențialul interior imens ascuns în copilășul aparent neajutorat, dar a găsit și o modalitate de a ne ajuta să îi încurajăm acest potențial, chiar de la începutul vieții lui.

Este important ca aceste informații să ajungă la viitorii părinți la momentul potrivit, astfel încât aceștia să aibă timp să se pregătească. De asemenea, este important ca informațiile să ajungă și la adolescenți, în momentul în care aceștia încearcă să își dea seama de propriile lor capacități, când încearcă să își înțeleagă propriul corp aflat în schimbare, să afle cine sunt și ce anume trebuie să facă în viață.

Susan Mayclin Stephenson a văzut în mod direct, pe parcursul mai multor ani, că aceste principii se aplică cu succes copiilor din orice țară și din orice cultură. În cartea *Copilul vesel*, Susan vă prezintă ceea ce se știe despre primii trei ani de viață ai copilului într-un mod elegant și plin de compasiune. Sunt convinsă că ceea ce a scris va contribui la crearea unei vieți mai bune pentru copiii din întreaga lume.

—**Dr. Silvana Quattrocchi Montanaro**, formator și fondator al programului pentru educatori, grupa 0 – 3 ani, Asociația Montessori Internationale

PROLOG

O sămânță mică care crește într-un pământ bogat, expusă la cantitatea corectă de lumină solară, căldură și umiditate, se va transforma într-o plantă frumoasă și sănătoasă. Mormolocul de broască știe cât timp să trăiască în apă și când e momentul să treacă în alt mediu, să trăiască pe uscat. Ca și planta, puiul de om are nevoie de un mediu prielnic, atât fizic cât și emoțional, iar el își va lua din acest mediu exact ceea ce are nevoie ca să înflorească. Și, la fel ca broasca, are nevoie de un mediu de viață care să se schimbe o dată cu evoluția sa.

Sunt convinsă că un copil se naște cu toate instinctele de care are nevoie ca să se dezvolte foarte bine și să fie fericit, atunci când primește ceea ce are nevoie; dar oare ce fel de mediu de viață îndeplinește aceste necesități? Îmbrățișarea caldă a mamei imediat după naștere trezește instinctul compasiunii și îi arată copilului cum ar trebui să se poarte oamenii unul cu altul. Și apoi ce urmează?

În fiecare cultură există o anumită înțelepciune populară, însă în timpurile moderne o mare parte din aceasta s-a pierdut. Primii trei ani de viață sunt prea importanți ca să facem experimente legate de creșterea copiilor, dar principiile Montessori prezentate în lucrarea de față și-au dovedit valabilitatea peste tot în lume, indiferent de cultura căreia i-au aparținut copiii, timp de peste un secol. Scopul acestei cărți este să ajute părinții să caute, să descopere, să aprecieze și să sprijine nevoile mentale, fizice și emoționale ale copilului în primii trei ani de viață.

Deși studiez această temă de peste 50 de ani, încă învăț. Îmi amintesc o situație concretă în care am simțit încă o dată cum mi se deschid ochii, în alt mod. Era vorba de una din primele prezentări în Statele Unite ale programului Montessori pentru educatori grupa 0 – 3 ani, care începuse în Italia în anul 1947. Pe primul diapozitiv se vedea un copil foarte mic, care stătea aplecat deasupra unui acvariu cu o cană în mână și scotea apă cu ea. M-am gândit că va urma o discuție despre modalitățile prin care putem să îi distragem atenția copilului atunci când face ceva nepotrivit. Am fost însă foarte surprinsă de ceea ce a urmat.

În diapozitivele următoare se vedea cum copilul, în vârstă de doar doi ani, scosese o mare parte din apa din acvariu, cană cu cană, punând-o într-o găleată de pe podea. A avut grijă să lase suficientă apă pentru pești. Apoi, a șters mazăga verde de pe pereții acvariului și l-a

umplut încet cu apă curată, de la chiuvetă. La sfârșit, a folosit un mop mic ca să șteargă apa pe care o dăduse pe jos.

Am rămas fără cuvinte. Ca profesor, lucrasem deja mulți ani cu elevi de diverse vârste, de la doi ani până deveneau adulți, dar sub nicio formă nu mi-aș fi imaginat că un copil de doi ani ar putea să facă ceea ce făcuse copilul respectiv.

Dintotdeauna a fost o mare bucurie pentru mine să predau după metoda Montessori, dar în ziua respectivă mi-am dat seama că, pentru a încuraja cel mai bine copiii să își atingă potențialul, și prin ei, să încurajăm întreaga omenire, trebuia să aflu mai multe lucruri despre copiii de până la trei ani. După mulți ani, continui să învăț și să împărtășesc și altora ceea ce descopăr. Îmi face mare plăcere faptul că *această carte* se folosește la orele de dezvoltare personală, la copiii de gimnaziu. Sunt sigură că ei vor deveni niște părinți deosebiți.

Multe din informațiile din această carte au fost traduse și în alte limbi. Versiunea în limba japoneză (în traducere: *Pot, pot, pot*) a devenit material suport pentru unele cursuri online de educație parentală. Sper că vă va ajuta să înțelegeți și să vă bucurați de miracolul primilor ani de viață ai copilului și că vă va face să vă doriți să aflați mai multe.

—Susan Mayclin Stephenson

PARTEA ÎNTÂI, PRIMUL AN DE VIAȚĂ

PRIMUL AN DE VIAȚĂ: SIMȚURILE

Perioada intrauterină

Se cunosc foarte puține lucruri despre ceea ce se întâmplă cu adevărat cu bebelușul în cele nouă luni petrecute în uter, dar se întâmplă multe. Pielea, primul și cel mai important organ senzorial, este complet formată după șapte sau opt săptămâni de sarcină. Mirosul este funcțional din a doua lună de sarcină. Gustul este activ din a treia lună. Iar urechea își încheie dezvoltarea structurală între lunile a doua și a cincea de sarcină.

Nu se știe exact ce percepe, simte, intuește, la ce se gândește sau ce înțelege bebelușul. Însă se știe că răspunde la stimuli verbali, la sunete și la muzică. Deci, cel mai bine este să îi vorbim încet, să îi cântăm, să ascultăm muzică frumoasă, în fiecare zi. Specialiștii care studiază achiziția limbajului afirmă că bazele pentru învățarea limbii materne se pun încă din uter. Studiindu-se viața unor muzicieni celebri, se constată adesea că au fost expuși la muzică de calitate încă dinainte de naștere. Spre exemplu, celebrul violonist britanic Yehudi Menuhin credea că talentul său muzical s-a datorat parțial faptului că părinții săi cântau sau ascultau

muzică înainte de nașterea lui. Părinții care le cântă bebelușilor din timpul sarcinii constată că respectivele melodii calmează foarte ușor copilul, după naștere.

*S-ar putea ca bebelușul să înregistreze ritmurile
caracteristice specifice limbii mamei. Într-un fel,
fătul deja lucrează, el învață limba!*

—**Silvana Montanaro**

În 1995 am avut o întâlnire cu doamna Shinichi Suzuki de la Școala de Muzică Suzuki, în Matsumoto, Japonia, pentru a ne împărtăși ideile legate de mediile de dezvoltare pentru copiii mici. Atât pentru Montessori, cât și pentru Suzuki, scopul este acela de a crea o relație bazată pe afecțiune între copil și adult, de a oferi copilului un sentiment de reușită și de talent cultivat și, venind în întâmpinarea nevoilor copiilor, de a contribui la crearea unei societăți mai pașnice. Am discutat despre cea mai potrivită modalitate de a veni în ajutorul copiilor și am căzut de acord că munca noastră trebuie să înceapă înainte de naștere.

Muzica și limbajul

În primele zile, luni și în primul an de viață, copilul este interesat în mod deosebit să asculte vocea umană și să urmărească expresia facială și buzele unei persoane care vorbește. Nu întâmplător, distanța de focalizare a ochilor unui nou născut este egală cu distanța dintre chipul său și cel al mamei, din timpul alăptării. Probabil cele mai frumoase prime experiențe de comunicare se produc în timpul alăptării bebelușului. Putem stimula interesul deosebit al copilului pentru limbaj și îl putem pregăti pentru limbajul vorbit de mai târziu, vorbind clar, să nu ridicăm vocea nefiresc de mult (la intensitatea pe care o folosim de obicei când ne adresăm animalelor de companie) și să nu simplificăm exagerat de mult limbajul în prezența copilului. Putem să povestim întâmplări amuzante din viața de zi cu zi, să recităm poeziile preferate, să spunem ce facem: „Acum te spăl pe picioare, pe fiecare degețel, ca să fie foarte curat” și să ne simțim bine în această importantă relație de comunicare. Și putem asculta: muzica, liniștea sau unul pe celălalt.

Un adult poate purta o conversație cu un copil, chiar foarte mic, în felul următor: când copilul scoate un sunet, imitați-l – cu aceeași tonalitate și lungime: bebelușul: „maaaa ga”, adultul: „maaaa ga” etc. De multe ori răspunsul copilului este uimitor, ca și cum acesta ar spune: „În sfârșit, cineva înțelege și vorbește pe limba mea!”. După câteva astfel de replici,

mulți copii vor începe să scoată sunete intenționat, ca să le imitați, iar în cele din urmă vor începe să imite vocea adultului. O astfel de comunicare inițială este foarte emoționantă pentru ambele părți. Nu este doar găngurit; reprezintă o comunicare reală.

În primul an de viață, activități precum schimbatul, alăptatul, baia, luatul și ținutul în brațe, îmbrăcatul sunt cele mai importante și sensibile momente. Cereți voie sugarului sau spuneți-i că îl veți lua în brațe când aveți de gând să îl luați. Dacă se poate, întrebați-l, *înainte* de a-l lua în brațe, dacă e pregătit să fie luat în brațe, îmbrăcat, alăptat, spălat. Copiii își dau seama când li se adresează o întrebare serioasă sau li se dă posibilitatea să aleagă. Atunci când schimbați sau îmbăiați un sugar, decât să-i distrageți atenția cu o jucărie, mai bine uitați-vă în ochii lui, spuneți-i ce faceți, puneți-i întrebări și dați-i posibilitatea să aleagă. Nu vom exagera, subliniind importanța deosebită a acestei comunicări pline de dragoste și respect. Îl face pe copil să vrea să vă vorbească, iar dorința de a comunica reprezintă baza unei bune dezvoltări a limbajului.

Buna dezvoltare a limbajului depinde și de limba pe care copilul o aude în jurul lui în primele zile, luni și în primii ani de viață. Ascultarea conversațiilor dintre părinți și alți adulți sunt la fel de importante ca adresarea directă. Un părinte sau un frate mai mare care vorbește cu sugarul sau îi cântă, îl învătă și el să vorbească. Este într-adevăr uimitor cât de multe noțiuni de limbaj poate asimila un copil în primii trei ani de viață, culminând cu înțelegerea perfectă și completă a unei limbi, într-un mod pe care un adult nu îl poate imita.

Nu este niciodată prea devreme să vă uitați împreună în cărți și să vorbiți despre ele. Cărțile frumoase cartonate pot fi așezate pe o parte dacă bebelușul nu poate încă să stea în șezut, pentru ca el să le poată vedea cu ușurință. Acestea prezintă copiilor o gamă largă de subiecte interesante, la vârsta la care ei vor să vadă și să audă – și să vorbească - despre tot.

Plânsul ca mod de comunicare

Reacțiile la plânsetele unui bebeluș sunt foarte diferite, în funcție de cultură: de la convingerea că plânsul întărește plămâni până la respingerea totală a ideii că un bebeluș poate fi lăsat chiar și o clipă să plângă. Vă recomandăm să vă străduiți să aflați ce vă spune copilul prin plâns. Nu există nicio „rețetă” universală, fiecare copil este altfel.

Vizitând creșa unui spital al Universității din Roma în perioada de pregătire ca educator Montessori 0 – 3 ani, am văzut cum reacționa o *professora* la plânsetele sugarilor: mai întâi îi vorbea bebelușului blând și liniștitor, asigurându-l că nu este singur. În multe cazuri, era

suficient pentru ca bebelușul să se calmeze și să se oprească din plâns. Totuși, dacă această metodă nu funcționa, *professora* privea copilul în ochi sau îl atinge ușor cu mâna. De multe ori, copilul se liniștea astfel complet. Dacă nu, căuta să vadă dacă nu era vorba de un disconfort fizic: o cută a lenjeriei, un scutec ud sau o poziție incomodă. Rezolvarea acestei probleme liniștea aproape de fiecare dată copilul și dispărea nevoia de a plânge. Foarte rar copilul avea nevoie de hrană.

Discuțiile legate de utilizarea corectă a *suzetelor* sau a *jucăriilor pentru dentiție* sunt foarte interesante, ținând cont de problema gravă a obezității, cu care ne confruntăm în prezent. Poate dacă am încerca să ne „alinăm” sugarii și altfel decât cu mâncare sau suzete – ceea ce le arată că fericirea înseamnă să își pună ceva în gură – am putea crește copii care își cunosc mai bine propriile nevoi. Există o jucărie căreia îi spunem suzeta „bună”, care nu rămâne în gură decât dacă este ținută de un adult, dacă este nevoie, sau dacă o ține copilul cu mâna în perioadele de erupții dentare, când gingiile trebuie masate. Astfel, suzeta este suptă sau masează gingiile exact cât este nevoie, fără să creeze un obicei sau să dea dependență.

Se întâmplă des ca un părinte atent să creadă că plânsul înseamnă mereu foame sau durere. Însă s-ar putea ca bebelușul să fie îngrijorat, să își amintească ceva neplăcut, să fie ud, să-i fie frig, cald, frică sau să fie plictisit. Sunt multe motive pentru care cere ajutor. Un părinte atent, care poate petrece mult timp urmărind și ascultând, poate învăța, chiar din primele zile, ce înseamnă fiecare plâns și poate să reacționeze corect. Toți vrem să fim înțeleși, chiar și cei mai mici dintre noi.

Văzul și percepția vizuală

Nou-născutul părăsește un mediu relativ lipsit de lumină și sunete și necesită un timp să se adapteze la ceea ce vede și aude în lumea exterioară. Ce vede copilul dumneavoastră prin casă? În primele săptămâni și luni este bine să îl protejați de sunete puternice, de culori prea stridente și în raza lui vizuală nu trebuie să aibă prea multe obiecte. Atunci când este suprastimulat vizual, copilul își închide de multe ori ochii, izolându-se de lumea din jur. Este mai bine să inspirăm și să încurajăm copilul să exploreze mediul înconjurător prin culori delicate și un număr limitat de obiecte, decât să îl copleșim cu prea mulți stimuli.

Atunci când copilul a asimilat toate sunetele și impresiile senzoriale dorite, într-o anumită perioadă de timp, el știe, instinctual, că este momentul să doarmă, pentru a prelucra informațiile. Imaginați-vă cum ar fi să vii dintr-un mediu cald, moale, relativ întunecat și liniștit (uterul) și să ajungi într-un loc cu totul nou, plin de lumini, sunete, senzații tactile, toate necunoscute, în afara vocilor celor din familie. Este benefic să se respecte instinctul copilului în ceea ce privește cantitatea de informații asimilate, programul de somn și percepție, trezirea

și asimilarea de informații noi. La naștere, un bebeluș știe deja cum să își regleze somnul pentru a-și asigura o sănătate fizică și mentală optimă și pentru a integra experiențele noi. Dacă respectăm aceste cunoștințe intuitive după naștere, putem preveni ușor problemele de somn care de multe ori îi extenuază pe proaspeții părinți și pe bebelușii lor. Amintindu-ne că somnul este vital din numeroase motive și nu este bine să îl întrerupem, trebuie să ne străduim, după cum s-a spus în repetate rânduri încă din cele mai vechi timpuri, să nu trezim un bebeluș care doarme, decât în caz de urgență.

Deși este o practică des întâlnită, nu se recomandă „dresarea” copilului ca să adoarmă. Atunci când un bebeluș este ținut mereu în brațe până adoarme, el nu are ocazia să se calmeze singur, să își găsească singur un mod să adoarmă - cea mai potrivită metodă chiar și atunci când este obosit. Pentru a evita apariția unei dependențe de un adult pentru un lucru atât de firesc ca procesul de adormire, putem să observăm cu atenție copilul și să îi respectăm, chiar din prima zi, capacitatea de a adormi singur, atât ziua, cât și noaptea.

Chiar dacă se crede că un sugar ar trebui să doarmă pe spate, este important ca, încă din prima zi de viață, copilul să nu stea doar pe spate, ci și pe burtică, ca să antreneze mușchii gâtului, ai brațelor și ai picioarelor. Din nou, observați copilul, să vă dați seama ce încearcă să învețe să facă. Unii bebeluși preferă această poziție, de multe ori ghemuiți, cu genunchii sub ei și fundulețul ridicat. Pentru alții, sunt suficiente doar câteva minute pe burtică la început, perioada de timp crescând treptat. Bebelușul trebuie supravegheat de un adult, să nu rămână blocat în locuri incomode și să observăm când vrea să fie întors.

Un copil este curios și simte nevoia să exploreze senzorial chiar din primele zile și își dorește să fie cu familia, nu învelit frumos într-o cameră, în liniște, toată ziua. Pentru ca acest lucru să fie posibil, părinții pot folosi un covoraș special pentru bebeluși, o saltea sau o păturică specială, care se pot muta oriunde se află restul familiei – bucătărie, dormitor, cameră de zi etc. Astfel, copilul poate să stea cu familia, să observe diverse aspecte ale vieții și să ațipească oricând este nevoie. Sugarul își poate păstra ritmul natural de somn și veghe. Poate auzi conversații, râsete și muzică, sau să se bucure de liniște. Pe aceste covorașe, copilul poate să își dezvolte anumite abilități, cum ar fi explorarea mâinilor și a picioarelor, cum făcea încă din uter, să își antreneze și să își întindă mușchii, cu flotări și ridicări – păstrându-și ritmul natural de somn și de veghe.

Nou-născuții nu ar trebui văzuți ca niște ființe mici și neajutorate, ci ca persoane de dimensiuni mici, dar care au o capacitate mentală imensă și multe abilități fizice care nu ies la iveală decât dacă mediul înconjurător le vine în ajutor să și le exprime.

- Silvana Montanaro

Mintea ca un burete

Copiii *asimilează*, în acești primi ani, viața, comportamentul și atitudinile celor din jur. Adultul trebuie să fie extrem de grijuliu, respectuos, înțelept, extrem de atent la sunetele pe care le aude copilul sau la cum arată mediul pe care îl observă copilul.

Când copiii nu sunt cu părinții lor, aceștia trebuie să se asigure că orice adult cu care intră în contact copilul corespunde standardelor. Mediul pe care îl creăm copiilor mici este același pe care ei vor tinde să îl creeze copiilor lor, nepoților și așa mai departe . . .

Materialele

După cum se întâmplă mereu în acești primi ani de viață, persoanele prezente în lumea sugarului sunt „materialele” cu cea mai mare influență din mediul înconjurător. Rudele apropiate, ale căror voci le-a auzit copilul încă din perioada *intrauterină* oferă cele mai de dorit, liniștitoare și încurajante experiențe auditive. Chipurile acestor persoane constituie cele mai importante experiențe vizuale, deoarece copilul face în minte legătura dintre voci și chipuri. Atingerea ușoară și mirosul mamei în timpul alăptării, mirosul familiar sau atingerea blândă a tatălui în timpul băii zilnice, ținutul în brațe de către ceilalți membri ai familiei - și de către prietenii de familie după câteva săptămâni – sunt cele mai importante experiențe tactile.

Primele „materiale” non-umane includ obiecte din mediul natural, care trebuie atinse, instrumente muzicale reale la care se cântă sau muzică înregistrată populară, clasică sau orice fel de muzică de calitate.

Primele materiale vizuale recomandate sunt caruselele alb-negru, cu contrast puternic, mobile, urmate la scurt timp de carusele colorate, care se pot mișca ușor cu ajutorul curenților de aer din cameră. Cel mai bine este să reduceți numărul obiectelor dintr-un carusel la maxim cinci, și să le instalați în locurile în care copilul poate fi cu familia, poate deasupra unui covoraș în camera de zi, însă nu deasupra mesei pentru schimbat, unde este mai importantă conversația cu părintele. Întindeți-vă în locul unde vreți să instalați caruselul și observați exact ce va vedea copilul. O lumină din tavan obturează câmpul vizual? Caruselul e plăcut la vedere?

Și, în sfârșit, pentru a-i arăta copilului lumea reală, încercați să găsiți carusele cu obiecte frumoase, grațioase, spre exemplu fluturi sau păsări, care să se miște cu ajutorul curenților de aer exact cum s-ar mișca în realitate: pe cer, sau exact ca în apă. (Fără elefanți zburători sau girafe zburătoare). Sau încercați să găsiți sau să construiți carusele cu forme abstracte frumoase

asemănătoare cu cele create de artiști celebri, ca Alexander Calder. Oferiți-le celor mici ce este mai bun.

PRIMUL AN DE VIAȚĂ: REFLEXUL DE ÎNTINDERE ȘI APUCARE

Dezvoltarea mișcării

Mielinizarea se definește ca „dezvoltarea unei membrane de mielină în jurul unei fibre nervoase”. Acest înveliș gros are rol izolator și protejează mesajele transmise de la creier către diverși mușchi din organism. Rezultatul este mișcarea focalizată sau coordonată. Nou născutul poate coordona doar mușchii gurii și ai gâtului, care sunt necesari pentru hrănire și comunicare. Până la sfârșitul primului an de viață, ca prin miracol, copilul își poate controla mișcările întregului organism; știe să apuce și să dea drumul obiectelor, să lovească cu piciorul, să se târască, să meargă de-a bușilea, să stea în șezut (eliberându-și mâinile pentru a face alte lucruri noi) și, de obicei, ni se pare suficient de pregătit să stea singur în picioare și să meargă.

Procesul este bidirecțional: mielinizarea creează mișcare, iar mișcarea duce, la rândul ei, la accelerarea formării de mielină. Deci, cu cât îi permitem mai mult copilului să se miște, cu atât mai mult îl ajutăm să se dezvolte corect. Copilul are o predispoziție naturală spre mișcare și este bucuros să facă această activitate. De multe ori, îl deranjează tocmai faptul că nu se poate mișca. Există numeroase invenții moderne care împiedică dezvoltarea naturală a mișcării, astfel că trebuie să ne asigurăm că cei mici sunt puși cât de des se poate în poziții în care își pot mișca toate părțile corpului.

Momentul în care sugarul, care se uită la o jucărie agățată deasupra lui, întinde din instinct mâna spre ea, ajunge în sfârșit la ea și o mișcă, este un moment de mare bucurie. În loc să fie dădăcit și influențat de alții, copilul întinde mâna și acționează intenționat asupra mediului în care trăiește. Efectiv, își „schimbă singur lumea”!

Jucării care ajută la dezvoltarea naturală a motricității

La această vârstă, jucăriile copilului trebuie alese cu atenție. Cele mai adecvate sunt cele care îi permit copilului să facă mișcări foarte variate. Fiecare zornăitoare, puzzle și orice alt material sunt alese cu un scop anume.

Adultul este cel care trebuie să aibă grijă ca activitatea să nu fie prea ușoară, încât să devină plictisitoare, dar nici prea dificilă, să împiedice copilul și să renunțe. Este fascinant să urmărești copilul trecând prin fiecare etapă: întâi lovește jucăria agățată deasupra lui, cu mâna

sau cu piciorul, apoi întinde mâna spre ea, înainte să o poată prinde, dar nu poate să o lase din mână, îi dă drumul cu o mână și o apucă cu cealaltă, folosind degetul mare la fel ca pe celelalte degete; în cele din urmă, învață să folosească degetul mare corect, diferit față de celelalte. Parcă urmărești un om de știință la lucru, deși inteligența copilului este înăscută, nu învățată la facultate.

Dacă se poate, întindeți-vă sub caruselul cu jucării, ca să vedeți ceea ce va vedea și copilul. Accesoriile nu trebuie să distragă atenția copilului de la activitatea propriu-zisă. Cel mai bine este ca jucăriile, cum ar fi un inel simplu de lemn sau un clopoțel mare, să fie agățate de tavan sau de un „suport” pentru jucării, din lemn natural. Jucăriile trebuie rotite, pentru ca bebelușul să fie în continuare interesat și mulțumit, sau puteți să agățați jucării în mai multe locuri din casă. Este important ca, atunci când copilul „lucrează”, să îi respectăm munca și să nu îl întrerupem, la fel cum nici nouă nu ne-ar plăcea să fim întrerupți când facem o activitate importantă. S-ar putea, însă, să constatați (cum mi s-a întâmplat mie cu un nepotel) că la un moment dat, copilul a încheiat activitatea cu jucăria și nu o mai dorește! Unul din nepoții mei își ridica mâna dreaptă și își atingea ceafa în momentul când se plictisea de „activitatea cu jucăriile suspendate” și, dacă nu îl luam de acolo sau dacă nu îi luam jucăria, începea să plângă.

În curând, copilul va putea să stea pe o parte și să se uite în cărți frumoase și cartonate care se deschid în fața lui, să întindă mâna spre jucării sau chiar să aibă curaj să se întoarcă pentru a ajunge la ele. Peste tot în lume și de-a lungul timpului, adulții au observat cât de atrași sunt copiii mici de obiectele pe care pot să le apuce cu mâna și cu care pot să se joace. Cu ajutorul acestor jucării preferate, așezate la mică distanță de el, pe pat, pe saltea sau pe covorașul de joacă, copilul devine pe deplin conștient de capacitatea lui de a întinde mâna și de a atinge sau apuca, de a face zgomot cu zornăitoarea, de a face activitatea importantă despre care știe că trebuie să o facă. Rolul nostru în crearea unui mediu în care copilul poate să își atingă potențialul este foarte, foarte important.

Observarea și ocrotirea perioadelor de activitate intensă și a nevoilor copiilor încep de la naștere, se intensifică treptat și continuă mulți ani, caracterizând relația dintre părinți și copii și dintre profesori și copii.

Materiale naturale pentru jucării

De-a lungul anilor, multe jucării au fost scoase de pe piață, pe măsură ce s-a descoperit că expunerea la plastic și substanțe chimice este periculoasă. Există și în prezent discuții între producătorii de jucării, autorități și organizațiile ecologiste și de protecție a copilului, legate de fabricarea articolelor pentru copii. Mulți preferă să cumpere produse din țări cu standarde foarte ridicate în ceea ce privește copiii și să folosească materiale naturale.

În aceste prime luni de viață, bazate pe senzații și în care copilul este foarte maleabil, putem să îi îmbogățim experiențele senzoriale. Îl putem scoate în natură, să vadă frunzele de diferite culori ale copacilor în bătaia vântului, să audă păsările, să poată mirosi aerul curat al mării, al câmpiei sau florile din grădină. În casă, îi putem pune la dispoziție o varietate de texturi interesante pe care să le atingă. Diferența de greutate, textură și subtilitatea materialelor naturale – mătase, bumbac, lână, lemn, metal – sunt foarte importante când este vorba de îmbrăcăminte, lenjerie de pat, mobilier și jucării.

Ideea că explorarea cu toate cele cinci simțuri este importantă nu a apărut recent; intuitiv, ea este acceptată de mult timp. Este însă important să ne gândim la *ce* ar trebui să atingă copilul, și anume, obiecte naturale. În lucrarea „*Mitul de astăzi*” (n. trad. engl. *Myths of Today*), filozoful și analistul francez Roland Gérard Barthes scrie:

Jucăriile din ziua de astăzi sunt de obicei fabricate de tehnologie și nu de natură. Sunt făcute din amestecuri complicate de plasticuri, care sunt...urâte; îți iau toată plăcerea și bucuria atingerii. Faptul că lemnul dispare treptat din viața noastră este foarte periculos. Lemnul este un material familiar și poetic; copilul are senzația de legătură continuă când atinge copacul, masa sau podeaua. Lemnul nu taie, nu se strică și nu se sparge ușor, durează mult timp și poate trăi alături de copil. Poate să schimbe, încetul cu încetul, relația dintre obiecte, care sunt nemuritoare. Acum, jucăriile sunt chimice și nu oferă plăcere. Jucăriile acestea se strică foarte repede și nu au un viitor în ochii copilului.

PRIMUL AN DE VIAȚĂ:

STATUL ÎN ȘEZUT ȘI ACTIVITATEA COPILULUI

Activitatea copilului

Aceasta poate fi definită ca „o activitate care implică atât mintea, cât și corpul, cu un anumit scop care oferă și satisfacții individului”. Dacă dificultatea sarcinii este adecvată stadiului lui de dezvoltare și îi sunt respectate perioadele de concentrare, copilul va accepta provocarea, se va strădui să o îndeplinească fără să fie recompensat sau stimulat în vreun fel din exterior și va fi activ, creativ, fericit, mulțumit și calm.

Atunci când se joacă cu o anumită jucărie, copilul nu va face mereu ceea ce ne-am așteptat noi să facă, dar aceasta nu înseamnă că efortul depus de el nu trebuie luat în considerare.

Într-o zi i-am dat nepoțelului meu, care avea cam un an și jumătate, un cub cu forme de sortat, crezând că va încerca să introducă bilele de lemn în fanta rotundă și cuburile în fantele pătrate, cum îi arătasem. În mod normal, un copil încearcă de mai multe ori, iar când înțelege că trebuie să potrivească obiectul în fanta corespunzătoare, repetă activitatea. El însă a introdus un singur obiect, iar restul le-a pus în săculețul lor de pânză. Apoi le-a scos din săculeț și le-a așezat cu grijă pe masă. După care le-a pus din nou în săculeț. Și apoi pe masă. Evident, varianta aleasă de el a fost la fel de corectă ca a mea, pentru că a avut un scop logic și serios. Copilul a repetat activitatea, cu hotărâre și concentrare. La final era mulțumit.

Parcă natura a vrut să ocrotească fiecare copil de influența gândirii adulte, pentru ca „ghidul” său interior, care îl însuflețește, să poată să acționeze. Copilul are șansa de a-și construi o structură psihică completă, înainte ca inteligența adulților să îi atingă spiritul și să i-l schimbe.

- **Maria Montessori**

Cu cât crește copilul, cu atât continuă și activitatea lui importantă. Își dezvoltă exprimarea, dar și capacitatea de a apuca obiectele cu mâna, mișcările corpului etc. Uneori, copilul dorește să se concentreze pe o singură abilitate – de obicei verbală sau musculară – timp de mai multe zile, până când termină ceea ce încearcă să învețe. E posibil să nu revină la abilitatea respectivă timp de mai multe săptămâni. Fiecare copil e altfel, și doar printr-o observare atentă vom înțelege ce vrea și ce învață.

Cum mănâncă și ce activități are copilul cât stă în șezut

Odată ce copilul învață să stea singur în șezut, începe un proces firesc de dezvoltare, iar relația cu adultul se schimbă. Această relație susține creșterea și independența copilului. Trecherile de la sân sau biberon la pahar și lingură și apoi la furculiță se produc treptat, în ritmul impus de copil. Totul se petrece firesc dacă urmărim copilul și acționăm în consecință, pregătindu-i mediul în funcție de ritmul în care se dezvoltă.

La un moment dat în primul an de viață, copilul va sta singur în șezut. Dacă îl ajutați, de exemplu, să se așeze în scaunul cu măsuță în care ia masa, asigurați-vă că acest „ajutor” durează puțin. În loc să mănânce în brațele mamei, aproape de corpul ei, copilul începe să stea față în față cu un adult, învătă să stea așezat la măsuță, să bea din pahar și să folosească lingurița sau furculița. Copiii nu sunt forțați să facă nimic din toate acestea, dar de cele mai multe ori constatăm că sunt încântați să îi imite pe cei din jur și să mănânce singuri. Nu este vorba doar de distanța care apare între mamă și copil atunci când ambii se așază la o măsuță, față în față, iar copilul nu mai este ținut în brațe. Este începutul unei relații noi: una în care sunt implicate două persoane în loc de una, persoane care pot învăța să se respecte și să se iubească altfel decât înainte.

Copilul are un „ghid interior” care știe când este momentul cel mai potrivit ca el să învețe să meargă de-a bușilea, să stea în șezut, să se ridice în picioare și să meargă. Noi trebuie să respectăm acest „ghid interior” și să avem încredere în eforturile copilului. Indiferent dacă apare înainte sau după mersul de-a bușilea, statul în șezut este un pas foarte important spre independență, pentru că mâinile sunt libere să lucreze mai mult și să descopere lucruri noi și interesante. Dacă nu a fost ajutat din exterior, faptul că învață să stea în șezut este pentru copil la fel de palpitant ca schiatul sau windsurfingul, când le învață adulții!

În această etapă, este important să îi oferim copilului jucării și materiale educative care fac zgomote și mișcări interesante, care pot fi prinse diferit cu mâna, sau linguri și cănițe, pentru a învăța să le folosească.

Ce probleme apar odată cu noile abilități motorii

După ce copilul începe să se întoarcă, să stea în șezut și să meargă de-a bușilea, adultul trebuie să analizeze mediul în care acesta crește, să nu existe piese de mobilier instabile, cabluri de la veioze sau calculator, prize neasigurate, obiecte mici etc. Niciun copil nu va vrea să stea în pătuț, în țarcul de joacă sau, mai rău, în premergător sau leagăn (!) când are de explorat o

cameră întregă! Prin urmare, tot spațiul trebuie analizat cu atenție pentru înlăturarea pericolelor. La această vârstă, putem lăsa unele jucării la îndemâna copilului, dar trebuie să le luăm pe cele cu componente mici și să i le dăm doar atunci când putem să supraveghem și să ne jucăm cu copilul.

Nu este încă foarte clar dacă jucăriile de plastic sunt benefice pentru copii la această vârstă, când totul ajunge în gură. Gura are un rol important în hrănire și comunicare, dar este și un organ de simț. Copiii mici introduc diverse obiecte în gură să le analizeze, să le simtă textura și gustul. Astfel de activități nu trebuie împiedicate, însă trebuie să fim siguri că obiectele nu sunt periculoase pentru o astfel de explorare.

Vă recomandăm cu căldură să folosiți în continuare lemnul, în stare naturală sau colorat, nu vopsit, mai ales dacă jucăriile provin din țări în care nu este reglementată utilizarea vopselelor. Se găsesc și jucării foarte frumoase din bumbac, lână sau metal. Aceste materiale sunt mai plăcute decât plasticul și îi oferă copilului mai multe informații despre lumea reală: greutate, textură, sunete și frumusețe.

Câte jucării are copilul la dispoziție și cum învață să le strângă.

Este bine ca la această vârstă să fie lăsate doar câteva jucării la îndemâna copilului. Dacă este posibil, amenajați o mică etajeră cu jucării în camera în care copilul stă cu familia. Fiind vorba de doar câteva obiecte, adultului îi va fi ușor să le așeze la loc pe raft. În această perioadă, copiii se bucură dacă le respectăm „ordinea”, pentru că simt nevoia să știe unde „este locul” fiecărui obiect. Noi suntem modelele pe care le urmează copilul. Dacă acesta va vedea că punem jucăriile la loc și, mai mult, că ne și *place* să facem acest lucru, ne va imita în mod firesc, imediat ce va putea.

Observați copilul ca să vedeți cu ce jucării se joacă și ce activități se potrivesc cu stadiul lui de dezvoltare. Îndepărtați jucăriile care nu mai sunt pentru vârsta lui, dar păstrați-le pe cele preferate, până când nu le mai folosește deloc. Varietatea contează doar atunci când fiecare jucărie este aleasă cu grijă și duce la formarea unei abilități noi la copil.

Mobilierul adecvat perioadei în care copilul stă în șezut

După vârsta de șase luni, putem să cumpărăm un scaun solid și sigur în care să și mănânce și să se joace în noua poziție, câte puțin în fiecare zi; pentru că îi vede pe cei din jur stând în această poziție, copilul vrea să îi imite. Un copil care este lăsat să învețe singur, fără ajutor, cum să se ridice în șezut, face mai multă mișcare și simte de la o vârstă fragedă satisfacția că a reușit prin eforturi proprii.

Acum este momentul oportun să investiți într-o masă și într-un scaun de lemn, solide, care au fost testate și care pot susține un copil care abia învață să se ridice și să se urce singur pe scaun.

PRIMUL AN DE VIAȚĂ:

MERSUL DE-A BUȘILEA, RIDICAREA ȘI STATUL ÎN PICIOARE, MERSUL
INDEPENDENT

Libertatea de mișcare

Copiii care se bucură de libertate de mișcare au sentimentul că acționează potrivit propriilor idei și interese. Faptul că văd un obiect, se întind după el și îl analizează cu mâinile și gura le dă o senzație liniștitoare; învață că, atunci când îți dorești un lucru, poți pur și simplu să mergi să îl iei. Astfel se dezvoltă o conștiință sănătoasă și o persoană capabilă să facă față cu succes problemelor care apar în viață.

Încrederea în sine reprezintă sentimentul că te poți baza pe propriile posibilități. Acest sentiment apare ca urmare a experienței date de activitățile pe care copilul le desfășoară în mediul în care trăiește, atunci când are libertate de mișcare. Sentimentul că poate să își rezolve problemele singur se va păstra pe tot parcursul vieții. În viitor, obiectivele urmărite vor fi altele (de la atingerea unui obiect interesant, cum ar fi o minge colorată, se va trece la temele pentru acasă și altele), însă, psihologic, situația va rămâne neschimbată: dacă te interesează un lucru, trebuie să faci ceva în această direcție, și ai încredere că poți să faci ceea ce este necesar.

Mișcarea susținută din primele luni de viață furnizează

experiența necesară pentru ca mintea și corpul să creeze sentimentul

de încredere în sine; cu acest valoros instrument,

se pot înfrunta toate problemele vieții.

—**Silvana Montanaro**

Observarea și studierea vizuală a mediului în care trăiește reprezintă primele experiențe ale copilului, și el începe această activitate cu multe săptămâni înainte să poată să se miște ca

să întindă mâna și să atingă anumite obiecte, combinând astfel experiența vizuală cu cea tactilă. De multe ori, părinții sunt uimiți cât de bine se concentrează copilul dacă are obiecte interesante și adecvate pe care să le studieze și dacă nu este deranjat. O mămică a observat, în timp ce își plimba bebelușul în cărucior, că acesta privea insistent un afiș de pe o clădire. Când a vrut să plece, copilul a început să plângă, așa că l-a lăsat să privească în continuare afișul. Bebelușul a analizat posterul timp de 22 de minute, apoi a oftat bucuros și s-a uitat în altă parte. La ce s-a gândit? Ce a făcut? Cu siguranță, ceva important!

Una dintre cele mai emoționante realizări ale copilului este să învețe să se deplaseze spre obiectul dorit. Sugarii au diverse moduri de deplasare: merg cu spatele, pe burtică, pe-o parte, se târăsc, merg de-a bușilea, se rostogolesc, ridică burtica sau brațele și picioarele. Toate acestea necesită eforturi serioase! Uneori, copilul protestează nemulțumit, țipă sau chiar adoarme câteva secunde în timp ce face „flotări”. Faptul că experimentează și învață îi face la fel de multă plăcere ca rezultatul final – mersul de-a bușilea. Putem să-i sprijinim eforturile neîntrerupându-l și oferindu-i mingi și jucării care se rostogolesc lent și îl fac să înainteze; dacă jucăria se mișcă prea repede sau ajunge prea departe, copilul va renunța, iar dacă nu se mișcă nu îl va atrage deloc. Oferiți-i jucării interesante, care să îl determine să le privească, să le atingă, să le pipăie și să le asculte.

Un mediu sigur și natural

Atunci când copilul începe să meargă de-a bușilea – și nu putem ști când anume se va întâmpla acest lucru – cel mai important aspect este siguranța mediului în care crește. Trebuie să analizăm foarte atent spațiul, din punctul de vedere al copilului – camera lui, bucătăria, camera de zi și orice loc pe care l-ar putea explora. Un părinte cu experiență va ști ce să urmărească, însă unul tânăr poate cere ajutorul unui prieten. Acesta va anticipa ce lucruri îl vor atrage pe cel mic și va ajuta părintele să amenajeze un mediu sigur și cât se poate de educativ pentru copilul care învață să meargă de-a bușilea, să se ridice în picioare ținându-se de diverse obiecte și să meargă.

Nu uitați că un mediu favorabil copilului se remarcă mai mult prin ceea ce lipsește, decât prin ceea ce face parte din el. Printre obiectele care inhibă dezvoltarea firească a copilului se numără pătuțurile, leagănele, centrele de activități pentru sărit, premergătoarele, țarcurile pentru bebeluși, biberoanele și suzetele.

Bebeluşul se simte în siguranță dacă este purtat sau ținut în brațe, îmbrățișat. Însă trebuie să îi dăm zilnic ocazia să își dezvolte abilitățile motrice și de gândire – să exploreze

vizual locul în care se află, să asculte, să exerseze, să doarmă și să se trezească atunci când dorește, să meargă de-a bușilea, să se ridice în picioare, să se deplaseze ținându-se de mobilă și să meargă singur. Dacă stă pe burtică atunci când nu doarme, copilul își poate întări mușchii gâtului, pentru că va vrea să își ridice capul. La fel se va întâmpla și cu mușchii de la mâini și picioare, pentru că va încerca să își ridice corpul și să înainteze împingând cu picioarele (sau înapoi, cu brațele!). Aceste experiențe sunt foarte importante, dar trebuie să observați cu atenție copilul, ca să vă dați seama când este pregătit să fie așezat pe spate sau pe burtică, în săptămânile în care nu poate încă să facă singur aceste lucruri. Copilul se poate întoarce singur în orice moment, nu trebuie să fiți surprinși!

Un mediu propice creșterii copilului presupune prezența unor adulți atenți și echilibrați, sau a unor copii mai mari, și a unui spațiu interesant și sigur în care sugarul să se odihnească, pe care să îl exploreze și în care să își dezvolte abilitățile.

Mersul de-a bușilea, ridicarea și statul în picioare, mersul independent

Fiecare copil are un „grafic” intern de dezvoltare fizică, care îi indică exact momentul când poate să se ridice, să stea în picioare și cât timp să exerseze în fiecare zi.

Atunci când ținem copilul de mână ca să îl ajutăm să meargă înainte de momentul cel mai potrivit pentru el, îi sugerăm subtil că nu suntem mulțumiți de ritmul în care evoluează și de ceea ce poate să facă, sau că vrem să se grăbească. Astfel, copilul devine frustrat, pentru că încercările sale nu au rezultatul dorit. E mai bine să așteptăm, să îl urmărim și să ne bucurăm de felul în care crește, în ritmul său propriu.

Dacă este purtat în brațe prea mult timp, copilul poate să devină dependent de adulți pentru a-și explora mediul, să se deplaseze și să observe lumea. De asemenea, va fi nemulțumit de propriile eforturi.

Premergătoarele și alte dispozitive care ajută copilul să meargă nu fac decât să îi încetinească dezvoltarea. Îl fac să se miște atât de ușor încât uneori acesta pur și simplu nu se mai străduiește să meargă singur când nu se află în premergător. De asemenea, copilul nu mai percepe corect nici „spațiul”, nici propriul corp, sau nu înțelege exact ce rol au picioarele. Toate aceste lucruri trebuie învățate din nou, ulterior.

Urmează un fragment dintr-un ziar din San Francisco:

PREMERGĂTOARELE PENTRU BEBELUȘI SUNT INTERZISE ÎN CREȘE

Academia Americană de Pediatrie a ajuns la concluzia că premergătoarele sunt periculoase și nu ar trebui vândute sau distribuite în S.U.A. ... În 1991, 27 800 de copii cu vârsta mai mică de 2 ani au fost internați la urgențe din cauza accidentărilor cauzate de premergătoare. Avertismentul a fost reconfirmat în 2001.

Cel mai important lucru pe care îl putem oferi copilului este o bară joasă, prinsă în perete, sau o piesă de mobilier stabilă, pentru ca el să se poată ridica în siguranță și să poată „păși în lateral”. Un cărucior masiv, cu un mâner vertical solid poate fi cel mai bun „premergător”, cu ajutorul căruia copilul poate să încerce să meargă oricând dorește. Este o mare bucurie să vezi câtă încredere, cât echilibru și ce postură are copilul, sau de câtă îndrăzneală dă dovadă, dacă a fost lăsat să se dezvolte firesc, prin forțe proprii.

Un taburet solid, o masă joasă sau canapeaua din camera de zi sunt ideale dacă vrem să ajutăm copilul să „pășească în lateral” sau să meargă sprijinindu-se de diverse obiecte. Un cărucior cu mâner vertical fix îi va da ocazia să se ridice și să încerce să meargă ori de câte ori dorește. Însă un adult va trebui să îl întoarcă atunci când copilul ajunge la capăt. La început, încărcăți căruciorul, pentru ca acesta să nu se miște, până ce copilul se prinde de mâner și învață să se ridice și să stea în picioare. Apoi, în funcție de locul în care se află copilul (pe podea sau pe iarbă), reduceți încărcătura treptat (noi am folosit pungi cu orez sau greutateți înfășurate într-un prosop), până ce căruciorul se goleşte.

Foarte distractive pentru copilul care abia a învățat să meargă sunt și jucăriile care se împing sau se trag. Ele nu îl grăbesc, ci îi oferă ocazia să exerseze independent, la momentul cel mai potrivit, atât timp cât simte că este nevoie.

Mersul independent și învățarea lui nu trebuie să fie o competiție, nici pentru copil, nici pentru părinți. Faptul că merge mai devreme sau mai târziu nu înseamnă că este mai inteligent sau mai puțin inteligent decât alții.

Dacă i se oferă copilului tot sprijinul și multe ocazii să se miște liber, după cum s-a sugerat în cartea de față, și dacă i se respectă ritmul firesc și eforturile pe care le depune, mersul va fi o bucurie și se va produce la momentul potrivit pentru fiecare copil.

SFÂRȘITUL PRIMULUI AN:

DEZVOLTARE UNICĂ ȘI RESPECTUL DE SINE AL UNUI COPIL

Fiecare copil are propriul său plan unic de dezvoltare. Mișcarea liberă înseamnă capacitatea de a-și mișca corpul fără niciun alt tip ajutor – precum premergătoarele, balansoarele și leagănele – să se poată mișca conform abilităților aflate în curs de dezvoltare, învățând treptat să se întindă și să apuce, să se rostogolească, să meargă de-a bușilea, să stea în șezut, să se ridice până la poziția de stat în picioare și să meargă – toate de unul singur.

La aceeași vârstă un copil își exersează coordonarea mână-picior, altul se concentrează să producă sunete, altul pe flotări sau pe încercarea de a-și deplasa întregul corp. Un copil este interesat să stea în șezut și să mănânce la masă undeva în timpul primului an, iar altul este mulțumit doar cu alăptatul. Unui copil îi place să stea pe oliță, în timp ce altul pur și simplu nu este interesat. Cel mai bun lucru pe care îl putem face este să încurajăm mișcarea liberă, să le oferim cel mai bun limbaj și apoi să îi privim, să îi ascultăm, să îi respectăm, să le oferim și să ne dăm la o parte.

Există, cu siguranță, o conexiune între reacția noastră față de încercarea de comunicare a unui copil, încercările lui de a se mișca și dezvoltarea unei bune autocunoașteri și a unui respect de sine solid. Câți dintre noi nu ne-am „iubi mai bine pe noi înșine”, dacă propriile noastre încercări de auto-formare ar fi respectate de la începutul vieții?

Primii doi ani din viață sunt cei mai importanți.

Observația dovedește faptul că bebelușii sunt dotați cu puteri psihice speciale și ne arată noi căi de a le scoate la lumină – literalmente „educând prin comuniunea cu natura”. De aici începe calea cea nouă, în care nu profesorul este cel care îl învătă pe copil, ci copilul îl învătă pe profesor.

— Maria Montessori

Cum să încurajăm începutul unei bune autocunoașteri

În timpul pregătirii mele ca Pedagog Montessori am petrecut o vreme observând copilașii dintr-o clinică pentru copii mici cu probleme severe. Personalul era deosebit de capabil și iubitor, însă două evenimente mi s-au părut relevante în timp ce studiam dezvoltarea autocunoașterii și a respectului de sine la copil. Prima experiență: o infirmieră care se pregătea să schimbe scutecul unui bebeluș de câteva luni. Îl ținea în brațe și îi vorbea cu afecțiune, iar el era foarte zâmbitor. L-a așezat pe o suprafață moale, iar el era în continuare relaxat și zâmbea la ea. Îndepărtându-i scutecul și vizibil dezgustată, i-a spus: „Doamne, ce mizerie ai făcut și ce miros oribil!” Chipul copilului exprima surpriză, confuzie și tristețe.

Cred că spunem des asta când schimbăm scutecul unui bebeluș, dar abia în acel moment mi-am dat seama că, din perspectiva copilului, el nu avea cum să știe că infirmiera se referea la scutec; din punctul lui de vedere, infirmiera se referea la *el*. Reacția ei i-a afectat imaginea de sine, și nu în bine.

Cealaltă experiență a fost observarea a trei medici care stăteau în fața unui copil în pătuț și discutau cazul său. Păreau să existe trei opinii și discutau detaliile pe îndelete aruncând câte o privire din când în când spre copil. Apoi o infirmieră s-a apropiat de grup și le-a amintit medicilor că ar trebui să îl includă pe copil în dezbaterile lor, nu să vorbească despre el în

prezența lui fără să-l includă în conversație.

Era evident, din reacția medicilor, că aceasta era o practică normală. Nu s-au supărat, dar imediat și puțin stânjeniți s-au întors cu fața spre copil și au vorbit cu el, chiar dacă acesta avea doar câteva luni, ca și cum era egalul lor și i se cuvenea respectul de a participa la conversație. Nu am uitat asta niciodată și m-a ajutat de-a lungul anilor să încurajez dezvoltarea respectului de sine a unui copil incluzând, întotdeauna, în conversație chiar și pe cel mai mic copil.

Acordând atenție încercărilor de comunicare și asigurând mișcarea liberă într-un spațiu limitat și lipsit de pericole – în camera copilului sau într-o cameră de zi adaptată pentru siguranța copilului – vom ajuta copilul să își dezvolte încrederea în sine.

Amenajarea casei pentru primirea nou-născutului

În timp ce pregătiți camera copilului înainte de naștere, întindeți-vă pe podea în mijlocul camerei și priviți în jur, în sus și ascultați. Va fi camera sigură? Interesantă? Frumoasă? Liniștitoare? Va permite toată libertatea de mișcare posibilă? Datorită simțului puternic pentru ordine al copilului mic, este ideal dacă în primul an camera poate rămâne la fel. Astfel, este foarte important să vă gândiți temeinic la cum să aranjați acest prim cămin.

Într-o zi, în timp ce urmăream activitatea plină de energie a unei pisicuțe noi în casa noastră, nu m-am putut abține să nu o compar cu nevoile și curiozitatea unui bebeluș. Pisicuța își testa propriile limite mișcându-se absolut liber prin toată camera de zi, cercetând cu grijă fiecare obiect și căutând cea mai bună cale de-a trece pe deasupra, pe dedesubtul și în jurul acestuia. Aceasta mi-a amintit de momentele în care observam niște bebeluși cărora le era permis să se miște liber într-un spațiu dinainte pregătit. Imaginați-vă cum le-ar influența dezvoltarea normală a pisicutei niște obiecte precum pătuțuri cu protecții, port-bebe, balansoare, premergătoare și suzete pentru pisici. Mă gândesc mereu cum să încurajăm bebelușii să exploreze cu corpurile lor, să dezvolte grație și încredere în mișcare. Nou-născutul trebuie să exerseze foarte mult pentru dezvoltarea sa, iar noi îl putem ajuta oferindu-i cel mai natural și mai încurajator spațiu.

Copilul și-a exersat mușchii și a ascultat sunete încă din pântecul matern. După naștere, el începe să își antreneze tot corpul încă din prima zi, învățând treptat să se miște singur și să exploreze cu fiecare abilitate senzorială și locomotorie pe care o are la dispoziție.

Înfășatul ar trebui evitat, dacă nu sunt motive de natură fizică sau psihologică. Dacă ne punem în locul bebelușului încântat să se miște liber după ce a scăpat de captivitatea uterului, putem ușor să ne imaginăm cât de restrictiv, plictisitor și frustrant poate fi înfășatul.

În primele luni, copilul va studia vizual casa și fiecare cameră în detaliu, și va asculta fiecare voce și fiecare sunet din preajma sa. După întărirea brațelor și picioarelor prin flotări, el își va îndrepta atenția către diverse obiecte pe care să le cerceteze. Fiecare copil are ritmul său propriu de învățare a mersului de-a bușilea, ca să ajungă la obiectele pe care le-a privit și să poată, în sfârșit, să le țină în mână. Această explorare vizuală, urmată de cea tactilă, este foarte importantă pentru multe aspecte ale dezvoltării umane. Dacă îi oferim un pătuț la nivelul podelei sau o saltea – ideal ar fi o saltea obișnuită de o persoană, așezată pe podea într-o cameră complet sigură, în loc de un pătuț sau un țarc de joacă cu bare – copilul va avea o imagine clară asupra obiectelor din jurul său și libertatea să exploreze atunci când este pregătit. Pe lângă

faptul că încurajează dezvoltarea, acest aranjament ajută și la prevenirea problemei frecvent întâlnite a plânsului cauzat de plictiseală sau epuizare.

În procesul de amenajare a camerei, ne ajută dacă o privim ca pe o cameră-țarc, cu portiță pentru copil în loc de ușă, și dacă examinăm fiecare colțisor, fiecare crăpătură prin prisma interesului și siguranței bebelușului. Chiar dacă nou-născutul împarte camera cu părinții sau frații, el poate beneficia de un spațiu suficient de mare, sigur și interesant de explorat. În cele din urmă, el va circula prin toată camera-țarc, după care, treptat, va ajunge și în celelalte încăperi amenajate pentru siguranța și interesul său. Acestea sunt stadiile de început ale independenței, concentrării, mișcării, stimei de sine, formării deciziilor și ale unei dezvoltări echilibrate și sănătoase a trupului, minții și spiritului.

Îmbrăcăminte care să susțină mișcarea liberă

Dacă vremea ne permite, este foarte important să-i lăsăm copilului mâinile și picioarele descoperite, astfel încât să poată face exerciții cu toate degetelele, și de la mâini, și de la picioare. Este destul de normal ca mâinile și picioarele bebelușului să fie puțin mai reci decât restul corpului. Temperatura echilibrată a corpului este importantă – dar la fel este și mișcarea liberă! Când încep să meargă de-a bușilea (ceea ce se poate întâmpla mult mai devreme decât ne-am putea aștepta, atunci când spațiul încurajează asta), copiii simt nevoia să își târască genunchii. Îmi amintesc bine ziua în care am îmbrăcat-o pe fiica mea cea mare cu prima ei rochiță și apoi am așezat-o pe podea. Tocmai învăța să meargă de-a bușilea și poalele rochiței îi ajungeau sub genunchi, împiedicând-o cu totul să înainteze! Era, evident, frustrată și nefericită din cauza acestei constrângeri și ne-o arăta destul de zgomotos. Părea să știe că ea ar fi trebuit să își exerseze mersul de-a bușilea și ceva îi împiedica activitatea ei importantă. Ei bine, aceasta a fost ultima rochiță pentru o vreme, deoarece era mult mai important pentru ea să poată merge de-a bușilea, decât să le arate tuturor că e fetiță pentru că poartă rochiță în loc de mult mai practicii pantaloni!

Atașament și separare, pregătirea pentru înțarcare și învățarea la oliță

Cu cât este mai puternic atașamentul dintre bebeluș și părinte la începutul vieții, cu atât mai reușite vor fi etapele separării de mai târziu. Alăptarea la sân este un exemplu de atașament puternic. Relația care se creează între mamă și bebeluș în momentele alăptării este extrem de importantă pentru copil, ea devenind un standard pentru relațiile viitoare.

Gândiți-vă la exemplul raporturilor intime. Cum v-ați simți dacă soțul sau soția dumneavoastră ar scrie mesaje unui prieten, ar vorbi la telefon, ar citi sau s-ar uita la televizor în timp ce faceți dragoste? Alăptarea sau ținutul în brațe a copilului în timpul hrănirii cu biberon, dacă acesta este necesar, îl învață esențialul despre relația intimă dintre două persoane.

Gândiți-vă la mesajul de iubire pe care mama îl transmite copilului când îi oferă integral atenția, contactul vizual, zâmbetele și cântecele ei. Mesajul este foarte diferit dacă bebelușul este hrănit în timp ce adultul se concentrează la orice altceva. Această primă perioadă în care putem crea o relație sănătoasă va trece destul de repede și merită toată atenția pe care i-o putem acorda.

Referitor la efectele psihologice ale alăptării la sân, trebuie să luăm în considerare și alăptarea ca răspuns la trăirile negative ale copilului – epuizare, durere sau frustrare. În aceste situații trebuie să-i oferim copilului mângâiere și iubire, dar e bine să-l hrănim doar atunci când are nevoie de mâncare. Aceasta ajută copilul să rămână în contact cu propriile sale nevoi naturale și sănătoase de hrană, devenind un adult care mănâncă pentru a se hrăni și nu din

necesități emoționale.

Învățarea la oliță poate fi pregătită, de asemenea, de la început. Bebelușul explorează mai întâi vizual lumea sa, astfel încât este bine să avem în cameră de la bun început, și olița pe care o va folosi copilul, și chiar să îl așezăm pe ea complet îmbrăcat, doar un minut sau două, pentru a se obișnui cu această senzație. Trebuie, totodată, să vadă și pe alții folosind toaleta, așa cum îi vede vorbind, mergând, mâncând sau răsând în viața de zi cu zi. Și, ca să dezvolte o atitudine sănătoasă față de așa-numitele „părți intime” ale corpului, aceste zone ar trebui tratate (cu grijă și cu sensibilitate) în timpul băii exact în același fel ca toate celelalte părți ale corpului său.

În comunitățile de copii mici, cei care poartă chiloței de bumbac învață, de obicei, să meargă la oliță în aceeași perioadă în care învață să stea în picioare și să meargă. Pedagogul Montessori care lucrează în comunitățile de copii mici ține o evidență atentă a momentelor în care copilul urinează, după care, pur și simplu, oferă olița în aceste momente predictibile – fără niciun fel de constrângere. Părinții pot face același lucru. Copiii le place să învețe să se așeze pe un scaunel lângă oliță, să dea jos chiloței și să folosească apoi olița, așa cum le place să învețe să imite toate celelalte activități care au loc în jurul lor.

Primul an de viață este marcat de un uimitor progres spre autonomie. Mai întâi bebelușul părăsește siguranța uterului – pentru că e timpul să se poată mișca și crește ca un organism de sine-stătător. Apoi învață să meargă de-a bușilea, să se ridice, să stea în picioare și să meargă. El absoarbe un volum uriaș de limbaj, care va fi folosit mai târziu, și exersează în continuu emiterea de sunete cu gura și corzile vocale. Înțărirea și învățarea la oliță pot fi tranziții naturale și plăcute, dacă pregătirea lor începe când copilul este foarte mic.

E nevoie de observație atentă și înțelepciune din partea părinților ca aceștia să surprindă momentele când copilul face noi pași spre independență, înțărirea și învățarea la oliță – iar susținerea și încurajarea din partea adultului sunt cele mai eficiente ajutoare pentru acest progres vital. Trebuie să fim alături de copil atunci când este cu adevărat nevoie de noi, dar să învățăm să facem pasul înapoi, atunci când nu este.

Limbajul semnelor și Comunicarea Eliminării (CE)

Acestea sunt două mișcări a căror popularitate este în creștere în occident. Când timp limbajul semnelor se bazează pe semne reale, general acceptate și însoțite de limbajul vorbit, credem că acesta are multe de oferit. De exemplu, chiar și un copil foarte mic poate învăța semnul pentru „hrănire” făcut cu mâna, pentru a-și anunța mama că ar dori să fie alăptat. Acesta previne plânsul cauzat de foame care ar putea fi interpretat greșit. Călătorind prin toată Asia, am observat că părinții care trăiesc într-o atmosferă mai tradițională și mai puțin afectată de frenezia modernă, își dau seama foarte ușor când copilul dorește să-și facă nevoile. Este evident că oamenii au capacitatea de a observa aceste funcții ale corpului mai devreme decât se credea. Limbajul semnelor la bebeluși și CE sunt mișcări ce merită studiate pe măsură ce ne străduim să aflăm mai multe despre încurajarea potențialului uman în etapele timpurii ale vieții.

Materiale care ajută creșterea și dezvoltarea optimă în primul an

Oamenii din jur sunt cele mai importante „materiale”. Indiferent cât de bine amenajăm spațiul, copilul va face ceea ce facem și nu ceea ce spunem noi.

„Materialele” non-umane folosite în primul an includ păturica *topponcino* pentru transportarea și ținerea în brațe a nou-născutului, jucăriile tip carusel, îmbrăcăminte, tipul

corect de suzetă, olița și salteaua de podea. Jucăriile potrivite perioadei de creștere încurajează, de asemenea, dezvoltarea. De exemplu, un copil care abia învață să meargă de-a bușilea și are nevoie de stimuli pentru a se deplasa mai departe poate fi ajutat prin folosirea unei jucării care se rostogolește sau a unei mingi care se mișcă doar puțin când este împinsă.

O măsuță și un scaunel instalate în cameră asigură, în primul an, un spațiu familiar pentru copilul care vrea să încerce să se hrănească singur cu o lingură și un castronel – iar aceste prime tentative au loc mai devreme decât ne-am fi gândit. Dacă face parte din cultura locală, este plăcut să fie și un mic vas cu flori pe măsuță, mai ales la aceste prime mese speciale, și chiar un șervet-suport frumos decorat pentru tacâmurile copilului – farfurie sau castronel, cană sau pahar, lingură sau furculiță – pe care până la urmă el va fi capabil să le folosească pentru a-și aranja locul la masă.

Copiii le place să stea așezați pe o băncuță de lemn, lângă oliță, ca să-și dea jos chiloțelii de bumbac. Pot începe să exerseze asta la scurtă vreme după ce învață să meargă. Tot astfel, lângă ușa de la intrare putem pune un mic taburet sau un scaunel pe care să se așeze copilul, să-și scoată ghetelile sau pantofii. Nu ar trebui să existe nicio presiune, nicio recompensă sau pedeapsă, niciun adult care să decidă când anume ar trebui copilul să învețe să se hrănească singur sau să folosească olița. În aceste etape de dezvoltare naturală, spațiul este pregătit iar copilul este liber să exploreze și să imite. Pe măsură ce interacționează cu mediul, copilul mic își dezvoltă încrederea în sine, baza respectului de sine. El învață să interacționeze cu lumea, să atingă și să apuce, prin efortul său propriu, acele obiecte la care și-a dorit să ajungă. Cu susținerea iubitoare a adulților și a copiilor mai mari, dezvoltându-se într-un mediu care răspunde nevoilor sale în schimbare, copilul va învăța că este în stare, că alegerile sale sunt înțelepte și că este într-adevăr un om de calitate.

Iubire necondiționată

Cei mai mulți dintre noi știu că este vital să oferim unui copil „iubire necondiționată” (cu toții ne dorim aceasta), dar ce înseamnă ea, de fapt, și când apare în viața unei persoane? Există o zicală care ne poate ajuta să-i înțelegem implicațiile la această vârstă „Iubirea nu e un sentiment, e o acțiune”. Deși *iubire* este un termen excesiv utilizat și derutant în limba engleză, voi încerca să descriu ceea ce semnifică el în contextul temei noastre.

Să iubim un copil înseamnă să-l acceptăm, în fiecare moment, așa cum este, și să nu încercăm să îi grăbim dezvoltarea limbajului sau a locomoției. Aceasta înseamnă că, atunci când un copil abia începe să meargă de-a bușilea, nu îl împingem de piciorușe ca să înainteze „cu ajutorul nostru”. Înseamnă că, atunci când el încearcă să se ridice în picioare ținându-se de un scaun masiv, să se miște dintr-o parte în alta sau să își croiască drum prin camera de zi ținându-se de mobilă, noi nu îl luăm de mânuțe și îl plimbăm fără alt sprijin. Îl acceptăm, îi respectăm ritmul propriu de dezvoltare și îl *iubim* exact așa cum este.

De-a lungul anilor în care copilul crește, părintele va încerca să creeze un echilibru între a-l ajuta să devină mai bun la ceva (poate la temele pentru școală) și a-l iubi și accepta așa cum este el. Este important să vă puneți întotdeauna în locul copilului și să vă gândiți la cum v-ați simți, cât de multă încurajare spre mai bine v-ați dori sau nu și cât de mult ați prefera să fiți acceptat/ă așa cum sunteți, fără nicio schimbare sau îmbunătățire. Toate acestea încep acum, în primele luni de viață.

Sfârșitul primului an

Odată pusă această fundație, dezvoltarea viitoare a copiilor se realizează mai ușor. Acești copii au o imagine de sine pozitivă și au încredere că lumea este un loc minunat. Ei au încredere în ei înșiși și în abilitățile lor de a funcționa în această lume.

—Judi Orion, Pedagog Montessori și formator de pedagog

PARTEA A DOUA, DE LA UN AN LA TREI ANI

1 – 3 ANI:

PREOCUPAREA COPILULUI PENTRU SINE, PENTRU CEILALȚI ȘI PENTRU MEDIUL ÎN CARE TRĂIEȘTE

Toate activitățile care țin de îngrijirea propriei persoane sau a mediului în care trăiește copilul, cum ar fi îmbrăcatul, gătitul, așezatul mesei, ștersul pe jos, strânsul mesei, ștersul prafului etc. sunt activități care fac parte din ceea ce Dr. Montessori numește „viața practică”, și sunt tocmai acele activități pe care adulții le agreează cel mai puțin. Copiii însă, între unu și patru ani, îndrăgesc foarte mult aceste sarcini și sunt încântați dacă li se solicită să ia parte la ele.

—Silvana Montanaro

Implicarea în viața de zi cu zi a familiei

Oamenii de toate vârstele își doresc să comunice cu ceilalți, să se autodepășească, să facă lucruri importante și să contribuie la evoluția societății. Aceasta este partea cea mai frumoasă a firii umane. Această dorință se manifestă mai ales în perioada în care copilul, care până atunci a observat doar cum în jurul lui se desfășoară diverse activități, poate în sfârșit să stea în picioare, să meargă, să își folosească mâinile și să se implice și el.

Dacă activitatea la care participă copilul face parte din viața de zi cu zi a familiei – spală fructe și legume, așază sau strânge masa, spală vasele, udă florile sau grădina, sortează, împăturește sau pune la loc hainele spălate, mătură, ajută în grădină sau orice altceva – acesta va învăța să se auto-controleze și își va crea o imagine sănătoasă despre propria persoană. Această implicare în viața de familie, cunoscută sub denumirea de „viață practică” în școlile Montessori, este considerată modalitatea cea mai eficientă prin care copilul își dezvoltă puterea de concentrare și se simte fericit. Permițându-i să se implice în viața familiei, pe care el o vede desfășurându-se în jurul lui, dăm dovadă de respect pentru copil și de încredere în el. Îl ajutăm să se simtă important, în ochii lui și ai celor din jur. Copilul simte că ceilalți au nevoie de el.

Putem să înțelegem mai bine dacă ne gândim la următoarea situație: avem doi musafiri la cină, dintre care pe unul îl servim tot timpul și îi îndeplinim toate dorințele, iar pe celălalt îl primim în bucătărie, gătește masa cu noi, vorbim și râdem împreună. În primul caz, musafirul

este ținut la distanță, iar relația este una oficială. În cel de-al doilea, el este invitat să facă parte din viața noastră, iar relația este una intimă – o prietenie adevărată.

Mereu li s-au dat copiilor jucării cu care să se joace de-a gătitul sau de-a curățenia, păpuși pe care să le îmbrace și de care să aibă grijă, și așa mai departe. De ce? Probabil pentru că părinții au observat și observă în continuare că cei mici vor să facă și ei ceea ce văd că fac adulții, iar aceștia cred că obiectele adevărate sunt prea periculoase. Una dintre cele mai importante idei introduse în educație de dr. Montessori a fost tocmai folosirea în lucrul cu copiii a obiectelor reale, dar de dimensiuni potrivite lor. În acest caz, copiii nu trebuie să se prefacă, ci pot desfășura o activitate autentică. Copilul va prefera cu siguranță să șteargă praful de pe un raft adevărat, cu un pământuf mai mic, dar adevărat, să strângă și el hainele murdare și să le împăturească pe cele curate sau să participe la prepararea meselor, decât să mimeze toate aceste activități, cu jucării.

Tipuri de activități practice

Principalele domenii ale „vieții practice” sunt:

Grija pentru sine: se îmbracă, se spală pe dinți, gătește, își curăță încălțăminte ș.a.

Gratie si curtoazie: delicatețea, politețea și grija față de ceilalți: oferă hrană, spune „te rog” și „mulțumesc” și face alte lucruri specifice culturii din care face parte, adaptate vârstei sale foarte mici.

Grija pentru mediul în care trăiește: șterge praful, mătură, spală, lucrează în grădină, curăță zăpada cu lopata, strânge frunze cu grebla ș.a.

Mișcarea: își dezvoltă mișcărilor de bază prin explicații și demonstrații, duce taburete și scaune, merge pe o placă de echilibru, se cațără, aleargă etc.

Hrana: participarea la prepararea hranei reprezintă o îmbinare a celor de mai sus (grija pentru sine și pentru ceilalți, delicatețea și politețea, grija pentru mediu, mișcarea).

Mediul de lucru și concentrarea

. . . însă știu că nu lucrurile aduc fericirea. Ești fericit dacă muncești și dacă ești mândru de munca ta.

-Gandhi

Unul din cele mai importante lucruri învățate în primii trei ani de viață este independența; în primii ani de viață copiii deprind anumite abilități, care reprezintă baza independenței lor funcționale. Învăț să mănânce singuri, să se dezbrace, apoi să se îmbrace și să facă baie singuri. Odată cu dobândirea deprinderilor motrice și cu perfecționarea lor, copiii dobândesc abilități de bază care le permit să se îngrijească singuri. Dobândirea

independenței funcționale le oferă demnitate personală și posibilitatea de a-și ocupa locul în societate, conștienți fiind că sunt la fel de capabili ca toți ceilalți.

—**Judi Orion**

Concentrarea are un efect calmant foarte puternic asupra copilului. Nu este vorba însă de concentrare pasivă, neparticipativă, cum ar fi, spre exemplu, privitul la televizor. Activitatea trebuie să fie controlată de copil, pentru ca el să o poată repeta ori de câte ori este necesar și trebuie să îi implice atât corpul, cât și mintea. Nivelul de concentrare necesar desfășurării activităților este mai important decât activitățile în sine. Concentrarea poate să apară în timp ce copilul sapă în nisip, spală morcovi, înșiră mărgelile, desenează cu creioane colorate, face un puzzle sau lustruiește oglinda; nu se știe sigur când apar stările de concentrare, dar trebuie să le recunoaștem, pentru a le încuraja.

Un educator Montessori pentru grupa 0-3 ani predă lecții bine planificate, logice și clare; creează un mediu care favorizează activitățile concrete și este mereu atent să vadă când un copil începe să se concentreze. Când acest lucru se întâmplă, el încearcă să elimine factorii perturbatori, pentru că înțelege cât de importantă este experiența respectivă pentru echilibrul și fericirea copilului.

O măsuță aflată mereu la îndemâna copilului, curată și pregătită special pentru activități, îl poate ajuta să se concentreze asupra activității și să nu renunțe până ce nu a terminat. Firește, dacă lucrurile nu sunt strânse la sfârșit, măsuta nu va fi pregătită pentru activitatea următoare. Un șorțuleț, spre exemplu, folosit la gătit, curățenie, lucru cu lemnul, grădinarit etc, poate uneori să ajute copilul să se concentreze, deoarece pentru el șorțulețul înseamnă începutul sau sfârșitul unei activități. De asemenea, face activitatea să pară mai importantă în ochii copilului. Atunci când copilul crede că ceea ce face este important pentru familie, va crede că și el este important. Șorțulețul trebuie confecționat în așa fel încât copilul să și-l poată pune și lega singur, ca să poată lucra oricând dorește. Agățat într-un cuier pe perete, îi va fi mereu la îndemână.

Materialele folosite

De câte ori este posibil și nu este periculos, îi oferim copilului la grădiniță obiecte frumoase, fragile. Ca să arătăm respect față de copil, îi dăm și lui aceleași lucruri pe care le folosește și restul familiei – vase de ceramică, sticlă, metal, ustensile adevărate. Stima de sine a copilului crește foarte mult atunci când îi dăm voie să folosească lucrurile noastre, în loc să îi dăm unele de plastic. De asemenea, copilul respectă mai mult și are mai multă grijă de obiecte, atunci când sunt frumoase și fragile.

Profesorii, copiii mai mari și părinții pot lucra împreună ca să confecționeze unele obiecte; ar putea, spre exemplu, să croiască și să țivească șorțulețele sau cârpele pentru praf. Mai demult, la începutul carierei mele de profesor, când viața avea un alt ritm, șorțulețele, șervețelele de pânză, cârpele de lustruit erau brodate. În cadrul programului de pregătire pentru asistenți Montessori, cursanții fac încă acest lucru – adaugă mici detalii personale la lucrurile pe care le confecționează pentru sugari și copii mici. De dragul trecutului, țin încă niște șervețele de pânză și trusa de cusut pe un raft lângă sobă și le țivesc când am timp, în zilele plăcute de iarnă.

De multe ori, acasă trebuie să ne gândim foarte bine cum să aranjăm obiectele pe care le folosesc copiii în activitățile lor practice. Dacă, spre exemplu, părintele lucrează cu lemnul, sau este grădinar, poate să țină câteva unelte de calitate, dar de dimensiuni potrivite pentru copii, într-un loc special, unde copilul ajunge ușor, lângă propriile lui unelte. Părintele poate să îi arate cum să folosească uneltele odată cu el și apoi, la încheierea activității, cum să le curețe și să le pună la loc. Putem proceda la fel cu ustensilele pentru curățenie, gătit, cu așezatul mesei sau orice altă activitate. Putem să modificăm uneltele pe care le folosim noi sau să cumpărăm altele potrivite – un șorțuleț mic, găleți de metal, stropitori, ustensile de bucătărie mai mici etc. Pentru copil, doar câteva minute de activități cu părinții pe zi, activități „de oameni mari”, pot fi foarte benefice și pot schimba modul în care acesta comunică și conviețuiește cu adulții.

Dezbrăcatul și îmbrăcatul

Dezbrăcatul este mai ușor decât îmbrăcatul și, spre nedumerirea părinților, uneori se învață înainte. De asemenea, copiii învață mai întâi *să scoată* haine din sertar sau *să le dea jos* de pe umerăș! Repetiția este foarte importantă pentru cel care învață: prin urmare, odată ce reușește să se încalțe cu șosetele, copilul se va descălța și se va încălța din nou, de multe ori. Unui adult i se poate părea frustrant, însă această etapă trece repede. Copilul, după ce îi observă pe ceilalți membri ai familiei, va învăța, spre exemplu, să ducă hainele spălate la locul lor, sau să își pună pijamaua și haina pe umerășe și cuiere nu foarte înalte. Pentru ca cel mic să capete aceste deprinderi, hainele trebuie să fie ușor de dezbrăcat și de îmbrăcat. Trebuie să ținem cont de acest aspect atunci când cumpărăm orice fel de îmbrăcăminte pentru copii mici, fie că este vorba de pantofi, pijamale sau paltonașe.

Copilul vrea să simtă că eforturile sale de a-și alege hainele și de a se îmbrăca singur dau rezultate. Părinții îl pot ajuta dacă îi pun la îndemână doar două seturi de haine, și îl lasă să își aleagă dintre ele ținuta dimineața. Pentru început, atât este suficient. În cele din urmă, copilul va putea să aleagă tot ce are nevoie, din sertare, de pe umerășe sau de pe rafturi.

Un loc pentru fiecare lucru și fiecare lucru la locul lui

Teoretic, atunci când apar jucării sau unelte noi, membrii familiei hotărăsc care anume le va fi locul în casă. Toți artiștii, bucătarii sau mecanicii auto știu cât de important este să își găsească uneltele potrivite în momentul când au nevoie de ele. La fel sunt și copiii, iar la vârsta lor simțul ordinii este mult mai dezvoltat decât al nostru, pentru că prin ordine ei își definesc propria persoană, precum și modul în care înțeleg lumea.

La noi acasă, mult timp le-am tot explicat musafirilor unde anume era vesela, pentru că o țineam pe rafturile cele mai de jos, la îndemâna copiilor. Bineînțeles că la produsele de curățenie periculoase copiii nu aveau acces. Restul obiectelor din casă le țineam însă în locuri unde ei și prietenii lor puteau ajunge.

Scopul urmărit de copil

Motivele pentru care un copil desfășoară o anumită activitate sunt altele decât motivele unui adult. De obicei, adulții încearcă să îndeplinească o sarcină cât mai rapid și mai eficient. Pe de altă parte, copilul încearcă să învețe să facă lucrul respectiv, și să exerseze pentru a se perfecționa. Poate să curețe masa ore întregi, însă doar când simte el nevoia. Poate să măture podeaua în fiecare dimineață timp de două săptămâni și apoi să nu mai măture o lună – pentru că va fi ocupat cu învățarea altei activități. Dacă vrem să repetăm în fiecare zi fiecare activitate învățată, copilul nu va mai avea timp nici să doarmă. Scopul lui nu este să facă curățenie în toată casa, ci să își dezvolte abilitățile, să își construiască personalitatea.

Activitățile copilului sunt importante din punct de vedere fizic, emoțional și mental. Prin aceste activități, copilul învață să fie independent. Responsabilitatea și capacitatea de a alege inteligent, la orice vârstă, nu pot exista fără o gândire independentă și fără posibilitatea de a acționa independent. Copilul învață să se concentreze, să își controleze mușchii, să își canalizeze atenția, să analizeze logic etapele unei activități și să o ducă până la capăt.

Tocmai datorită relevanței activităților practice pe care le desfășoară, copiii din grădinițele și școlile Montessori pot să se concentreze, să ia decizii inteligente și se descurcă foarte bine când încep să studieze matematica, limbile străine, arta sau științele. Pe lângă asigurarea acestui punct de plecare pentru o dezvoltare optimă în viitor, scopul activităților practice în care sunt implicați copiii este satisfacția lor interioară.

După o serie de activități reușite în familie, copilul va fi calm și mulțumit de sine și, datorită acestui echilibru interior, va simți afecțiune pentru mediul în care trăiește și pentru cei din jurul său.

Nevoile părinților

Nu trebuie să aveți impresia că ideile prezentate în această carte – sau vreuna dintre ele în mod deosebit – trebuie aplicate tot timpul. Cu toții suntem oameni, iar părinții din ziua de azi sunt supuși unor presiuni mari. Puțini avem familia în apropiere, sau un grup de prieteni care să lase totul doar ca să ne ajute cu copiii. Părintele nu are mereu timpul necesar ca să implice copilul în tot ceea ce face el. Nu trebuie să ne simțim vinovați din această cauză. Putem fi îngăduitori cu noi înșine, însă este necesar să ne organizăm timpul astfel încât să existe perioade în care să desfășurăm activități cu copiii, perioade de care să ne bucurăm cu adevărat. Un avantaj al acestei cărți este că ideile prezentate în ea pot fi împărtășite vecinilor, familiei și prietenilor. Astfel, se poate crea o „rețea” de persoane care, împreună, le pot pune în practică.

La început, este posibil să nu înregistrăm progrese mari, deoarece trebuie întâi să învățăm cum să „urmăm exemplul copilului”. Este bine să începem cu un singur lucru, de exemplu așezatul șervețelilor pe masă, și să adăugăm treptat alte activități la care copilul poate să participe și pe care, încetul cu încetul, le va face singur. Repetând activitățile, vom începe să învățăm de la copil cum să ne implicăm total, mental, fizic și spiritual, în ceea ce facem și cum să ne bucurăm de viață în fiecare clipă. Astfel, copilul este cel care îl învață pe adult. Nevoile adultului sunt satisfăcute în același timp cu ale copilului.

Iată ce mi-a spus acum câțiva ani o altă bunică: „Dacă aș fi știut că să fii bunic e cu mult mai ușor decât să fii părinte, m-aș fi făcut bunică mai întâi!”

Copilul nu se poate dezvolta decât prin experiențele trăite în mediul lui de viață. Numim aceste experiențe „activitate.”

—**Maria Montessori**

Activitățile pe care adulții și copiii le pot face împreună

Activitățile practice sunt ocazii prețioase ca adulții și copiii să își petreacă timpul împreună. De multe ori, ca părinți, ne dorim să stăm mai mult cu copiii și, în același timp, să facem lucruri practice, tradiționale, fie că e vorba de ceva artistic sau de ceva ce ține de gospodărie. Aceste activități necesită timp și ne relaxează. Cei mai mulți dintre noi avem un

anumit talent, pe care îl putem împărtăși cu ceilalți sau pe care vrem să îl cultivăm – gătitul, grădinăritul, cusutul, lucrul cu lemnul, muzica ș.a. Este foarte bine dacă petrecem chiar și numai o jumătate de oră pe săptămână cu copilul în acest fel. Această colaborare poate fi foarte benefică pentru noi, pentru copiii noștri, dar și pentru relația care se dezvoltă între noi.

Un educator Montessori pentru grupa 0 – 3 ani știe foarte bine să observe copiii, în ce activitate să îi implice și când anume. În cadrul programelor de pregătire, pe lângă cele cinci luni de cursuri teoretice, se efectuează 250 de ore de observare. Observarea reprezintă o experiență deosebită, care ne învață foarte multe lucruri despre copii. De cele mai multe ori, părinții sunt prea ocupați ca să facă sesiuni de observare acasă. În primul rând, trebuie ca ei să realizeze cât de important este acest lucru pentru a-și cunoaște și înțelege copilul. Iar dacă își fac și timp să observe ce face acesta, măcar câteva minute în fiecare zi, beneficiile sunt foarte mari.

Este o adevărată plăcere să stai pur și simplu și să observi, neavând altceva de făcut. Nimic nu ajută mai mult un părinte să cunoască personalitatea unică a copilului său.

Cum încearcă cel mic să descopere regulile de conviețuire socială

Atunci când copilul încearcă să vadă care sunt limitele și regulile pe care trebuie să le respecte, se spune de obicei că el ne „testează”. Termenul are însă o conotație negativă. Comportându-se astfel, copilul nu încearcă decât să afle care sunt regulile și cum trebuie să se comporte în relația cu familia și cu grupul social din care face parte.

Iată un exemplu referitor la ce înseamnă cuvântul *Nu*. Îmi amintesc un incident care a avut loc la noi acasă, între o prietenă și fetița ei de doi ani, Julia. Fetița se urcase pe scaunul de la pian și voia să ajungă la un bust al lui Mozart așezat pe pian. Abia ajungea la el. A întins mâna și s-a uitat întrebătoare la mama ei, urmărindu-i evident reacția. Mama i-a spus: „Nu, nu pune mâna pe el!” Julia s-a oprit, a lăsat mâna în jos, a așteptat câteva secunde, după care a întins din nou mâna spre Mozart. Mama i-a spus din nou „Nu!”, puțin mai tare. Fetița a întins din nou mâna și s-a uitat la mama ei. La fel s-a întâmplat de mai multe ori, fără vreun rezultat concret.

Am asistat la acest schimb de replici, și am observat dezorientarea care le cuprinsese pe amândouă. Am sugerat că fetița nu știe ce înseamnă cuvântul „nu” și încearcă să afle. Râzând, mama a spus „Bineînțeles!”. Apoi s-a îndreptat spre Julia, i-a spus „Nu!” cu voce blândă, a luat-o în brațe și a dus-o în altă parte a camerei, lângă niște cuburi de construit. Ambele au fost pe deplin mulțumite.

Prima dată, copilul poate crede că „Nu” înseamnă „Aștept, mă uit la tine și cred că vei lua până la urmă statuia. Și mă supăr pe tine.” A doua oară, mesajul a fost clar. „Nu” a însemnat „oprește-te, du-te în altă parte sau fă altceva.” (și, fiindcă mama a vorbit clar și blând, fetița a înțeles că aceasta nu e supărată pe ea).

La această vârstă, copiii nu înțeleg limbajul abstract; ei au nevoie de demonstrații clare, care să însoțească ceea ce la spunem. Este util ca părinții să înțeleagă faptul că cel mic nu vrea să fie obraznic, ci că este un om normal, inteligent, care încearcă să afle cum trebuie să se poarte. Face „cercetări”.

Învățați-l arătându-i, NU corectându-l

Cea mai eficientă metodă pentru ca părinții să le împărtășească celor mici modul lor de viață și valorile în care cred este exemplul pe care îl dau. Comportamentul părinților este permanent un model pentru copii. În fiecare moment al vieții lui, dar mai ales în primii trei ani de viață, copilul învață de la cei din jur și tinde să îi imite, din ce în ce mai mult. Le imită mersul, mișcările și felul de a vorbi, vocabularul, modul cum manevrează obiecte, manifestările emoționale, manierele, gusturile, respectul și considerația față de ceilalți (sau lipsa lor) ș.a. Cel mai important lucru pe care îl putem face pentru copil este să îl înconjurăm de persoane pe care ne-am dori să le copieze. Acestea sunt primele persoane de la care el învață.

Al doilea lucru, pe care nu trebuie să îl uităm, este să nu corectăm copilul, dacă se poate să procedăm și altfel. De exemplu, dacă un copil trânteste mereu ușa foarte tare, cel mai bine este:

- (1) Să reținem că trebuie să îi arătăm copilului cum să închidă ușa cu grijă și fără zgomot.
- (2) Să alegem un moment ulterior neîncărcat emoțional (când adultul nu este enervat de faptul că cel mic trânteste ușa).
- (3) Să îi arătăm copilului, într-un mod ușor exagerat și amuzant, cum să închidă ușa: răsucim clanța foarte încet și închidem ușa în așa fel încât să nu facă absolut niciun zgomot. Încercați și cu alte uși, repetați activitatea, cât timp vi se pare amuzant și dumneavoastră și copilului.

Astfel, copilul poate învăța multe lucruri importante: să se spele pe dinți, să strângă jucăriile sau să toarne lapte. ***Însă în cazul în care copilul vrea să pună mâna pe mânerul fierbinte al unei tigăi sau aleargă în stradă, trebuie să-l corectăm. Acționăm imediat!***

Bunele maniere, de exemplu să spună „te rog” și „mulțumesc” se învață în mediul în care copilul trăiește. Spre exemplu, la noi în familie, și cu copiii vecinilor, exersăm cu un castron mare de popcorn, oferind și mulțumind de mai multe ori. Uneori, râdeam în hohote la

sfârșitul „lecției”, pentru că totul era ușor exagerat și amuzant. Vecinii spuneau că suntem cea mai politicoasă familie din cartier, pentru că mereu inventam jocuri prin care să învățăm bunele maniere într-un mod distractiv. Atunci când părinții și copiii încep să facă diverse activități împreună, apare des nevoia de a învăța, într-un mod care poate fi plăcut atât pentru adult, cât și pentru copil. Iar timpul petrecut împreună este, astfel, din ce în ce mai agreabil.

Cum să îi oferim copilului posibilitatea de a alege

Un alt mod în care îi putem arăta copilului că îl respectăm, învățându-l, în același timp, ceea ce dorim să știe, este să îi oferim posibilitatea de a alege. Într-o vară, am discutat această idee cu nepoata mea de opt ani. În ziua următoare, stăteam împreună pe iarbă, în fața casei. Am observat că ea urmărea atentă cum vecina de vizavi se certa cu fetița ei, pentru că cea mică nu voia să o lase pe mamă să o încălze. În cele din urmă, nepoata mea a zis: „Uite ce proteste se poartă mămica aceea. Nu e bine ce face. Trebuia s-o întrebe pe fetița ce vrea: să se încălze singură sau să o încălze ea.” Avea dreptate. Orice copil normal de doi ani, care abia începe să fie independent, atât fizic cât și mental, nu vrea să i se spună ce să facă, dar vrea foarte mult să i se dea posibilitatea să aleagă.

Să zicem că ne aflăm într-o situație în care chiar trebuie să facem ceva – de exemplu, copilul s-a urcat pe masă și trebuie să coboare. Dacă îi spunem pur și simplu: „Dă-te jos de-acolo!”, rezultatul nu va fi cel scontat, deoarece copilul se va simți prost și va refuza, ca să salveze aparențele. Încercați mai degrabă să-i spuneți: „Vrei să te ajut să cobori de acolo sau te descurci singur?” Copilul își va da seama că îl respectați, din cuvintele dumneavoastră și din modul în care i le adresați. În loc să vă asculte (sau nu) fără să gândească, el se va simți în stare să ia singur o decizie.

Chiar și în situații banale, din viața de zi cu zi, copilul va simți că îi respectați părerea. Întrebați-l: „Vrei mănușile roșii sau pe cele albastre?”, „Ești gata de culcare acum sau vrei să asculți o poveste mai întâi?”, „Vrei mai întâi sosul de mere sau pastele?” sau „Vrei furculiță sau lingură? (mai bine decât să-i spuneți „Mănâncă-ți mâncarea!”). Nicio altă variantă nu este mai eficientă decât libertatea de a alege, dacă doriți să asigurați liniștea într-o casă în care există un copil de doi ani.

1 – 3 ANI:
JUCĂRII ȘI PUZZLE - URI

Cum alegem jucăriile

Atunci când alegeți o jucărie, gândiți-vă la ce va face copilul cu ea. Îi va fi utilă? Îl va ajuta să ia o decizie? Îi va stimula imaginația? Cât timp va fi copilul stimulat să se joace cu ea? Îl va încuraja să exploreze, să gândească sau să o folosească mai mult timp? Există multe jucării pentru copii, din lemn sau material textil, făcute cu multă imaginație, dar de cele mai multe ori lipsesc jucăriile educative. Acest tip de jucării reprezintă primul pas în dezvoltarea imaginației.

Imaginația reprezintă o trăsătură extraordinară a personalității umane, însă ea nu apare spontan. Imaginația creativă se bazează pe calitatea experiențelor senzoriale din viața de zi cu zi și se leagă direct de acestea. O imaginație bogată ajută la conceperea unei soluții și la punerea ei în practică (pentru rezolvarea unui puzzle, de exemplu). Cu cât este mai implicat copilul în activități reale, educative și cu cât mai multe probleme rezolvă, cu atât imaginația îi va deveni mai pragmatică, mai eficientă și mai creativă.

Căutați jucării care solicită copilul, educative, care au o anumită logică în utilizare și care nu necesită alte obiecte pentru desfășurarea activității pentru care au fost create. Spre exemplu, atunci când copilul pune toate discurile în cutia cu discuri, el duce la bun sfârșit o activitate, simte o mare satisfacție și de cele mai multe ori este gata să o repete. În momentul în care înțelege că o jucărie funcționează într-un anumit mod, de exemplu: cubul se potrivește în fanta pătrată, iar sfera în fanta rotundă, copilul își dezvoltă de fapt coordonarea mână-ochi. Nu este puțin lucru pentru copil să învețe cum să își dirijeze mușchii în așa fel încât să poată face ceea ce îi transmit ochii că ar trebui să facă. Dificultatea unor astfel de activități ajută copilul să își dezvolte coordonarea și capacitatea de concentrare. Toate aceste aspecte trebuie luate în considerare atunci când alegem jucării pentru un copil aflat în această etapă de dezvoltare.

Folosirea lemnului în loc de plastic ajută copilul să înțeleagă ce înseamnă natura, culorile, nuanțele și textura lemnului și modul în care variază greutatea jucăriilor de lemn în funcție de densitate și mărime. Cumpărându-i lucruri de calitate dăm dovadă de respect față de copil, iar acesta, la rândul său, învață să își respecte lucrurile. Frumusețea și durabilitatea sunt importante la toate vârstele, deoarece în această perioadă se dezvoltă gusturile. Oamenii care acceptă frumusețea în viața lor încă de la o vârstă fragedă vor fi mai dispuși să își creeze un cămin frumos și poate o lume mai frumoasă, la maturitate.

Cum aranjăm și schimbăm între ele jucăriile

Jucăriile ar trebui păstrate în zona în care familia își petrece cea mai mare parte a zilei, nu doar în camera copilului. Tradiționala cutie cu jucării, unde anumite piese se pot pierde, iar jucăriile sunt greu de găsit, nu este benefică pentru copil la această vârstă, când simțul ordinii este foarte dezvoltat. Rafturile sunt mult mai potrivite, dacă jucăriile sunt păstrate mereu în același loc. Ordinea din jur îi dă copilului un sentiment de siguranță și de încredere în mediul în care trăiește. Ajută foarte mult coșurile, tăvițele sau cutiile mici aranjate cu grijă pe rafturi joase.

Observați-vă copilul, ca să vedeți cu ce jucării se joacă cel mai mult și pe care pur și simplu le aruncă și le uită. Încercați să țineți la îndemâna copilului doar câteva jucării, atâtea câte puteți păstra în ordine, în coșulețe, pe rafturi.

Cum învățăm copilul să își strângă jucăriile

Dacă reducem numărul de jucării aflate la îndemâna copilului și dacă fiecare jucărie își are locul ei, ne va fi mai ușor să învățăm copilul cum să le strângă. Cel mai important este, însă, exemplul pe care i-l dau cei din jur. Dacă adultul pune la loc piesele de puzzle sau jucăriile de fiecare dată, cu grijă și zâmbind, de față cu copilul, până la urmă va fi imitat de copil. Uneori, „strânsul” jucăriilor în coșuri este partea cea mai plăcută a jocului, la această vârstă.

Acest obiectiv este mult mai ușor de realizat într-o creșă Montessori decât acasă, unde părinții trebuie să se împartă între mai multe activități. La creșă însă, profesorul nu face altceva decât să dea exemplu copiilor, permanent. El strânge mereu jucăriile, cu atenție, fără să se grăbească. Pe măsură ce devine conștient de acest lucru, copilul va vrea și el să învețe cum se face – după cum vrea să învețe tot ce fac adulții.

Este mult mai ușor să obișnuim copilul să pună la loc o jucărie imediat ce s-a jucat cu ea, înainte să ia altă jucărie, pentru că în momentul respectiv știe exact unde să o așeze pe raft (fiecare jucărie având „locul” ei). Este mai greu atunci când copilul se joacă cu toate jucăriile odată, iar toate rafturile sunt goale. Prin urmare, este mai bine să îi creăm obișnuința de a pune la loc o jucărie înainte de a lua o alta – cum am mai spus, adultul trebuie să facă acest lucru, iar copilul îl va imita, în cele din urmă. Părintele poate să transforme „strânsul” jucăriilor într-un joc, îl loc să îl vadă ca pe o sarcină neplăcută. Nu vă așteptați să apară rezultate imediate la copiii foarte mici; este nevoie de timp și de multe repetiții (cu zâmbetul pe buze).

De ce trebuie să respectăm perioadele de concentrare ale copilului

Unul din cele mai benefice lucruri pe care le putem face pentru un copil este să îi respectăm perioadele de concentrare. Atunci când copilul desfășoară o activitate educativă (care să presupună efort, atât mental cât și fizic – nu când se uită la televizor!), trebuie să înțelegem că el face ceva important, ceva care trebuie respectat, ocrotit și apreciat. Prima condiție – esențială pentru dezvoltarea copilului - este concentrarea. Aceasta reprezintă fundamentul pentru formarea caracterului și a comportamentului social.

Dacă îl lăudăm, îl ajutăm sau doar ne uităm la copil, îl întrerupem și putem strica tot ce a realizat. Deși pare ciudat, acest lucru se poate întâmpla chiar și atunci când copilul simte doar că este privit. La urma urmei, și nouă ni se pare uneori că nu mai putem face ceea ce făceam dacă cineva vine și se uită la noi.

Profesorii [și părinții] învață cu timpul să nu intervină, la fel cum învață multe alte lucruri, dar nu le este niciodată ușor. Ce sfat le putem da mamelor? Copiii trebuie să aibă o ocupație interesantă; nu trebuie ajutați dacă nu este nevoie, nici nu trebuie întrerupți, odată ce au început să facă ceva inteligent.

—**Maria Montessori**

Discriminarea vizuală și coordonarea mână – ochi

Tochmai disponerea degetului mare în opoziție cu arătătorul a făcut posibile anumite mișcări extrem de evaluate, care au dus la apariția și dezvoltarea culturii umane în totalitatea ei – de la arhitectură la scris, de la muzică la pictură și la tehnologie – care ne îmbunătățește calitatea vieții.

—**Silvana Montanaro**

Pe măsură ce copilul explorează mediul în care trăiește, el începe să fie conștient și interesat de diversitatea de culori și forme din casă și din afara ei. Acesta este momentul potrivit pentru puzzle-uri cu forme și culori foarte simple, deoarece copiilor le place foarte mult să pună lucruri în diverse recipiente, de exemplu piesele de puzzle în spațiile corespunzătoare. Puzzle-urile cu mâner și alte jucării asemănătoare necesită o anumită mișcare a degetului mare și ale celor două degete alăturate. Aceasta se numește prindere în clește. Acest tip de mișcare va pregăti copilul pentru alte mișcări evaluate ale mușchilor și, mai târziu, îl va ajuta la scris. În același timp, îi este satisfăcută nevoia de a gândi și de a rezolva probleme.

Jucăriile de tip puzzle

Utilizarea corectă a uneltelor pe care le găsește în jurul lui este pentru copil similară cu utilizarea jucăriilor educative. Unele jucării, cum ar fi puzzle-urile, trebuie folosite într-un singur fel, în timp ce altele, cum ar fi păpușile și cuburile pentru construit pot fi utilizate în mai multe moduri. Ambele tipuri de jucării sunt creative. Totuși, este dificil să găsești jucării care pot fi folosite numai într-un anumit mod. Copiii se bucură foarte mult dacă descoperă cum să folosească corect o astfel de jucărie. Sunt la fel de mândri când învață să manevreze corect o unealtă sau un instrument muzical, când învață să gătească sau când rezolvă o multitudine de probleme din viața de zi cu zi.

Venind în contact încă de la vârste fragede cu astfel de jucării, copiii pot deprinde multe lucruri utile: manevrează materiale, își perfecționează mișcărilor, duc la bun sfârșit o anumită activitate, urmează anumite etape logice, rezolvă probleme. În cazul puzzle-urilor, copilul își poate da seama singur, fără ajutor, dacă greșește și dacă a procedat corect. Acestea reprezintă, de fapt, un tip de activitate mentală superioară. La fel se întâmplă și dacă execută anumiți pași logici: apucă mânerul, scoate piesele puzzle-ului pe rând, le întinde pe masă, apucă mânerul din nou, unul câte unul, și așază piesele corect la locurile lor.

O astfel de activitate îi oferă copilului atât de multe satisfacții, atât la nivel mental cât și fizic, încât acesta o va repeta mereu, uneori chiar și de 20 de ori, și apoi va ofta ușurat că a terminat. Nu se știe exact ce se petrece în mintea copilului în momentul respectiv, dar trebuie să înțelegem că este ceva important și că nu trebuie să îl întrerupem.

Cu ajutorul jucăriilor logice de tip puzzle, copiii învață să își folosească voința ca să își controleze mișcărilor, să se concentreze, să conceapă un plan, să urmeze un șir logic de idei, să repete și să se perfecționeze. Toate acestea reprezintă baza creativității. Când alegem un puzzle, trebuie să ținem cont de mai multe aspecte. Nu căutați doar jucării rezistente, sigure, de calitate și frumoase. Contează și cât timp va reuși jucăria să mențină interesul (educativ) al copilului. Puzzle-urile cu mâner necesită îndeplinirea mai multor etape. Pentru început, cele mai bune sunt cele care îi cer copilului să introducă piese simple în spațiile corespunzătoare. Puzzle-urile din două piese sunt mai dificile, dar îi deschid copilului calea spre altele mai complexe, care îi vor da satisfacții mai mari, pe măsură ce crește. Alte jucării potrivite pot fi: tăvițele pentru sortat, jucăriile pentru cusut, cutiile pentru sortat forme, panourile perforate. De asemenea, copilul poate să aranjeze cuburile, să înșire mărgelile, poate folosi piulițe și șuruburi de lemn, cutii cu lacăte, triciclete sau biciclete pentru copii. Dacă învață cum să utilizeze corect aceste lucruri, copilul începe să dea dovadă de creativitate.

Jucăriile cu mai multe posibilități de utilizare

Când se va juca cu astfel de jucării (de exemplu, cuburile pentru construit), copilul va folosi toate abilitățile mentale și fizice învățate cu ajutorul celorlalte tipuri de jucării. El va prelucra mental informațiile și le va exprima într-un mod original. De asemenea, va analiza și va retrăi anumite experiențe (de exemplu, atunci când se va juca cu păpuși sau cu machete de animale). Calitatea și varietatea jocului depinde în acest caz de calitatea și varietatea experiențelor pe care copilul le trăiește în viața de zi cu zi.

Cel mai important lucru de care trebuie să ținem cont este plăcerea pe care o simte copilul. Doar dacă îi place, copilul va putea să repete o activitate până o învață, va putea să se concentreze și să crească.

1 – 3 ANI: MUZICA

Dansul și muzica

Dacă poți să mergi, poți și să dansezi.

Dacă poți să vorbești, poți și să cânti.

— **proverb din Zimbabwe**

Fiecare om are o predispoziție naturală spre dans și muzică. Dacă dansul și muzica sunt prezente în viața copiilor în fiecare zi, iar adulții se implică și ei în activitățile ce includ aceste elemente, efectele pozitive se vor răsfrânge și asupra lor. Când prima noastră nepoțică avea doar câteva săptămâni, fiul nostru, care e muzician, i-a făcut o casetă specială, cu mici fragmente muzicale din diverse țări ale lumii: tobe africane, salsa ș.a. Apoi a luat fetița în brațe și, ascultând muzica, au dansat împreună, pentru ca ea să simtă ritmul în tot corpul. Ea a fost prima dintre nepoței care a cântat la tobe cu familia, reproducând excelent ritmurile pe care le asculta. Apoi a devenit o dansatoare foarte bună. Cine știe dacă nu cumva toate acestea se datorează faptului că a ascultat caseta aceea și a dansat cu tatăl ei? Băiatul nostru a procedat la fel cu toți nepoții săi.

Pentru ca un copil să învețe să aprecieze muzica, este important să eliminăm zgomotele de fundal atunci când ascultăm sau când creăm fragmente muzicale; chiar dacă adultul poate să le ignore, copilul nu poate, la această vârstă: el aude tot. Gusturile muzicale i se formează

de la o vârstă fragedă, așa că este foarte benefic să îi oferim ce este mai de calitate din fiecare gen de muzică – și, pe cât posibil, să îi arătăm ce sunete produc instrumentele muzicale autentice.

Adultul nu are nevoie de o voce foarte bună ca să îi arate copilului cum să cânte – este suficient doar un cântecel, oricând, copilul putând să cânte și el, când dorește. Cântatul are rol terapeutic pentru întregul organism, și este un bun prilej de a exersa limbajul – cuvinte și structuri lingvistice care nu apar de obicei în vorbirea de zi cu zi.

Reformarea sistemului educațional nu va fi posibilă până nu acordăm importanța cuvenită faptului că creierul uman are o „structură duală”. La orice vârstă, trebuie să le oferim copiilor experiențe care să le solicite atât gândirea VERBALĂ, cât și gândirea INTUITIVĂ, pentru a-i ajuta să își valorifice potențialul. Pe lângă îmbunătățirea funcțiilor cerebrale, copiii vor atinge astfel și un nivel mai mare de satisfacție în viața personală și socială.

În sistemele de educație occidentale, există o tendință de separare a gândirii verbale de gândirea intuitivă, deoarece o mare parte din ceea ce aparține de emisfera cerebrală dreaptă (intuitivă) nu are o mare valoare în societatea vestică. Astfel, de la o vârstă foarte fragedă, copiii învață să nu se exprime în totalitate cu ajutorul emisferei drepte, deoarece nu sunt stimulați să dea importanță mișcării (prin dans, muzică, desen...artă în general).

În statele din Orient, pe de altă parte, se acordă o mai mare importanță părții intuitive din creier; se consideră că emisfera cerebrală careia îi corespund procesele analitice este irelevantă când vine vorba de rezolvarea problemelor reale ale vieții.

Faptul că în prezent se recunoaște, de către ambele părți, că cele două puncte de vedere se completează unul pe celălalt și că avem multe de învățat unii de la alții înseamnă că există speranțe mari pentru viitorul apropiat.

—**Silvana Montanaro**

Instrumentele de percuție și alte resurse materiale muzicale

La această vârstă, la care *mintea copilului absoarbe foarte multe informații*, el nu poate lucra foarte mult cu imagini și cuvinte. Există câteva CD-uri foarte bune cu melodii, jocuri muzicale sau muzică de dans scrisă special pentru copii. Dacă cel mic poate să utilizeze CD player-ul, puteți să lipiți pe fiecare CD câte o imagine (de exemplu, o vioară pentru CD-ul cu melodii la vioară). Dacă intenționați să aplicați metoda Suzuki, acesta este momentul cel mai potrivit pentru a asculta casetele Suzuki, deoarece metoda presupune aceiași pași ca și în cazul

învățării limbajului: mai întâi se ascultă și apoi se exprimă; această metodă este supranumită „limba maternă” a educației muzicale. În această perioadă, copilul poate să învețe și denumirile instrumentelor muzicale populare. Încercați mai întâi să îi arătați un instrument real și o imagine cu instrumentul, de exemplu o chitară sau un pian, iar apoi imagini ale altor instrumente, de pe cartonașe sau din cărți.

Acasă, noi avem o colecție destul de mare de tobe și alte instrumente de percuție pentru ca, atunci când cei mari cântă la chitară sau pian, să poată cânta cu ei chiar și copiii cei mai mici. Este uimitor cât de devreme poate un copil să simtă și să reproducă diverse ritmuri, împreună cu cei din jur.

Este important ca cei mici să conștientizeze faptul că muzica este întotdeauna rezultatul mișcărilor corpului. Chiar dacă e vorba de sunete naturale, copiii trebuie să înțeleagă faptul că oamenii fac muzica, cu ajutorul diferitelor grupe de mușchi de la nivelul gurii, mâinilor și brațelor. Trebuie ca cei mici să...aibă posibilitatea să vadă cum își controlează muzicienii gesturile, ca să obțină diverse sunete muzicale.

—**Silvana Montanaro**

Instrumentele de percuție de bună calitate, nu din plastic, îl vor obișnui pe cel mic cu sunetele cele mai frumoase. Vă recomandăm, pentru calitatea, varietatea și frumusețea sunetelor, instrumentele autentice, din diverse țări ale lumii, precum și instrumentele clasice. Cel mai important lucru este să vă bucurați de aceste momente trăite alături de copil – muzica este una dintre cele mai mari bucurii ale vieții!

După ce copilul intră în contact cu instrumente adevărate, muzica, cartonașele cu imagini și cărțile despre instrumente muzicale, acestea vor însemna mult mai mult. Când este posibil, puneți-i la dispoziție cartonașe cu imagini pe care el le cunoaște, precum și instrumentele corespunzătoare, în miniatură, iar apoi pe cele din alte zone, atât instrumente populare cât și clasice.

Copilul nu poate învăța ceea ce nu face parte din mediul sau din cultura sa.

—**Dr. Shinichi Suzuki**

1-3 ANI: LIMBAJUL

Mai întâi copilul ascultă

Limbajul trebuie să fie natural, să provoace entuziasm, dar până la o anumită limită, să fie abordat sub formă de joc, să corespundă cu realitatea și să fie adecvat fiecărui copil. Trebuie să ne analizăm cu grijă propriile cuvinte și să devenim un model mai bun, de la care copilul să poată prelua cuvinte și expresii. Nu trebuie să uităm că suntem cea mai importantă sursă de informație din mediul său de viață.

—**Judi Orion**

Cu mult înainte ca cel mic să se exprime clar prin intermediul limbajului, acesta ascultă, și asimilează tot ceea ce aude. De multe ori noi nici nu ne dăm seama că el ascultă, dar odată ce începe să vorbească, lucrul acesta se vede foarte clar. Eu a trebuit, de fiecare dată, să îmi „înfrumusețez” intenționat limbajul, pentru că cei trei copii ai mei repetau tot ce spuneam! Pentru a-i asigura copilului un mediu favorabil învățării limbajului, adulții trebuie să îi vorbească încă de la naștere, însă nu gângurind, ci respectuos și folosind cuvinte corecte. Dacă ne dorim să avem copii care se exprimă frumos, trebuie să le fim model în acest sens cu mult înainte decât am putea crede că este nevoie.

Cum învață copilul mai multe limbi simultan

Copilul asimilează toate limbile vorbite în familie și în comunitate, încă dinainte de a se naște. În primele luni și în primii ani de viață, această activitate continuă să ocupe un loc important în viața lui. La această vârstă, copiii au o capacitate stranie de a asimila mai multe limbi, în toată complexitatea lor. Iată niște sfaturi care pot ajuta la învățarea mai multor limbi simultan.

Limba respectivă trebuie folosită de către cei din jurul copilului, în primii ani de viață, în sensul că una sau mai multe persoane trebuie să vorbească cea de a doua limbă în prezența copilului sau direct cu acesta. Dacă în primul său an de viață în jurul copilului s-ar vorbi patru sau cinci limbi, copilul le-ar putea asimila pe toate cu ușurință, fără să depună vreun efort, cu condiția ca fiecare persoană să vorbească DE FIECARE DATĂ ACEEAȘI LIMBĂ. Acest lucru este posibil însă doar în primii ani de viață.

—**Silvana Montanaro**

Trebuie să ascultăm copilul și să îl includem în conversație

Atenția pe care i-o acordăm copilului atunci când începe să vorbească este foarte importantă. De multe ori, copilul este atât de entuziasmat că poate să vorbească și să se exprime, încât începe să se bâlbâie. Este o etapă normală din dezvoltarea vorbirii, iar adultul trebuie să se oprească, să se uite la copil și să îl asculte. NU trebuie să îi spună cuvântul potrivit sau să îi atragă atenția asupra faptului că s-a bâlbâit. Atunci când este sigur că va fi ascultat, copilul se va calma și, în cele din urmă va învăța să vorbească mai clar.

Dezvoltarea limbajului începe înainte de naștere și continuă să reprezinte un aspect important în viața copilului în primii trei ani de viață. Cea mai bună cale de a ajuta copilul să își dezvolte un limbaj de calitate este să îl includem în conversațiile noastre, chiar de la început.

Cu mulți ani în urmă, luam prânzul acasă la profesoara mea de filosofie Montessori – dr. Silvana Montanaro, la Roma. Erau prezenți fiica și nepotul ei Raoul, care era foarte mic. După masă, îl țineam pe Raoul în brațe, în timp ce vorbeam cu cei din jurul meu. Silvana a observat că el se uita atent la gura mea în timp ce vorbeam, poate pentru că era obișnuit cu limba italiană, iar eu vorbeam engleză.

Am întors capul de la el, ca să răspund la o întrebare, dar Silvana mi-a făcut semn să mă întorc din nou spre el. A zis că trebuie să păstrez contactul vizual cu copilul, până în momentul în care el nu se mai uită la mine. Puteam să vorbesc cu el, sau cu oricine altcineva de la masă, dar trebuia să stau cu fața întoarsă în direcția lui. Am făcut acest lucru ceva timp, iar la un moment dat copilul nu a mai vrut să se uite la mine.

Lecția aceasta nu am uitat-o niciodată, iar sfatul acesta l-am dat multor persoane. E surprinzător să vezi ce mult le place bebelușilor, chiar și celor pe care nu îi cunoști, pe care îi întâlnești în autobuz sau la magazin, să te uiți în ochii lor și să nu îți întorci privirea. De cele mai multe ori, experiența aceasta este nouă pentru cel mic, dar este una plăcută.

Vocabularul, cuvintele, imaginile și cărțile

De câte ori este posibil, lăsați copilul să pună mâna pe un obiect înainte să-i arătați o imagine cu el sau să-i spuneți cum se numește. De exemplu, dacă aveți o carte nouă despre fructe și legume, cu imagini, duceți copilul la bucătărie și luați în mână, mirosiți, tăiați și gustați un fruct; apoi explicați-i vocabularul corespunzător – culoare, textură sau cuvinte precum a coji, sămânță, suc etc.

Inteligența se bazează pe o numeroase experiențe concrete. Vocabularul vine după aceste experiențe. Cu ajutorul vocabularului, copilul clasifică și exprimă experiențele trăite. La această vârstă, copilul este foarte nerăbdător să învețe cum se numește fiecare obiect din mediul în care trăiește și ce înseamnă cuvintele pe care le aude la cei din jur. Își dorește atât de mult

să poată vorbi cu familia sa despre lucruri din viața de zi cu zi! Spuneți-i cum se numesc obiectele din bucătărie, jucăriile, alimentele, vehiculele, căteii, sau cum se spune la a amesteca, a lustrui, a sări etc. – orice se găsește în casă sau în apropierea acesteia. Jucați jocuri, de exemplu jocuri în care copilul trebuie să denumească obiecte. Acestea îl ajută să învețe denumirea obiectelor într-un mod logic. Jocul se numește *lecția în două etape*.

Lecția în două etape

Prima etapă: *denumirea obiectelor*: alegeți câteva obiecte interesante, care fac parte din mediul de viață al copilului și denumiți-le clar și de mai multe ori, încurajând copilul să le denumească și el, la rândul lui. „Aceasta este o lingură, lingură, lingură.”

Etapa a doua: *repetarea denumirilor noi*. Puteți întreba copilul: „Îmi dai, te rog, lingura? Poți să așezi ceașca lângă furculiță?”, îl puteți ruga: „Dă-mi, te rog, farfurioara!” sau puteți să-i mulțumiți: „Mulțumesc foarte mult pentru că mi-ai dat farfurioara. Poți să o pui aici?” (arătându-i un loc pe masă sau pe covor), și așa mai departe. În această etapă, mișcarea se combină mult cu utilizarea cuvintelor noi. (Dacă copilul greșește, reveniți subtil la etapa anterioară, a *denumirii* obiectelor).

Există o „perioadă sensibilă” pentru a învăța denumirea obiectelor...iar dacă adulții știu să reacționeze corespunzător la dorința de învățare a copiilor, le vor crea acestora un vocabular bogat și corect, pe care îl vor folosi toată viața”

—**Silvana Montanaro**

După ce copilul a învățat multe denumiri de obiecte concrete, putem să îi îmbogățim vocabularul folosind imagini. Cărțile destinate învățării vocabularului și seturile de cartonașe cu imagini, cum ar fi cele cu pisici, sunt materiale educaționale foarte bune, potrivite pentru acasă – iar copiii le adoră!

Alegerea cărților este la fel de importantă ca alegerea jucăriilor. Este foarte important să mergeți la o bibliotecă, dar de asemenea contează foarte mult și cărțile pe care copilul le are în propria sa bibliotecă, cele preferate de el. Uneori, e posibil ca cel mic, aflat în această perioadă critică pentru dezvoltarea limbajului, să vrea să i se citească o carte de mai multe ori. Sau alte ori va vrea doar să îi povestiți despre imagini și să vorbească. De asemenea, copilului îi place foarte mult să îi arătați cum să dea paginile cu grijă, să ia cartea în mână, să o țină, să o ducă singur la locul ei.

Trebuie să ne străduim să punem la dispoziția copilului cărți în care să apară și copii din alte zone, pentru ca în mintea lui să nu se creeze stereotipuri legate de anumite situații sau persoane. Limbajul cărții trebuie să arate respect față de copil, sentimentele și inteligența lui. Alegeți cărțile cu atenție și depozitați-le pe un raft sau în alt loc accesibil, astfel încât copilul

să poată găsi ușor cartea pe care o dorește, să poată avea grijă de cărți și să le pună singur la locul lor.

Fiți pretențioși! Chiar și cărțile simple, pentru învățarea vocabularului, pot fi prea încărcate, colorate prea țipător și prea solicitante pentru copil. Este mult mai bine ca cel mic să aibă doar câteva cărți frumoase, pe care să le iubească și să le respecte, decât să aibă multe, dar să nu le acorde prea multă importanță.

La această vârstă, temele prezentate în cărți ar trebui să fie inspirate din realitate, pentru că cel mic vrea să învețe despre lumea reală. Acum este momentul pentru întâmplări adevărate din viața noastră și pentru cărți care prezintă realitatea. Animalele vorbitoare, ca cele din fabulele lui Esop, le lăsăm pe mai târziu.

Ficțiunea este foarte interesantă pentru copiii mai mari, dar pe cei mici îi dezorientează. Întâmplările reale, în număr mare, reprezintă cel mai bun punct de plecare pentru o imaginație creativă. Ar trebui să ne asigurăm că în cărți se regăsesc informații despre realitate, deoarece la această vârstă copiii încearcă să înțeleagă mediul în care trăiesc și ceea ce se petrece în jurul lor. Nimic nu este mai extraordinar și mai interesant decât viața lor, cea de zi cu zi. Ficțiunea poate interveni mai târziu – după ce copiii au trăit și au asimilat realitatea.

—**Silvana Montanaro**

Limbajul formal

Pe lângă cuvintele pe care copilul le aude acasă sau în grupul social din care face parte, acum este momentul potrivit pentru a introduce cuvinte, expresii și subiecte care nu fac parte din viața de zi cu zi. Printre acestea se numără: poezii, cântecele pentru copii sau cântece propriu-zise. Dacă mimăm unele dintre ele, copilul va înțelege ce înseamnă cuvintele respective. Sunt însă importante și versurile pe care copilul nu le înțelege. Sensul acestora va fi descifrat mai târziu.

Una din poeziile mele preferate, pe care am folosit-o mereu în lucrul cu copiii, este „*Jack este iute,/Sprinten tare,/Sare peste/Lumânare.*” Pun o lumânare neaprinsă într-un suport vechi, pe podea. Spun poezioara, iar când rostesc cuvântul „sare”, sar peste lumânare. Copiilor le place foarte mult să facă și ei la fel, chiar de mai multe ori. Mai întâi, dumneavoastră roștiți cuvintele, iar după aceea copilul va sări. Și știm cu toții ce distractiv e pentru copii să „se prăbușească” la finalul cântecelului „În jurul trandafirului”. (*În jurul trandafirului ne rotim/Avem flori în buzunare/În țărână, cu-ncântare,/Ne prăbușim!*).

Copiii le plac însă la fel de mult și poeziile frumoase, pentru adulți. Acestea conțin anumite imagini, iar copiii vin în contact cu metafore. Rima nu este obligatorie! Un exemplu potrivit este poezia *Ceața*, de Carl Sandburg.

*Ceața vine
Cu pași mici de pisică,
Vede și se-așază
Pe întreg orașul,
Pe coapse tăcute
Și apoi pleacă mai departe.*

Poveștile, scrisul și cititul

Bineînțeles că vorbirea este cea care apare prima, iar adulții sunt cea mai importantă sursă din care copilul își preia vocabularul. Copiii le place ca cei mari să le vorbească. Povestirile simple („Ce am mâncat la micul dejun” sau „A fost odată ca niciodată un băiat care stătea la tatăl lui în brațe, iar el îi citea. Băiatul avea pijama roșie...”) sunt mai plăcute decât ceva lung și inventat.

De asemenea, cei mai mulți copiii ascultă fascinați, chiar și mai multe ore la rând, dacă le citim ceva. Avem astfel șansa de a le transmite pasiunea pentru lectură, sau anumite informații și valori morale. De asemenea, ei pot învăța pronunția anumitor cuvinte, chiar a unora pe care nu le întâlnesc zi de zi.

Copilul începe să iubească lectura dacă vede că cei din jurul său citesc și că le place să citească, chiar și atunci când nu îi citesc ceva lui. Și, deși cei mai mulți dintre noi scriem azi pe calculator, este important ca cel mic să ne vadă scriind pe hârtie, cu creionul sau pixul (bilețele, felicitări, liste de cumpărături ș.a). Nu din întâmplare unii copii excelează la scris și citit, iar alții nu, unora aceste activități le fac plăcere, iar altora li se par plictisitoare și obositoare. Bucuria de a descoperi cuvintele și limba începe la o vârstă fragedă și se manifestă cel mai intens în primii trei ani de viață.

Alfabetul

Un copil foarte mic care are un frate mai mare ce învață să citească va fi și el interesat să învețe alfabetul. Ca să nu apară confuzii mai târziu, putem să îi spunem copilului cum sună fiecare literă (nu cum se numește) și să folosim doar litere mici (nu majuscule). Gândiți-vă. Chiar dacă un copil învață majusculele, iar apoi cum se numesc literele, aceste lucruri nu îl ajută deloc atunci când învață să scrie și să citească. Toate textele sunt scrise în cea mai mare

parte cu litere mici, de exemplu „b” în loc de „B”, iar pentru a citi avem nevoie de sunete: „sss” în loc de „es” pentru litera „s”. Deși s-a procedat astfel mult timp, faptul că învătă mai întâi cum arată și cum se numesc literele mari face ca cei mici să învețe mai greu să scrie și să citească. Cel mai important este să nu uităm să ținem cont de ceea ce îl interesează pe copil. Procesul de învățare trebuie să fie unul firesc și plăcut.

Aveți un copil care mușcă?

Dezvoltarea copilului nu este constantă și nu are o traiectorie previzibilă, ci se produce în salturi, care uneori sunt denumite explozii lingvistice. Există perioade latente, aparent inactive, pentru ca apoi să apară foarte rapid o nouă abilitate. Un exemplu este explozia limbajului. De obicei, în al doilea an de viață, copilul începe să înțeleagă foarte multe cuvinte și are multe de spus. El nu poate să rostească cuvintele și propozițiile respective, ceea ce poate să ducă la frustrări. Acestea se pot uneori exprima prin mușcături: copilul își folosește (nepotrivit) gura!

Faptul că mușcă nu înseamnă că cel mic este rău. Totuși, deși înțelegem frustrarea copilului nostru, trebuie să îi protejăm pe ceilalți copii. Ca să nu apară între copii o relație de tip agresor – victimă, cel mai bine este să consolăm ambii copii, în mod egal: „Îmi pare rău că te doare!” „Îmi pare rău că ești frustrat!” Cel mai important este, pentru siguranța celorlalți și pentru a-i arăta copilului cum să reacționeze corect la frustrare, să ne străduim să recunoaștem momentele în care frustrarea se acumulează și să îndepărtăm copilul de ceilalți înainte să muște!

Sunt unii copii, mai ales în ziua de azi, când totul se desfășoară în viteză, care au învățat deja să atragă atenția printr-un comportament negativ, cum ar fi mușcatul; majoritatea copiilor preferă să primească atenția dorită *astfel* (de exemplu, să se țipe la el), decât să fie ignorat. Dacă credeți că vă aflați în această situație, soluția este să îi acordați mai multă atenție copilului, să îi dați de făcut lucruri mărunte cu care să vă ajute, să comunicați mai mult, să faceți lucruri împreună, să aibă activități interesante pe care să le facă singur, ca să nu simtă nevoia de a atrage atenția printr-un comportament negativ.

Dintre exemplele de mai sus, cele mai importante sunt *activitățile pe care copilul le poate face singur*. În acest caz, concentrarea necesară îl poate aduce din nou la o stare de echilibru și îl poate face fericit.

Cu cât se dezvoltă mai bine capacitatea de concentrare a copilului și cu cât este mai liniștit când desfășoară diverse activități, cu atât va fi mai disciplinat.

—**Maria Montessori**

Copilul are imaginație sau minte?

Cum putem să ne dăm seama de acest lucru? La această vârstă, copilul nu poate să facă distincția între imaginație și minciună. Între 5 și 7 ani, copilul devine interesat de concepte ca dreptatea, moralitatea, sau adevărul, pe care le va cerceta foarte atent. Dar în primii trei ani de viață, apoi în al patrulea și al cincilea, încercările copilului de a comunica nu trebuie îngrădite de aceste concepte (adevăr și minciună).

Atunci când un copil, poate tocmai pentru că știe că este ascultat, începe să povestească de la ceva concret și până la urmă povestea devine o mare minciună, este bine ca adultul să spună: „Wow! Ce imaginație bogată ai!” sau „Ce poveste frumoasă!” Astfel, copilul este apreciat pentru că a vorbit, a folosit corect cuvintele și a dat dovadă de imaginație. În același timp, el învață ce înseamnă *imaginație* și *poveste*, ceea ce îl va ajuta ca, în cele din urmă, să înțeleagă diferența dintre imaginație și minciună.

Resurse materiale

Putem folosi și simboluri atunci când confecționăm cartonașe cu poezii pentru copii. Cărțile de carton sunt utile acasă, atunci când copilul nu știe încă să întoarcă atent paginile unei cărți obișnuite și nu știe să o păstreze. De asemenea, se pot folosi CD-uri cu cântecele pentru copii sau cântece obișnuite, cărți pentru învățarea vocabularului cu imagini de obiecte obișnuite (unelte, îmbrăcăminte, hrană) sau cărți de joc cu aceeași temă.

Am văzut în comerț niște cuburi cu poezioare pentru copii care sunt printre preferatele celor mici la această vârstă. Fiecare cub are pe el o poezie scurtă și un simbol prin care copilul poate recunoaște poezia. Spre exemplu, cubul cu „Trei pisoi mici” are conturate pe el trei pisici. Copilul poate să aleagă cubul cu ajutorul simbolului și să vi-l aducă, atunci când vrea să asculte poezia respectivă.

Puzzle-urile cu litere mici sunt de asemenea foarte potrivite, deoarece cu ajutorul pieselor, copilul se familiarizează cu literele și chiar cu ordinea lor în alfabet. Nu este vorba încă de scris și citit, ci de o expunere a copilului la lumea din care face parte. Și nu uitați de cărți, multe cărți, de tipul celor menționate mai sus.

Cum putem sprijini dezvoltarea limbajului

Pentru a deprinde cu succes limbajul, copilul trebuie să creadă că ceea ce are el de spus este important și trebuie să își dorească să relaționeze cu ceilalți. De asemenea, are nevoie de experiențele concrete care stau la baza limbajului, și de abilitățile fizice necesare pentru a scrie și a citi.

După cum am mai spus, adulții, respectiv persoanele din jurul copilului, sunt factorul cel mai important care sprijină dezvoltarea limbajului atunci când copilul este mic. Adulții și

copiii mai mari sunt cele mai importante modele pe care cei mici le ascultă și pe care le urmează atunci când învață să vorbească, să scrie și să citească. De asemenea, de la ei cei mici învață să îndrăgească limba pe care o vorbesc.

Putem ajuta copilul să își dezvolte limbajul ascultându-l, privindu-l în ochi, vorbind frumos în prezența lui și oferindu-i un mediu stimulant, bogat în experiențe senzoriale. De asemenea, copilul trebuie să vină în contact cu un vocabular variat, trebuie să aibă experiențe variate, deoarece cuvintele și expresiile nu au niciun sens dacă nu se bazează pe experiențe concrete.

Inițial, aceste experiențe se produc acasă, însă nu după mult timp copilul poate ieși în natură, ca să cunoască florile, copacii, animalele și să vorbească despre ele. Apoi poate merge la magazin, ca să cunoască alimentele, și așa mai departe. Putem să îi punem la dispoziție materiale cum ar fi: cuburi și cărți cu poezioare, cartonașe pentru învățarea vocabularului, cărți despre lucruri concrete și care au legătură cu viața lui. Putem să îi citim poezii și povești sau să îi cântăm cântece. Acestea îl vor face să îndrăgească și mai mult limba pe care o învață.

Toate aceste lucruri vor crea condițiile necesare pentru ca mai târziu copilul să poată citi literatură adevărată. În această perioadă se învață cu adevărat limbajul, mai mult chiar decât în școală sau facultate.

1-3 ANI: ACTIVITĂȚILE ARTISTICE

Arta înseamnă mai mult decât a desena

Arta se regăsește în tot ceea ce facem: în felul în care ne mișcăm și vorbim, ne amenajăm locuința sau școala, în felul cum arătăm sau cum alegem jucăriile și cărțile. Arta nu poate fi separată de celelalte componente ale vieții. Nu putem „învăța” un copil cum să fie artist, dar, după cum spune dr. Montessori, îl putem ajuta să aibă:

Un ochi care vede,

O mână care ascultă,

Un suflet care vede.

Un spirit liber trebuie să se concretizeze sub o formă sau alta, iar pentru aceasta este nevoie de mâini cu care să creeze. Oriunde mergem, vedem creații ale omului, și astfel putem întrezări spiritul și filosofia fiecărei perioade din istoria umanității.

—**Maria Montessori**

La această vârstă, copiii pot să desfășoare diverse activități artistice, creative, inclusiv să decupeze și să lipească hârtie, să deseneze cu cretă, cu creioane obișnuite sau colorate, cu creioane cerate, să picteze cu acuarele și guașe și să modeleze în lut.

Ca și în cazul altor activități, fiecare din cele menționate mai sus presupune mai multe etape, pe care copiii le învață cu mare plăcere. De exemplu, atunci când pictează, mai întâi își pun șorțulețul, apoi așază hârtia pe șevalet (de multe ori, ajutați de cineva), apoi învață să înmoaie pensonul în recipientul cu vopsea și să îl șteargă de marginea acestuia ca să nu picure, după care învață să aplice culoarea pe hârtie. Pictează atât timp cât vor, apoi își scot șorțulețul și se spală pe mâini. Pentru că trebuie să învețe cum să picteze pas cu pas, prima dată copilului i se dă o singură culoare. Pe măsură ce învață cum să procedeze, copilul va putea să folosească două sau trei recipiente și să picteze cu mai multe culori.

După ce mai crește, copilul va învăța și cum să așeze hârtia pe șevalet, să o dea jos și să o pună la uscat, să spele pensoanele și șevaletul și așa mai departe. Depinde de etapa lui de dezvoltare. Odată am văzut cum o fetiță de aproape doi ani a pictat cu mai multe culori timp de 45 de minute, după care s-a spălat pe mâini un sfert de oră.

Resurse materiale pentru micii artiști

Încercați creioanele colorate și pe cele cerate înainte să le cumpărați. Uneori, creioanele de calitate inferioară sunt mai dure, iar copilul nu va fi mulțumit de ele. Nu le va folosi decât foarte puțin, ceea ce nu este de dorit. La fel se întâmplă și cu lutul pentru modelaj: acesta trebuie să se înmoaie foarte repede pentru ca cel mic să nu își piardă interesul. Este important să oferim copilului, pe cât posibil, produse de cea mai bună calitate – creioane, creioane cerate, carioci, lut pentru modelaj, hârtie, pensoane – și să îi arătăm cum să le folosească, cum să aibă grijă de ele și mai ales cum să facă curățenie și să pună toate lucrurile la locul lor – astfel încât totul (spațiul de lucru, masa, scaunul și celelalte materiale) să fie pregătite pentru următoarea activitate creativă.

Evitați cariocile, acuarelele și lutul pentru modelaj care conțin coloranți puternici și alte ingrediente prea dure pentru copiii mici, sensibili.

Desigur că momentele dedicate special artei, acasă și la creșă, sunt plăcute, însă este bine pentru copii, chiar și la această vârstă fragedă, să aibă permanent la dispoziție materiale variate și un spațiu unde să poată lucra nestingheriți, atunci când au inspirație.

Cum învățăm copilul să aprecieze arta

Primele jucării pentru bebeluși, frumoase și de calitate, cu care copilul intră în contact, sunt cele care îl învață să aprecieze arta. Același lucru se poate spune și despre celelalte jucării, despre afișe sau alte obiecte de artă aflate în camera copilului sau în restul casei, despre vase și tacâmuri sau despre obiectele pe care le aranjăm în coșuri, pe rafturi sau le agățăm pe pereți – prin care creăm ordine și frumusețe. Putem regăsi arta peste tot în jurul nostru: în parcuri și în multe alte părți ale localității noastre, fie ea sat, oraș mic sau oraș mare.

Locuința și creșa, prin fiecare componentă a lor, duc la dezvoltarea gustului pentru frumos și a echilibrului la copil. De asemenea, îl ajută să perceapă mai bine forma și culoarea. Imaginile (reproduceri după mari capodopere, fotografii artistice, desene cu animale, copii etc, din diverse părți ale lumii), adecvate vârstei, ajută copiii – și nu numai pe ei – să prețuiască ceea ce este frumos. Puteți folosi calendare vechi pentru a crea adevărate „colecții de artă”. Obiectele astfel obținute trebuie agățate pe pereți, la înălțimea copilului, prin toată casa.

Activitățile artistice

Este important să nu obligăm copilul să lucreze cu tipare, cărți de colorat sau șabloane. Să nu îi arătați niciodată cum să deseneze sau să coloreze ceva – de exemplu, o floare sau o casă; copilul nu va face altceva decât să repete la nesfârșit ceea ce i-ați arătat. Artiști celebri,

ca Paul Klee sau Pablo Picasso, s-au străduit ani de zile ca să ajungă la originalitatea, spontaneitatea și naturalețea care pentru copii sunt firești.

Cel mai bun lucru pe care îl putem face pentru copiii noștri este să le oferim un mediu adecvat și cele mai bune materiale, iar apoi să îi lăsăm să lucreze singuri.

1-3 ANI: DIVERSITATEA ETNICĂ ȘI CULTURALĂ

Viața de zi cu zi a oamenilor din diverse părți ale lumii

Copiii acceptă cu ușurință stilul de viață al celor din jurul lor și tot ce le oferă aceștia. Cei mici percep toate aceste lucruri ca fiind normale. Tocmai datorită faptului că ei „absorb” tot ceea ce văd în jur, noi avem, ca adulți, ocazia de a le oferi un model de viață pozitiv, să le arătăm părțile mai dificile, dar și cele deosebit de frumoase, ale vieții. Există oameni diferiți, cu probleme fizice sau psihologice, oameni de vârste diferite, cu pielea sau părul de altă culoare sau care au moduri de viață diferite. Dacă cei mici sunt puși în situații din care să învețe toate aceste lucruri, ei vor deveni persoane obiective și lipsite de prejudecăți, care vor prețui viața, oricum s-ar manifesta ea.

—Judi Orion, formator Montessori AMI, grupa 0 – 3 ani

În prezent, lumea devine din ce în ce mai „mică” și este mai important decât oricând să dăm dovadă de o atitudine corectă față de persoanele de altă rasă, care vorbesc o altă limbă sau au o altă cultură.

Această atitudine se formează încă din primii ani de viață, deoarece copilul preia sentimentele și părerile celor din familie sau din grupul din care face parte.

Pentru a familiariza copilul cu ideea că există persoane care aparțin altor culturi, putem să ne petrecem o parte din timp în compania unor astfel de persoane, care vorbesc o altă limbă, provin din alte țări sau au origini diferite de ale noastre. Aceste persoane pot fi vecini, prieteni apropiați, membri ai unei congregații religioase, colegi de școală sau voluntari. De asemenea, putem participa la diverse festivități sau sărbători specifice altor popoare.

În orașele mari este ușor să găsim persoane care aparțin altor grupuri etnice: pur și simplu mergând pe stradă putem auzi vorbindu-se alte limbi sau putem găsi mâncăruri, melodii și dansuri cu specific etnic. Și în zonele rurale putem să ascultăm CD-uri cu muzica altor popoare sau să gătim mâncare specifică lor. Prin astfel de activități simple, copiii ajung să înțeleagă faptul că toți oamenii au aceleași necesități și trec prin aceleași experiențe de viață.

Chiar dacă nu este posibil să interacționăm direct cu alte culturi, putem ajuta copilul să își dezvolte ideile despre omenire punându-l în contact, oricând se poate, cu arta, muzica, hrana, melodiile, îmbrăcămintea, festivitățile, dansurile, locuințele, limbile, mijloacele de transport, uneltele specifice altor popoare, atât acasă, cât și la creșă. La această vârstă, putem folosi imagini și cărți ca să creăm un context favorabil discuțiilor despre diverse aspecte care țin de alte culturi, diferite de a noastră.

În această perioadă, copilul asimilează ceea ce se petrece în jurul lui, ca *un burete*, totul devenind parte a personalității sale. Este momentul potrivit să introducem activități prin care el să perceapă diferențele culturale. Acestea nu trebuie să fie lecții sau prelegeri, ci experiențe concrete, senzoriale. Folosiți denumirile reale ale alimentelor, melodiilor, uneltele pentru ca cel mic să acumuleze și vocabularul corespunzător.

Mai târziu, aceste noțiuni învățate la această vârstă fragedă îl vor ajuta să înțeleagă istoria și diversitatea culturală a lumii și să depășească prejudecățile pe care le întâlnim la tot pasul, în mass media sau în viața reală.

Resurse materiale

Dacă i-am da copilului globuri pământești, în loc de mingi? Globurile mari și mici, din materiale moi, se află printre preferatele copiilor din grădinițele Montessori. Nu sunt folosite la lecții. Copiii le folosesc ca să învețe cum să rostogolească și să arunce mingea. Totodată, ei se obișnuiesc, de exemplu, cu aspectul continentelor și al oceanelor. Astfel, când vor începe să studieze geografia, totul li se va părea cunoscut și, deci, mai ușor.

În jurul vârstei de trei ani, este bine să avem în casă un glob adevărat sau o hartă a lumii așezată pe un perete, pentru ca cel mic să asocieze ceea ce aude cu ceva concret. El nu va înțelege noțiunile de spațiu și distanță, dar îl vor interesa culorile și formele, cărora le va da nume: „Africa”, „Indiana”, „Amazon” etc. În cele din urmă, globul și harta trebuie să ajungă din camera copilului în camera de zi, pentru ca el să vadă că sunt lucruri importante, folosite de toată familia. Putem să agățăm pe perete tablouri, la înălțimea copilului, iar acestea pot reprezenta imagini din întreaga lume, nu doar din țara noastră. Într-o clasă din China am văzut odată o gravură în lemn tradițională foarte frumoasă, în culori, care reprezenta o femeie gătind. Era agățată pe perete, în locul unde copiii făceau pâine.

Muzica poate să provină și ea de la alte culturi. Există CD-uri foarte frumoase, cu cântece de leagăn în mai multe limbi. De asemenea, putem să îi arătăm copilului fructe și legume din alte țări, cum ar fi bananele verzi, care se consumă feliate și prăjite, nu ca desert.

Fiica mea i-a arătat odată fiului ei, care nu împlinise încă doi ani, cum să macine mai multe condimente (piper, cuișoare, scorțișoară, chimen și nucșoară) și cum să le combine ca să facă un amestec indian. Băiatului i-a plăcut foarte mult să asocieze culorile și mirosurile cu denumirile condimentelor. Câteva zile după aceea a tot repetat noua lui expresie preferată: “*garam masala garam masala garam masala . . .*” (denumirea amestecului).

Acesta este momentul potrivit să îi oferim copilului cât mai multe experiențe senzoriale corespunzătoare culturii sale, dar și altor culturi, pentru că și el va face parte din această lume.

1-3 ANI: PLANTELE ȘI ANIMALELE

Dragostea firească pentru natură

Îngrijirea atentă a ființelor vii este urmare a unuiia dintre cele mai puternice instincte ale copilului. Nimic nu este mai potrivit pentru a-i dezvolta spiritul de observație.

—**Maria Montessori**

Trebuie să valorificăm afecțiunea firească a copilului pentru natură și dorința lui de a atinge, ține în brațe și îngriji tot ce găsește în natură: pietre, scoici, semințe, flori și frunze, insecte, pui de pisică – ființe sau lucruri. Cel mai bun punct de plecare este dragostea și respectul pentru plante și animale pe care copilul le vede în jurul lui, acasă. Nimic nu poate înlocui ieșirile în natură, unde copilul poate să audă păsările cântând, să caute scoici pe plajă sau să vadă cum cresc florile în grădină. Este foarte important să menținem legătura dintre copil și natură, chiar de la naștere.

Cunoașterea și denumirea plantelor

Dați-i copilului mic flori și fructe pe care să le privească și să le miroasă; lăsați-l să vadă umbra lăsată de frunzele copacilor și să audă foșnetul lor în bătaia vântului. Este important ca un copil să stea afară, în natură, în fiecare zi, dacă se poate – pe orice vreme și în toate anotimpurile. Încă de la o vârstă foarte fragedă, copilului îi va face plăcere să cunoască, de exemplu, textura și culoarea scoarței de copac, frunzele, florile, pentru ca apoi să le regăsească în cărțile sale frumos colorate.

În primii trei ani de viață, copilul asimilează, fără efort, diverse informații din fiecare experiență prin care trece și reține denumirea fiecărui lucru. În această perioadă se produce o „explozie” a limbajului; copilul folosește toate cuvintele pe care le-a auzit până acum. Prin urmare, putem folosi încă de la început denumirile corecte, pentru ca și cel mic, la rândul lui

să le poată folosi mai târziu. Spre exemplu, dacă e vorba de o floare de mac, putem să îi spunem copilului că se numește „mac”, nu doar că e o „floare”. De asemenea, putem folosi și cuvinte care exprimă însușiri (cum ar fi „portocaliu”, „mic” sau „moale”). Dacă cunoașteți denumirile științifice, în limba latină, ale plantelor, veți fi surprinși să constatați că cel mic le va învăța la fel de ușor ca pe cele obișnuite, și i se va părea și foarte amuzant!

Dacă doriți să amenajați un spațiu potrivit pentru copii în exteriorul locuinței, păstrați puțin spațiu special pentru animale și plante. Printre cele mai potrivite se numără plantele sălbatice, ca păpădiile și scaieții. După ce învață să meargă, copilul poate să facă multe lucruri care au legătură cu îngrijirea plantelor: să adune frunzele moarte din jurul unei plante de apartament, să ștergă praful de pe frunze, să taie și să servească fructe proaspete, să facă aranjamente florale simple, să spele frunze și așa mai departe.

Îmi amintesc că într-o iarnă am mers la o plimbare prin pădure cu nepotul meu, care abia începea să vorbească. Am văzut niște mușchi pe tulpina unui copac, așa că am pus mâna pe el și i-am spus cum se numește. Am făcut același lucru mai târziu, când am ajuns la alt copac. De fiecare dată când am pus mâna pe mușchi și am rostit cuvântul respectiv, a făcut și el la fel. Dintr-o dată, am văzut cum s-a luminat la față, pentru că a înțeles ideea.

De atunci, de fiecare dată când întâlneam un copac cu mușchi pe tulpină, nepotul meu pune mâna pe el și rostea cuvântul potrivit. Pe mine m-a bucurat faptul că înțelege și reține cuvinte, făcând progrese în achiziția limbajului.

Îngrijirea grădinii

O metodă foarte bună să îl implicăm pe cel mic în activitățile din gospodărie este să îi cumpărăm unelte potrivite, chiar și o roabă mică, cu care să care iarba cosită sau alte lucruri care trebuie transportate. Dacă nu avem grădină, este suficient chiar și un singur ghiveci pentru flori. Putem folosi un ghiveci mare, din ceramică, pe post de „grădină”, schimbând plantele în funcție de anotimp. Un astfel de vas are exact dimensiunea potrivită pentru ca cel mic să poată și el să facă ceva. Toată familia trebuie să ia parte la aceste activități.

Copiii le face mare plăcere să vadă, de exemplu, cum iese o lăea din pământ, după ce tot ei au plantat bulbii, chiar dacă trebuie să aștepte mult timp ca ea să apară; sau să vadă cum semințele de fasole încolțesc și, în cele din urmă, se transformă în păstăi, pe care pot să le mănânce. Copiii vă pot ajuta să curățați hrănitorele pentru păsări, să spălați uneltele sau să le puneți la loc după ce au fost folosite. Indiferent ce facem, de obicei există ceva ce poate să facă

și cel mic, doar ca să fie și el implicat. Asigurați-vă că plantele din casă sau din grădină, precum și uneltele, nu sunt periculoase pentru copii.

Observarea și îngrijirea animalelor

Agățați o hrănitore lângă fereastră și arătați-i copilului cum să stea cuminte, ca să nu sperie păsările. Binoclurile pentru copii sunt foarte potrivite, pentru că le vor da celor mici sentimentul că iau și ei parte la ceea ce fac păsările și le vor permite să le observe de la distanță.

Este extraordinar pentru un copil să vadă cum arată niște mormoloci sau cum iese un fluture din cocon! Astfel, el poate să vadă un animal de aproape, fără ca acesta să fie scos definitiv din mediul său natural. Deoarece animalele sălbatice sunt mai puțin accesibile copiilor decât plantele, vă recomandăm să observați mai întâi păsările, insectele și alte animale din imediata apropiere a locuinței. Abia după aceea, dați-i copilului figurine, imagini și cărți despre animale: cărți cu imagini, apoi cu texte ușoare și în cele din urmă, cărți de specialitate.

Copiii pot începe de mici să îngrijească animale. De pildă, le va face mare plăcere să pună mâncare în farfuria pisicii sau să învețe cum să o mângâie corect.

Într-o creșă Montessori, copiii au văzut în fiecare zi două rase diferite de pisici și au învățat cum se numesc (de exemplu, o pisică calico și una siameză). Profesoara, văzând că cei mici sunt interesați, le-a pregătit un set de imagini mari, cu denumirile corecte ale pisicilor. Nu după mult timp copiii, cu toții mai mici de trei ani, vorbeau acasă despre pisici *abisiniene*, *Maine Coon*, *himalayene*, *norvegiene de pădure*, *persane*, *albastre de Rusia* și așa mai departe. Din acest exemplu putem să ne dăm seama cât de doritori sunt copiii să învețe cuvinte noi, la această vârstă.

Odată am avut o experiență neplăcută într-un parc (nu voi spune în ce țară anume). Toți copiii prezenți au primit câte o plasă pentru acvariu. Cineva le-a arătat cum să prindă mormoloci cu plasa dintr-un mic lac. Copiii au aruncat mormolocii prinși pe iarbă și au încercat să prindă alții. Cei aruncați pe iarbă au murit. Astfel, am putut să constat încă o dată cum îi afectează pe cei mici comportamentul adulților. Copiii aceia au învățat ce înseamnă lipsa de respect pentru viață, adică să folosească natura pentru propria plăcere, în loc să o respecte și să aibă grijă de ea.

Observând felul în care copilul prețuiește natura, putem să ne amintim de propria noastră copilărie. Acesta este un dar pe care îl primim de la copiii noștri: să nu ne mai grăbim, să ne bucurăm de fiecare clipă, de frumusețea naturii care ne înconjoară, să ascultăm, să gustăm, să vedem ceva cu adevărat, să simțim, să prețuim ceea ce avem.

Resurse materiale

Cu o cârpă mică pentru praf sau cu o stropitoare, copilul poate să șteargă praful de pe o plantă de apartament sau să o ude. El poate să folosească vase mici, foarfece care nu sunt periculoase, sau pâlnii cu care să umple vasele cu apă, pentru ca apoi să creeze mici aranjamente florale, de pus pe masă la cină. Uneltele de grădinărit cu mânere adevărate de lemn și cu componente din metal sunt mai potrivite decât cele din plastic. Stropitorile și roabele pentru transport trebuie să aibă și ele dimensiuni reale. În acest fel, copilul simte că face ceva util, și nu doar se joacă.

Figurinele care reprezintă animale sunt mereu preferate de copii, pentru că pot fi folosite în mai multe moduri. De exemplu, copilul poate asocia figurina cu imaginea corespunzătoare. Trebuie însă să vă asigurați că figurinele sunt fabricate din plastic care nu e periculos. Cele fabricate în Europa sunt de bună calitate.

Figurinele ajută copilul să studieze animalele în afara mediului lor natural și să învețe denumiri noi. Binoclul îi ajută să studieze natura de la distanță. Putem agăța pe perete imagini frumoase cu plante și flori, sau reproduceri după opere de artă. Veți fi surprinși cât de interesat va fi copilul și de cărțile de specialitate despre plante și animale, atunci când i-a fost trezită curiozitatea prin faptul că le-a văzut deja, în realitate.

1-3 ANI: ȘTIINȚELE ȘI MATEMATICA

Primii pași în studiul științelor

Nu este suficient ca profesorul să iubească și să înțeleagă doar copilul: trebuie ca mai întâi să iubească și să înțeleagă întreg universul.

—**Maria Montessori**

Deși poate pe noi adulții cuvântul „fizică” ne sperie puțin, pentru că ne trezește amintiri mai puțin plăcute din școală, pe copiii mici îi interesează foarte mult acest domeniu. Fizica presupune studierea temperaturii, sunetelor, greutateii, spațiului și distanței, mărimii, timpului, mecanicii, gravitației, electricității și așa mai departe.

Cărui copil nu îi plac sunetele pe care le scoate un obiect aruncat pe jos sau cele scoase de o tobă când o lovește? Cui nu îi place să vadă ce se întâmplă când umblă la un întrerupător?

Interesul și dragostea pentru astronomie și geologie sau pentru noroi, uscat sau umed, și pentru științe în general, începe la o vârstă fragedă.

Primele lecții de științe vin din natură: copilul simte soarele și vântul, se joacă în nisip, în apă sau în noroi, privește răsăritul și apusul soarelui, stelele, se plimbă pe malul mării, colecționează roci și minerale. Mai întâi, copilul trebuie să intre în contact direct cu rocile, nisipul, apa, noroiul, oceanul, lacul și așa mai departe; abia după aceea îi explicăm cum se numesc toate acestea. Mai târziu, toate aceste experiențe și cunoștințe îl vor face mai preocupat de ceea ce se găsește în jurul său și mai responsabil, pentru că cei mici iubesc ceea ce cunosc foarte bine.

Primii pași în matematică

Dragostea pentru matematică nu se bazează pe învățare mecanică, ci pe utilizarea în mod plăcut a formelor și obiectelor, pe folosirea mâinilor sau pe mișcare. Dezvoltarea gândirii matematice, care este prezentă la naștere și durează toată viața, se face prin activități simple, zilnice, încă de la o vârstă fragedă – copilul colecționează obiecte, numără, sortează, așează lucruri în ordine, clasifică, compară mărimi și culori, cară obiecte grele, pune masa. În acest fel, el descoperă anumite relații și modele matematice.

În trecut, relațiile matematice erau văzute ca adevărate miracole. La fel le vede și copilul mic, care le descoperă pentru prima dată. Pentru adult, este o adevărată plăcere să vadă cum cel mic face aceste descoperiri.

Dacă spune numerele: *unu, doi, trei, patru, cinci* etc, ca pe o poezie, copilul se distrează, dar nu înseamnă că astfel învață matematică.

Matematica începe cu bucuria de a mișca și a atinge obiecte adevărate, de a le grupa și de a le număra, pe fiecare pe rând. Este foarte palpitant să descoperi că numerele reprezintă de fapt cantități – de nasturi, boabe de mazăre, linguri, membri ai familiei, stele – și mai târziu să îți dai seama că aceste idei sunt înțelese și folosite peste tot în lume!

Această abordare, care presupune ca cel mic să mute mereu obiectele cu mâinile și să își folosească în mod activ simțurile, ține cont și de aptitudinile pe care copilul le are pentru matematică.

Dacă oamenii ar fi folosit doar vorbirea ca să își comunice ideile, dacă înțelepciunea omenirii s-ar fi exprimat doar prin cuvinte, nu ar mai exista astăzi nicio urmă a generațiilor trecute. Mâinile sunt cele care, alături de gândire, au dat naștere civilizației umane. Mâna este expresia acestui dar minunat pe care l-am moștenit - gândirea.

—**Maria Montessori**

PARTEA A TREIA: ADULTUL
0-3 ANI: CUM PREGĂTIM MEDIUL DE VIAȚĂ AL COPILULUI

Nimeni nu poate prezice destinul unei persoane. Singurul lucru pe care îl putem face este să îi oferim fiecărui copil șansa să se dezvolte în funcție de potențialul pe care îl are și să învețe să vadă altfel lucrurile, într-un mod care să îl ajute să cerceteze și să înțeleagă lumea din jur. De aceea trebuie să pregătim special pentru copil mediul în care acesta va crește.

—**Mario Montessori Jr., Educație pentru dezvoltare umană**

Ce lucruri ne trebuie pentru un nou-născut?

Atunci când se pregătesc pentru sosirea primului lor copil, părinții sunt de multe ori copleșiți de tot felul de reclame care le spun ce lucruri sunt „necesare” pentru cel mic. Aceste reclame par să fie făcute mai mult ca să vândă diverse produse decât să ofere informații despre ceea ce este într-adevăr util copilului. Multe articole prezentate în reclame nu doar că stimulează prea mult copilul (prea multe obiecte, culori stridente), ci chiar împiedică dezvoltarea firească a copilului. De exemplu, încetinesc dezvoltarea limbajului (suzetele) și mișcarea (pătușurile, leagănele sau scaunele înalte), sau uneori pot fi chiar periculoase (premergătoarele sau obiectele din plastic pline de toxine).

O ambianță simplă, naturală și plină de blândete, care face copilul să se simtă în siguranță, încurajându-l să comunice cu ceilalți și să se miște, este cea mai potrivită de la naștere până la trei ani.

Cel mai bine este să pregătim mediul în care va trăi copilul înainte ca acesta să se nască. Părinții pot chiar să meargă de-a bușilea prin camera copilului, pentru a vedea până unde va ajunge cel mic sau ce anume l-ar putea atrage. Ascultați cu atenție: se aude vântul bătând printre ramurile copacilor sau zgomotele naturale sunt acoperite de televizor și radio?

Un copil nu poate să elimine din mediul său de viață ceea ce nu îi este necesar sau îl deranjează, așa cum face un adult. Astfel, el va fi afectat de tot ceea ce aude și vede. Pentru a-i dezvolta un sentiment de ordine și siguranță, este bine ca tot ceea ce îl înconjoară pe cel mic să rămână neschimbat în primul an de viață. Putem face acest lucru, dacă planificăm și pregătim totul din timp.

Siguranța copilului

Copilul se va dezvolta mai bine – mental, emoțional și fizic – dacă i se dă voie să se miște liber și să își cerceteze mediul de viață, mergând din ce în ce mai departe de fiecare dată. Însă, pentru a-i putea oferi această libertate, trebuie ca mai întâi să studiem cu foarte mare atenție acest mediu – de acasă și de la creșă. Atunci când copilul este liber să părăsească patul și să se miște prin camera lui, și ulterior prin alte camere, trebuie să acoperim prizele, să fixăm toate cablurile pe podea sau pe perete, să îndepărtăm plantele otrăvitoare, substanțele chimice sau orice obiect ce l-ar putea răni. Pe măsură ce copilul începe să meargă de-a bușilea sau în picioare, adulții trebuie să le asigure în continuare un mediu de viață lipsit de pericole.

Principii generale de organizare a mediului de viață al copilului

Iată câteva lucruri de care trebuie să ții cont când pregătești mediul în care va trăi copilul:

(1) Participarea la viața de familie. Încă din primele zile de viață, implicați copilul în viața de familie. Pregătiți în fiecare cameră – dormitor, baie, bucătărie, sufragerie, cameră de zi, hol și așa mai departe – un spațiu unde poate să stea și cel mic.

(2) Independența. La orice vârstă, copilul dorește să se descurce singur. Dacă îi sprijinim aceste eforturi, înseamnă că îl respectăm și avem încredere în el. Gândiți-vă bine ce activități desfășoară familia în toate încăperile din locuință și aranjați fiecare spațiu în așa fel încât să puteți încuraja copilul să fie independent. Folosiți o saltea dublă pentru patul celui mic. Cumpărați un dulap sau un cuier-copac de dimensiuni mici. Folosiți bare sau cârlige pentru haine la care copilul să poată ajunge atunci când se îmbracă sau se dezbracă (pe hol, în dormitor sau în baie). Oferiți-i un taburet sau o băncuță atunci când se descalță. Lăsați-l să folosească rafturile dumneavoastră ca să își pună cărțile, vasele sau jucăriile.

(3) Lucrurile copilului. Acest aspect este foarte important. Este foarte dificil să ai grijă de lucruri dacă ai prea multe. Atunci când pregătim mediul în care va trăi copilul, trebuie să găsim un loc în care să ținem hainele, jucăriile și cărțile care nu sunt folosite în perioada respectivă. Schimbați cărțile de pe raft sau jucăriile din coș dacă vedeți că cel mic s-a plictisit de ele. Puneți la dispoziția copilului doar câteva hăinuțe, nu toate, și lăsați-l pe el să hotărască cu ce se îmbracă în fiecare zi. Și jucăriile trebuie să fie puține, doar cele preferate sau noi. La fel și cărțile.

(4) Curățenia și simțul ordinii. Cuvântul „disciplină” este înrudit cu „discipol”. Copiii devin disciplinați doar dacă ne imită pe noi; la fel cum îi învățăm să spună „Mulțumesc!” făcând

și noi același lucru, nu doar spunându-le, putem să îi învățăm să își strângă jucăriile și cărțile, strângându-le și noi, mereu, în prezența lor, cu plăcere.

Toată lumea se miră mereu cât de ordonată și frumoasă pare o sală de clasă Montessori. Lucrul acesta nu se întâmplă pentru că profesoara, fiind ordonată, le impune și copiilor să fie la fel, ci pentru că ea satisface nevoia de ordine pe care o simt cei mici.

Mediul înconjurător și capacitatea copilului de a absorbi informații

În primii trei ani de viață, copilul va absorbi, ca un burete, tot ceea ce găsește în mediul său de viață: lucrurile urâte sau frumoase, asprimea sau blândețea, limbajul potrivit sau nepotrivit. Ca părinți, suntem primele modele de comportament uman pentru copiii noștri. În cazul în care copiii merg la creșă sau la alte centre de îngrijire, trebuie să cerem aceleași tip de comportament de calitate și de la personalul care deservește centrul respectiv.

Calitatea și atractivitatea mediului în care trăiește copilul, ale cărților și ale celorlalte materiale sunt foarte importante dacă vrem să atragem și să menținem atenția copilului, iar acesta să fie și mulțumit. Dacă cel mic are în jurul lui carusele, afișe și jucării frumoase, făcute din lemn sau din alte materiale naturale, când va deveni adult va dori la rândul său să își construiască un mediu asemănător în care să trăiască. Jucăriile, puzzle-urile, mesele și scaunele – făcute din lemn – îl fac pe cel mic să îndrăgească natura și lucrurile de calitate, protejându-l în același timp de substanțele chimice periculoase care se găsesc în multe materiale sintetice. Imaginile pe care le agățăm pe perete, la nivelul copilului, pot fi reproduceri artistice de calitate, sau simple afișe. Mediul în care am crescut ne-a influențat pe toți. Cea mai bună metodă de a face lumea mai frumoasă este să le oferim frumusețe copiilor foarte mici.

Mediul exterior

Dacă vrem să îi oferim copilului tot ce e mai bun, nu trebuie să îl ținem închis în casă, ci să îi arătăm buruieni, apusuri și răsărituri superbe, să îl lăsăm să simtă vântul răcoros de toamnă, să audă păsările cântând sau să vadă stelele și norii, frunzele și florile în diversitatea lor, într-un cuvânt, frumusețea naturii.

Uneori uităm că, la început, viața oamenilor se desfășura afară, iar oamenii intrau în case doar ca să se protejeze de intemperii. Copilul încă are acest instinct. În primele zile de viață, este suficient ca cel mic să ia doar o gură de aer proaspăt zilnic sau să vadă crengile copacilor mișcându-se în bătaia vântului. Apoi poate fi scos la plimbare zilnic, în marsupiu sau în cărucior; în curând, chiar fără să ne dăm seama, cel mic va hotărî singur pe unde vrea să se

plimbe. În timpul acestor plimbări, fiecare lucru nou, cât de mic – o fisură din trotuar, un șir de furnici, o baltă, un zid de cărămidă, o buruiană sau un scai – îl va încânta pe copil și îi vor transforma fiecare plimbare într-o veritabilă aventură, care îi dezvăluie lumea înconjurătoare. De multe ori noi, ca adulți, trecem cu vederea aceste amănunte pe care copilul le descoperă. Uneori, o simplă „plimbare în parc” poate dura chiar și o oră. Alteori, nu veți ajunge prea departe – copilul va dori, de exemplu, să exploreze doar trotuarul din fața casei.

Într-o zi, o profesoară nouă i-a spus doamnei dr. Montessori că pur și simplu nu este nimic care să merite cercetat în jurul școlii, care se afla în oraș. Dr. Montessori a dus copiii afară, în fața școlii. După o oră, cei mici încă studiau un mic spațiu verde din apropiere. Aveau atât de multe lucruri de văzut, erau pur și simplu fascinați! Este foarte bine ca noi, adulții, să nu ne mai grăbim, să nu mai planificăm totul și să lăsăm copilul să ne ghideze, pe măsură ce el descoperă, miroase, ascultă și atinge lumea din jurul lui.

Implicați copilul în activitățile pe care le desfășurați în afara locuinței – spălatul mașinii, lucrul în grădină sau orice activitate ce poate fi desfășurată afară, nu în casa. Întotdeauna există ceva util, ce poate să facă și cel mic. Încercați să amenajați un spațiu în afara locuinței în care copilul să poată face nu doar activități obișnuite pentru exterior (de exemplu, să se joace în nisip), dar și activități pe care în mod normal le face în casă, de exemplu, să se spele pe mâini, să spele vasele, să se uite într-o carte sau să facă un puzzle.

De multe ori se întâmplă ca activitățile „intelectuale” să se desfășoare în interior, iar cele „fizice” în exterior. Deci, afară copilul nu găsește decât leagăne, tobogane sau alte obiecte întâlnite de obicei la locurile de joacă. Astfel, activitatea intelectuală se separă de cea fizică, ceea ce contravine modului firesc de viață al copilului mic, în care cele două tipuri de activități se întrepătrund. Cele mai mari progrese se produc atunci când mintea și corpul lucrează împreună, pentru un rezultat concret. Ideal ar fi, deși nu tot timpul se poate, ca cel mic să poată circula liber din casă afară și invers. O posibilitate ar fi să amenajăm o terasă acoperită sau alt spațiu exterior protejat, oricât de mic, în care copilul să poată să stea cât dorește. Bineînțeles că acest spațiu trebuie să fie deschis doar atunci când un adult poate să supravegheze activitățile celui mic.

Resurse materiale

Mobilierul nu trebuie neapărat să fie scump; poate fi la fel de simplu sau de elegant ca restul mobilei din casă. Important este să fie de calitate și de dimensiunea potrivită pentru copil. Taburetele și mesele solide din lemn, care îi permit celui mic să se ridice în picioare, în timp ce tălpile picioarelor stau direct pe podea, sunt foarte importante. La masă, copilul poate să

deseneze, să se joace, să pregătească o gustare și să mănânce. Nu numai că va avea o postură corectă, dar se va și concentra mai bine la ceea ce are de făcut, dacă stă așezat corect pe scaun.

Un taburet sau o băncuță joasă sunt foarte utile dacă le așezăm la ușa de la intrare sau în baie, pentru ca cel mic să poată să se descalțe și să se dezbrace. Un taburet solid vă poate fi de mare folos atunci când copilul vrea să vă ajute la gătit sau vrea să ia apă de la chiuvetă. Scaunele obișnuite pentru bebeluși, cele înalte și cu măsuță în față, nu mai sunt necesare dacă aveți un scaun pe care copilul poate să stea fără să cadă și cu ajutorul căruia ajunge la nivelul mesei, ca să ia masa cu familia. Există modele de astfel de scaune care pot fi ajustate pe măsură ce copilul crește. Acesta va putea destul de repede să urce sau să coboare singur de pe scaun.

Dacă punem pe perete cuiere la înălțimea copilului, sau dacă instalăm în șifonier bare joase pentru haine, copilul va putea să aibă mai multă grijă de propria îmbrăcăminte. Este important să păstrăm cărțile în ordine; la creșă există tot timpul un colț, cu perne sau scaune comode, unde copiii pot să se așeze și să se uite în cărți.

Bebeluşul, și mai târziu copilul, poate să folosească oglinda ca să vadă dacă este îmbrăcat corect sau dacă este curat pe față. În acest mod copilul nu trebuie să depindă de nimeni, el poate să afle singur astfel de lucruri.

Decât să aruncăm pur și simplu jucăriile într-o cutie mare, este mai bine pentru copil să le păstrăm în ordine, pe rafturi sau agățate pe cârlige, pregătite pe tăvițe de lemn sau în coșuri mici, pentru ca cel mic să se joace oricând cu ele. De asemenea, în acest mod, și strânsul jucăriilor va avea o anumită logică și va fi mai plăcut. Feng Shui, arta chinezească, ne învață că dezordinea, chiar și camuflată sub pat sau sus pe un raft, poate să fie stresantă. Dacă folosim mai puține lucruri, schimbându-le între ele, dacă este nevoie, și le aranjăm cu grijă, vom crea o atmosferă mai calmă.

Concluzie

Dacă învață cum să pregătească mediul în care va trăi copilul înainte ca acesta să se nască, părinții vor avea mai mult timp să se bucure de copil după ce acesta se naște. Un mediu plăcut, organizat și aerisit are numeroase avantaje: îmbrăcatul și dezbrăcatul sunt mult mai simple; cartea și jucăria preferate sunt mereu la îndemână, copilul poate să ia parte la viața de familie și să se simtă util; se pot desfășura mereu activități care solicită atenția copilului și care îi îndeplinesc nevoile de dezvoltare; întreaga familie beneficiază de un climat mai relaxat, de mai multă distracție, creativitate și liniște.

0-3 ANI: CUM SĂ FIM PĂRINȚI ȘI CE SĂ ÎI ÎNVĂȚĂM PE CEI MICI

E nevoie de un sat întreg ca să crești un copil.

—Proverb african

Cu toate că ultimul capitol a cărții a cuprins numeroase informații referitoare la componenta materială a mediului de viață al copilului, cu siguranță cel mai important element a acestui mediu, mai ales în primii trei ani de viață, sunt persoanele din jur: frații, părinții, bunicii, prietenii și vecinii. Acest aspect are în prezent o importanță mai mare decât oricând: familiile au acum dimensiuni mai reduse și locuiesc separat de rudele apropiate, uneori la sute sau chiar mii de kilometri. De multe ori, ambii părinți sunt nevoiți să lucreze și nu au timp pentru prieteni și vecini.

Cum poate un sugar sau un copil mic să devină un membru al societății care să dea dovadă de empatie și compasiune, care să știe cum să interacționeze cu ceilalți, căruia să îi pese de ceilalți oameni sau care să contribuie la bunăstarea generală a grupului din care face parte, să vorbească și să comunice cu ceilalți? Având în jur persoane care să îi fie modele pozitive, familie și prieteni, persoane amabile, care să îl iubească.

Însă în lumea modernă, când mulți dintre noi am crescut fără să venim prea mult, sau deloc, în contact cu bebelușii, nu știm ce anume să facem atunci când stăm cu ei. Nu ne dăm seama că cel mic trece prin anumite etape de dezvoltare, nu realizăm prin ce transformări extraordinare, mentale, fizice și emoționale trece un copil în primii trei ani de viață.

Cu mulți ani în urmă lucram ca educatoare pentru grupa 0-3 ani. Într-o zi am avut o întâlnire cu o mămică și cu copilul ei, în vârstă de două săptămâni. Doamna avusese o funcție de conducere într-o corporație și era foarte eficientă în a rezolva mai multe lucruri simultan. M-a întâmpinat spunându-mi bucurată: „Mi-am dat seama că, în timp ce alăptez copilul, pot să vorbesc la telefon, să văd știrile la televizor sau chiar să citesc o carte!”

De obicei nu e bine să dai sfaturi dacă nu îți sunt solicitate, dar această mămică chiar îmi mai ceruse părerea în legătură cu creșterea copilului, așa că am putut să îi explic că relația dintre ea și copilul pe care îl alăptează formează în mintea copilului un model pentru toate relațiile sale intime viitoare. Am întrebat-o cum s-ar simți dacă, în timp ce fac dragoste, soțul ei ar vorbi la telefon, s-ar uita la televizor, ar asculta ceva la radio sau ar citi o carte. (Azi aș mai adăuga, „dacă s-ar opri ca să răspundă la un sms sau la e-mail, dacă s-ar uita la știri pe laptop sau ar trage cu ochiul la pagina de Facebook.”)

Mămică la care mă refer era o femeie foarte înțeleaptă și a înțeles imediat ce am vrut să spun. Înainte de discuția noastră, ea crezuse că trebuie doar să îl hrănească pe cel mic cu lapte

și că poate să facă fără probleme și alte lucruri în același timp. Parcă s-a luminat la față și, de atunci, a vrut să știe totul despre copiii mici, pentru că și-a dat seama că fiecare etapă trece foarte repede și că atât ea, cât și soțul ei, au un rol important în fiecare dintre ele.

La fel cum mama are parte de momente deosebite alături de copil atunci când îl alăptează, și tatăl își poate crea o rutină zilnică cu bebelușul. Poate să îi facă baie, sau doar să îi vorbească (închizând, bineînțeles, telefonul sau radioul). De asemenea, în cazul în care există un copil mai mare, trebuie să îi explicăm că este foarte important să își formeze o relație cu fratele mai mic. Astfel, cel mare va simți cât de important este să îi cânte sau să îi vorbească bebelușului în fiecare zi și, treptat, va începe să facă și alte lucruri ca să vă ajute.

Sper că această carte vă va ajuta să conștientizați cât de importantă este prezența dumneavoastră și a altor persoane din familie sau din grupul dumneavoastră de prieteni pentru copil. Sper că vă va ajuta să descoperiți cu bucurie cum crește copilul dumneavoastră, etapă cu etapă, și cum să țineți pasul cu el, oferindu-i tot ce are nevoie.

Dacă stabiliți o relație plină de înțelegere încă de la început, vă va fi mai ușor să vă adaptați la ritmul copilului, să faceți diverse lucruri împreună cu el (să gătiți, să împachetați cadouri, să coaceți ceva special de sărbători, să coaseți sau să croșetați, să lucrați în grădină, să faceți felicitări, să spălați rufe, să reparați sau să dați mobila cu lac, să aranjați flori, să construiți ceva, să faceți curățenie și așa mai departe). Vă veți simți mai bogați sufletește și mai plini de iubire. Cel mai important lucru pe care îl putem dărua copiilor noștri este timpul nostru, prezența noastră constantă. Momentele petrecute împreună se vor transforma în amintiri de neuitat și, de asemenea, îi vor arăta celui mic ce înseamnă să îi înțelegi pe cei din jur și să îți pese de ei.

Părinții se străduiesc să se descurce cât pot de bine, folosind toate cunoștințele pe care le au. Deși ne dorim cu toții să fim părinți perfecți, trebuie să învățăm să nu fim foarte duri cu noi înșine, să nu ne pierdem timpul regretând că nu am știut ce să facem și să învățăm să trecem ușor peste greșeli, să mai încercăm o dată. Trebuie să transmitem aceste lucruri și celor din jurul nostru, familiei și prietenilor.

Oricât de multe lucruri ar ști și oricât de mult timp și-ar dedica celor mici, părinții au mereu senzația că ceea ce fac nu este suficient. Primul an de viață al copilului nu este chiar cea mai potrivită perioadă ca să începem să învățăm ce înseamnă să fii părinte. Mulți dintre noi avem deja în minte unele idei, greșite, preluate din filme, de la televizor sau de la prieteni bine intenționați, dar lipsiți de experiență, și nu intrăm în contact cu familii cu copii în viața de zi cu zi. Nu trebuie să fim prea duri cu noi înșine și trebuie să încercăm să găsim un echilibru între familie și celelalte lucruri din viața noastră agitată.

Părinții care observă cu atenție, care ascultă și se pun în locul copilului, își vor da seama că un copil este un individ unic, creativ, care gândește, chiar și înainte de a împlini un an. Acesta este într-adevăr unul din lucrurile pe care le descoperim cu mare bucurie atunci când devenim părinți.

*Puteți să le dați copiilor toată dragostea, dar nu le impuneți modul vostru de a gândi.
Pentru că ei pot să gândească singuri.*

—Kahlil Gibran

O experiență plăcută la naștere

Bineînțeles că nașterea fără evenimente neplăcute este primul lucru la care ne gândim și, deși pot să apară mereu lucruri neprevăzute, este important să ținem seama de efectele pe care le are nașterea, atât asupra mamei, cât și asupra copilului. La începuturile programului Montessori pentru copiii până în trei ani, în momentul nașterii, nou-născuții erau „prinși” pe o pânză mare din mătase, din respect pentru pielea lor sensibilă. În prezent, mulți recomandă ca bebelușul să intre prima dată în contact cu pielea mamei. De fapt, de multe ori, atunci când nou născutul este așezat direct pe corpul mamei imediat după naștere, el va ajunge instinctiv, ca prin farmec, la sân, la fel ca un pui de cangur în marsupiul mamei sale!

Cursurile prenatale se concentrează pe tehnici de relaxare, pe care mama le poate folosi ca să își relaxeze mușchii între contracții. Sprijinul tatălui sau al partenerului de viață în timpul nașterii poate să ajute foarte mult la crearea unei atmosfere prielnice nașterii.

Cu mai mulți ani în urmă am vizitat Spitalul Cristo Re din Roma, Italia, pentru a asista la o serie de nașteri, mamele fiind pregătite în timpul sarcinii pentru acest tip de relaxare. Tehnica este cunoscută sub denumirea de antrenament respirator autogen. La momentul respectiv, în spital erau două mămici aflate în fazele finale ale travaliului, la ambele fiind vorba de primul copil. Erau calme, se odihneau și își făceau exercițiile de respirație între contracții. În momentul în care una dintre ele a ajuns la 10 cm dilatație (era pregătită să nască), a spus că abia atunci a început să simtă durere și a întrebat dacă este normal. Atât de mult s-a putut relaxa! Cealaltă mămică a avut o experiență asemănătoare. Eu deja îi născusem pe toți cei trei copii ai mei, dar mi-aș fi dorit să fi născut și eu ca ele. Sunt sigură că experiența nașterii a fost mult mai plăcută pentru copil, mamă, tată și pentru toți cei prezenți.

Unul dintre cele mai importante rezultate ale aplicării unor tehnici de meditație sau relaxare în timpul nașterii – tehnici învățate și exersate zilnic în timpul sarcinii – este că oferă

mamelor posibilitatea de a-și împropăta forțele, de a se relaxa; aceste lucruri le vor fi foarte utile în anii ce vor urma, când vor fi părinți.

Relațiile de familie apropiate, în viața de zi cu zi

Studiile arată că modul în care o mamă își îngrijește copilul depinde foarte mult de timpul petrecut de aceștia împreună, în primele zile după naștere.

—**Silvana Montanaro**

În primele zile, săptămâni și luni de viață, lumea sugarului se limitează la familia lui. Atunci când se pregătesc să devină părinți pentru prima dată, mama și tatăl își asumă cel mai important rol. Este ciudat că ne consumăm mult mai mult timp și energie pregătindu-ne pentru carieră, construindu-ne o casă sau făcând multe alte lucruri specifice adulților, decât pregătindu-ne să devenim părinți – deși rolul acesta este mult mai dificil, mai important și mai de durată. Ar fi bine să începem să învățăm ce înseamnă să fii un părinte bun cu mult înainte ca cel mic să se nască.

Când am auzit prima dată despre această filosofie Montessori pentru copiii de la 0 la 3 ani, prima mea reacție a fost să susțin modul în care îmi crescusem eu copiii; la urma urmei, mi-am zis, „au ajuns bine.”

Totuși, observând în multe familii rezultatele minunate ale aplicării acestor idei, am înțeles că, într-adevăr, există o modalitate mai bună de a face primii pași în viață și – ca mulți alții – mă simt onorată să transmit informațiile și altora.

Primele clipe de viață, primele minute și ore, primele zile și săptămâni, sunt cele mai vulnerabile, atât pentru copil, cât și pentru părinte. Acum se trezesc instinctele de părinte și începe să se formeze legătura dintre două suflete, care va dura toată viața. Este momentul în care la copil apare sentimentul de încredere în cei din jur, precum și senzația că lumea în care trăim este una frumoasă.

Cel mai important element din mediul de viață al unui copil mic este înțelepciunea plină de iubire a adultului. Nimic material nu poate înlocui timpul și atenția dedicate copilului în primele luni și în primii ani de viață. Însă nu e suficient să spui „Fă pur și simplu ce-ți spune instinctul”, pentru că, în lumea noastră modernă, ne-am îndepărtat mult de instincte, de ceea ce simțim cu adevărat; putem să ne „trezim” instinctele citind, căutând și observându-l cu mare atenție pe cel mic. Chiar din primele zile de viață, este important să atingem copilul, să îl îmbrățișăm, să îl lăsăm să intre în contact direct cu pielea noastră sau să îi cântăm. Așa se

construiesc relațiile de familie, bazate pe iubire și încredere, pe prietenie și fericire, iar membrii familiei ajung să se cunoască unii pe alții.

Cu toate acestea, nu trebuie să uităm că natura l-a înzestrat pe cel mic cu un „ghid interior”, care îi spune când să doarmă, când să se trezească, când să mănânce și când să se miște. În lunile dinainte de naștere, aceste instincte funcționează foarte bine. Este de datoria adulților să ajute copilul să își urmeze propriul ritm de somn, hrană, mișcare și așa mai departe. Multe posibile probleme pot fi evitate dacă membrii familiei urmăresc cu atenție copilul, își dau seama de ce anume are nevoie și nu îi perturbă evoluția încercând prea repede să îl integreze în programul lor de adulți.

În timp ce copilul doarme și visează, în mintea lui se petrec multe lucruri. Tot ceea ce i s-a întâmplat peste zi trebuie analizat, iar „programele” pe baza cărora funcționează trebuie revizuite, în funcție de informațiile noi pe care le-a primit.

—**Silvana Montanaro**

Iată câteva idei prin care putem ajuta copilul să se dezvolte, folosindu-se de instinctele sale:

- (1) Încercați să nu îi întrerupeți somnul, sau să nu îl treziți intenționat, dacă doarme.
- (2) Amenajați în fiecare încăpere în care stă toată familia un loc unde copilul să poată adormi singur, să se trezească sau să se miște și să observe ce se petrece în jurul lui. Sunt suficiente o saltea japoneză sau o cuvertură mai groasă.
- (3) Dacă se poate, alăptați-l atunci când îi e foame, până la capăt, până când sânul se golește și copilul îi dă drumul; nu îl întrerupeți și nu îl opriți de la masă.
- (4) Cât de des posibil, acordați-le intimitate mamei și copilului, lăsați-i să stea împreună, neîntrerupți de telefon, televizor, citit sau discuții cu cei din jur. Relația care se stabilește în timpul alăptării este modelul după care copilul se va ghida toată viața în ceea ce privește relațiile sale intime. Sugarul nu doar se hrănește, ci învață ce înseamnă dragostea.
- (5) Observați, ascultați, priviți și analizați. Învațați ce vrea să transmită copilul prin fiecare sunet, expresie a feței, mișcare a corpului. Spre deosebire de ce crede multă lume, sugarul face mai mult decât să mănânce și să doarmă. Veți vedea că bebelușul vă spune multe lucruri.
- (6) Nu îl alăptați doar ca să se liniștească și nu folosiți suzete. Așa îl veți obișnui să plângă doar pentru a obține aceste lucruri. Liniștiți-l vorbindu-i, îmbrățișându-l, cântându-i sau jucându-vă cu el. Imaginați-vă cum v-ați simți și cum ați arăta dacă, indiferent ce v-ați dori, ați primi de fiecare dată mâncare. Și evitați, pe cât posibil, să folosiți alăptatul ca să adormiți copilul, pentru că s-ar putea să îi fie mai greu să învețe să adoarmă singur.

Cel mai mare dar pe care îl putem face unui nou născut este să învățăm ce anume îi trebuie, din punct de vedere fizic, mental și emoțional. Dacă îl urmărim cu atenție și ne lăsăm ghidați de instinctele lui, vom afla multe lucruri despre noi înșine și despre viață în general. Acesta este darul pe care copiii ni-l fac nouă.

Îmbrăcămintea și materialele

Unul dintre cele mai încântătoare și mai importante materiale, care a sosit direct din Italia, prin programul pentru grupa 0-3 ani, este topponcino.

În italiană, „*topponcino*” înseamnă „pernuță”, dar de fapt este o salteluță, de aproximativ 70/39 cm, cu umplutură de bumbac organic și un strat superior fabricat dintr-un bumbac foarte moale.

Dacă este ținut pe topponcino imediat după naștere și apoi permanent în primele săptămâni de viață, copilul se simte în siguranță când este luat și lăsat din brațe sau purtat de la o persoană la alta, ceea ce pentru el este foarte important. Simte mirosul liniștitor al pernuței indiferent cine îl ține în brațe sau unde se află, iar brațele și picioarele îi stau pe lângă corp, nu se balansează prin aer. Este bine să avem măcar un topponcino și două huse pentru el (asemănătoare cu fețele de pernă), astfel încât una să fie mereu curată. Sub husă se pune un cauciuc subțire, pentru ca topponcino să rămână mereu uscat.

La fel ca la topponcino, cel mai bine este să folosim fibre naturale de bumbac și pentru așternuturi, covorașe de joacă, scutece, pentru orice vine în contact cu pielea sensibilă a nou-născutului.

Dacă cel mic dă semne de frică atunci când îl îmbrăcați, este important să nu vă grăbiți, să îl liniștiți și să îl calmați, să îi povestiți ce urmează să faceți, cu voce blândă. Nu îl îmbrăcați și nu îl schimbați în grabă. Astfel, copilul va învăța că nu i se întâmplă nimic rău și că schimbatul și îmbrăcatul pot fi chiar plăcute.

Unii bebeluși își cercetează fața cu mâinile chiar înainte de a se naște și, după naștere, cât de repede se poate. Este mult mai bine să le tăiați unghiile, decât să le puneți mănuși și șosete. În acest fel, copiii pot să cerceteze în continuare cu mâinile și picioarele.

Cu mâinile și picioarele goale, copilul va putea cerceta obiectele pe care le cunoaște sau care îi plac cel mai mult. De asemenea, este important să aibă mâinile și picioarele libere atunci când învață să se întoarcă de pe o parte pe alta, să se târască, să meargă de-a bușilea, să se ridice în picioare și să meargă.

Construirea încrederii în lumea din jur

Înainte se credea că, la început, bebelușii nu sunt conștienți de ceea ce se întâmplă în jurul lor sau că nu își amintesc această perioadă. În prezent se știe că tocmai acum se formează amintirile cele mai profunde, mai solide și mai durabile. Este un lucru cunoscut că în primele luni de viață copilul își dezvoltă o anumită atitudine față de lumea în care trăiește. Cum putem să îl ajutăm să aibă încredere, încă de la naștere?

Încă din ultimele luni de sarcină, copilul se obișnuiește cu vocile rudelor apropiate și cu bătăile de inimă ale mamei. După naștere, în primele săptămâni, tocmai pe aceste persoane ar trebui să le cunoască. Prietenii și rudele trebuie să fie înțelegători și să susțină aceste eforturi ale familiei. În primele săptămâni de viață, copilul se simte în siguranță dacă aude aceleași voci pe care le-a auzit în timpul sarcinii și dacă aude bătăile inimii mamei atunci când este alăptat. Acum el percepe mai bine vocile celor din familie, așa cum sună ele în realitate, precum și mirosurile sau atingerea părinților și fraților. Aceste lucruri îi dau copilului un sentiment de siguranță. În această perioadă petrecută împreună, ceilalți membri ai familiei pot să învețe ce înseamnă sunetele pe care le scoate bebelușul, pot să îl urmărească în liniște ca să îi vadă expresia feței sau mișcările. Cu alte cuvinte, familia poate să învețe să înțeleagă ceea ce vrea să comunice bebelușul. O astfel de relație, foarte intimă, îi dă de înțeles celui mic că este prețuit și că lumea din jur nu este periculoasă.

O altă modalitate de a-i crea copilului sentimentul de încredere este ca în primele zile să îl îmbrăcăm în hăinuțe moi, să nu îl expunem la lumină sau la sunete puternice, pentru ca el să se obișnuiască cu lumea din afara uterului. Toponcino este foarte util în acest sens, ca și îmbrăcămintea moale, nu prea largă, nici prea strâmtă. Asigurați-vă că nasturii sau capsele nu îl jenează. Unii părinți merg chiar mai departe: își îmbracă copiii cu hăinuțele pe dos, ca să nu li se irite pielea sensibilă de la cusături. Pe lângă toate acestea, manevrați copilul cu blândețe. Iar el va căpăta și mai multă încredere.

Este trist că, din cauza neînțelegerii importanței pe care o au primii ani de viață, angajații din creșe sau cei care îngrijesc copii mici nu sunt apreciați așa cum ar trebui. Sunt plătiți prost și sunt desconsiderați. Prin urmare, în această profesie, numărul celor care renunță este foarte mare. Copiii se atașează de un anumit angajat, se despart de el, se simt respinși, se atașează din nou ... la nesfârșit. Gândiți-vă ce imagine își poate face cel mic despre ceea ce înseamnă încrederea și siguranța într-o astfel de situație. În mod ideal, părinții trebuie să se gândească din timp cine va avea grijă de copil. Cu cât ne străduim mai mult, cu cât mai mult timp și energie ne dedicăm îngrijirii copilului în primele zile, săptămâni și luni de viață, cu atât

mai puternici vor fi, fizic și emoțional. Piatra de temelie pentru ceea ce vor deveni se pune în această perioadă.

Înconjurat de iubire și ajutat de adulți și de copiii mai mari, într-un mediu care îi oferă ceea ce are nevoie pe măsură ce crește, copilul va învăța că este capabil și puternic, că știe să facă alegerea corectă, că este cu adevărat un om bun. Va dezvolta un sentiment de încredere în lumea din jur, care îl va ajuta în perioadele dificile pe tot parcursul vieții. Și, la rândul lui, le va transmite și copiilor săi același sentiment.

Unele cupluri, care trăiesc la mare distanță de familie și nu beneficiază de sfaturile celor mai în vârstă, sau sunt în zone mai izolate, sau se lasă influențate de diverse reclame la produse „necesare”, trebuie ajutate să revină la un mod de a-și crește copiii sănătos, bazat pe principii solide. S-au depus multe eforturi în ceea ce privește pregătirea părinților pentru o naștere naturală, li s-a explicat foarte bine cât de importantă este alăptarea, însă ei trebuie să știe mult mai multe lucruri despre primele ore, zile, luni și ani din viața copilului. În prezent, se cunoaște foarte bine faptul că primii trei ani influențează cel mai mult nu doar dezvoltarea fizică, ci și cea emoțională și psihologică a unei persoane, această influență fiind resimțită toată viața.

Mulți părinți lucrează și trebuie să apeleze la ajutor pentru a-și îngriji copiii, chiar din primele luni. Bunicii sau alte rude, prietenii sau persoanele specializate joacă un rol important în această privință. Sper din tot sufletul că, într-o zi, acestora li se va recunoaște rolul esențial pe care îl joacă în formarea psihică și fizică a copiilor foarte mici. Sper că ideile din această carte le vor fi de ajutor copiilor, părinților și celor care le oferă îngrijire atunci când nu se află în familie.

Blândețea primilor pași în viață și rolul tatălui

Într-o lucrare recent publicată, *Prelegeri din Londra, 1946*, Dr. Montessori scrie:

Într-o zi am văzut un tată din Japonia care își ducea fiul la plimbare. Japonezii îi înțeleg foarte bine pe copiii mici. Îi iau cu ei peste tot. Era vorba de un copil de aproximativ doi ani, care mergea încet. Tatăl mergea și el la fel de încet. La un moment dat, copilul s-a oprit și s-a prins de un picior al tatălui. Tatăl a stat nemișcat, cu picioarele depărtate. Copilul s-a tot rotit în jurul piciorului de care se ținea; era serios, la fel și tatăl. Când cel mic s-a săturat, tatăl și-a apropiat din nou picioarele și și-au continuat drumul. După o vreme, copilul s-a așezat pe bordură, iar tatăl l-a așteptat răbdător. Când s-a ridicat și a mers mai departe, la fel a făcut și tatăl. Tăticul respectiv nu avea

cunoștințe de psihologie; pur și simplu își scosese fiul la plimbare și așa i se părea normal să procedeze.

Cu stilul nostru de viață modern, ne grăbim mereu să ajungem undeva, de exemplu în parc, la piscină, la locul de joacă, pentru ca cel mic să se joace, când el de fapt nu are nevoie decât de timpul și de răbdarea noastră. Copilul vrea să îl lăsăm să cerceteze lumea din jur în ritmul lui propriu, și în funcție de ce îi stârnește curiozitatea.

Integritatea fizică și o dietă sănătoasă sunt esențiale dacă vrem să creștem un copil sănătos. Însă la fel de important este să le creăm o atmosferă calmă, plină de blândețe, iubire și siguranță, în care să crească. O astfel de atmosferă le va favoriza dezvoltarea fizică, mentală, emoțională și socială, le va crea o imagine de sine pozitivă și îi va face fericiți.

Un copil are nevoie de mai mult de o persoană care să aibă grijă de el. În timpul sarcinii, tatăl, bunica sau oricine ține locul tatălui, poate să fie alături de viitoarea mămică – la cursurile de pregătire pentru naștere și în timpul nașterii.

După aceea, imediat ce mama și-a stabilit un program zilnic cu cel mic, pe care îl alăptează, tatăl (sau cel de al doilea adult din familie) poate să își stabilească propriul program cu nou-născutul, ca să își construiască o relație puternică: se pot stabili anumite momente în care cei doi pot să vorbească, să cânte, să danseze, tatăl poate să ia parte la ritualul zilnic de îngrijire a bebelușului – orice le face plăcere amândurora. Cel de al doilea adult și copilul vor avea astfel o relație bazată pe iubire și încredere.

De asemenea, tatăl este persoana cea mai potrivită să stea cu frații mai mari, pentru ca ei să își amintească cu plăcere perioada sosirii bebelușului ca pe o perioadă în care și-au petrecut mai mult timp doar cu tatăl lor. Tot el poate să le explice celor care vor să viziteze bebelușul că este mai important ca acesta să își formeze mai întâi relația cu familia (în primele săptămâni de viață) – dacă lucrul acesta nu a fost comunicat tuturor încă dinainte de naștere. Multe familii care sunt de acord cu această idee stabilesc dinainte cu prietenii care vor să îi ajute ce anume pot să facă: să aducă mâncare gătită, să facă diverse comisioane sau să facă activități interesante cu frații mai mari ai bebelușului. În acest mod, ei dau o mână de ajutor și pot fi primii prieteni care fac cunoștință cu noul membru al familiei, la momentul potrivit.

Dacă doriți să ajutați o familie să își cunoască noul membru, să le fiți alături atunci când ei descoperă personalitatea unică, nevoile și modul cum se dezvoltă nou-născutul, vă recomandăm insistent să le oferiți două săptămâni în care să poată sta singuri, înainte ca bebelușul să facă cunoștință și cu alte persoane. Cu cât mai mult timp petrec familiile împreună în primele etape din viața copiilor, cu cât mai multă iubire își arată unii altora, cu atât mai ușoară și mai senină va fi separarea, produsă treptat, de părinți, pe măsură ce copilul crește,

sigur pe el și independent. După cum se știe, pe lume există multe tipuri de familii. Nu contează cu cine trăiește copilul, important este ca acea persoană să îi fie alături toată viața.

Odată ce ajung să își cunoască copilul în profunzime, părinții ajung să se cunoască mai bine pe ei înșiși, să se vadă altfel pe ei ca persoane. Ca să devii un părinte bun, trebuie să înveți să creezi un echilibru între viața personală, relațiile de familie, relațiile cu prietenii și serviciu. Dacă reușim să scoatem la iveală ce avem mai bun în noi, vom reuși să facem același lucru și când vine vorba de copiii noștri.

Simțul ordinii

În primii trei ani de viață, copiii au un simț al ordinii foarte bine dezvoltat – atât în ceea ce privește spațiul, cât și timpul. Pe un copil mic îl pot deranja foarte tare lucruri care pe noi nu ne deranjează deloc; de exemplu, un copil a plâns pentru că o umbrelă, pe care o văzuse de multe ori închisă, a fost deschisă pentru prima dată. Odată am auzit de un copil pe care l-a supărat o schimbare în programul lui zilnic: a făcut baie după masă, iar el era obișnuit să facă baie înainte de masă.

Copilul mic încearcă permanent să înțeleagă realitatea, să creeze o anumită ordine, să se inventeze pe el însuși în funcție de realitatea care îl înconjoară. În momentul în care își dă seama unde este locul fiecărui lucru și care îi este programul zilnic, copilul se simte în siguranță.

Bineînțeles că aceasta nu înseamnă că locuința trebuie să fie perfect curată și ordonată. Curățenia și ordinea nu mai sunt o prioritate atunci când atenția părinților se concentrează asupra bebelușului! Însă o anumită rutină, nu foarte strictă, și stabilită treptat, ajută pe toată lumea. Nu vă grăbiți să potriviți, chiar de la început, programul de masă și de somn al copilului cu cel al celorlalți membri ai familiei. Copilul are ritmul lui natural, înăscut, știe singur când să adoarmă și când să se trezească, când, ce și cât să mănânce. Dacă părintele are timp să observe copilul în primele zile, să vadă care este ritmul lui natural și să îl respecte – de exemplu, să încerce să nu trezească copilul atunci când doarme, să nu forțeze copilul să doarmă la anumite ore care se potrivesc cu programul celor mari, treptat se va crea o rutină care convine tuturor, mai repede chiar decât ne-am aștepta.

Referitor la programul de masă, este la fel de important să lăsăm nou-născutul să mănânce până când vrea el să se oprească, să golească complet un sân înainte de a-l pune la celălalt (există motive serioase, ce țin de nutriție, pentru acest lucru). Nu trebuie să îi impunem forțat un program de masă. În primele zile, pe măsură ce organismul mamei și producția de lapte se adaptează la nevoile copilului, intervalele dintre alăptări sunt foarte scurte, însă ele se vor regla treptat, în nod natural, până la 2-3 ore, ulterior perioadele fiind chiar mai lungi.

Mama va învăța ce înseamnă sunetele pe care le scoate copilul (*Sunt ud, Mă plictisesc, Unde ești?, Vreau să-mi aud vocea!* etc.) și nu va crede că vrea mâncare de fiecare dată. Pentru ca, până la urmă, să putem stabili un program sănătos de masă și de somn, cel mai bine este să urmăm ritmul natural al copilului.

Schimbările din mediul de viață al copilului

Copilul se dezvoltă foarte bine atunci când este sigur că mediul în care trăiește, adică obiectele din jur și programul zilnic, rămân neschimbate. Dar, în același timp, pe măsură ce copilul crește, trebuie să i se schimbe și mediul de viață, treptat și subtil, pentru că nevoile copilului se schimbă și ele. Copilul devine din ce în ce mai independent și mai responsabil, iar adultul trebuie să știe când să îl ajute și când să îl lase să se descurce singur. În filosofia Montessori există un principiu: *Orice ajutor care nu este necesar reprezintă o piedică pusă în calea dezvoltării copilului.*

Părinții care știu să își observe copiii își vor da seama dacă o jucărie sau o activitate mai este potrivită sau nu, sau dacă mobilierul se mai potrivește copilului, care a crescut. Își vor da seama când copilul este pregătit să se dezbrace singur, să își taie singur mâncarea – toate aceste fiind etape prin care acesta învață să participe la viața de familie.

Nevoile copilului

Mai jos este prezentată o listă cu nevoile copilului. Pe această listă se pune accent la fiecare curs de pregătire Montessori, iar unii specialiști cred că ar trebui afișată într-un loc unde profesorul să o vadă tot timpul. Atunci când aceste nevoi nu sunt satisfăcute, unii copii fac crize de isterie, se înfurie, se întristează, devin excesiv de violenți sau de timizi, nu se pot concentra și așa mai departe. Este util ca, atunci când un copil este supărat sau trist, să verificăm lista, ca să vedem dacă îi sunt satisfăcute aceste nevoi de bază:

Gregaritatea (nevoia de a fi cu ceilalți)

Nevoia de a explora (fizic și mental)

Ordinea (atât în timp, cât și în spațiu)

Comunicarea (verbală și non-verbală)

Mișcarea (mâinilor și a întregului corp)

Implicarea (în activitățile de zi cu zi ale familiei)

Repetiția (în multe dintre activități)

Concentrarea (neîntreruptă)

Acuratețea (activități stimulative)

Străduința de a atinge perfecțiunea/de a-și atinge limitele (în activitățile desfășurate)

Imitarea (modele pozitive)

Independența (la îmbrăcat, la masă etc)

Autocontrolul (nu controlul exercitat de alții)

Modelele, limitele și momentele de singurătate

Copilul nu doar observă mediul în care trăiește, ci imită tot ceea ce se petrece în jurul lui, până la vârsta de trei ani. În primul an de viață, copilul preia limbajul, tonul vocii, modul de a interacționa, bucuria, interesele membrilor familiei sale. Dacă vreți ca cel mic să spună „mulțumesc” și „te rog”, trebuie să folosiți permanent un astfel de limbaj în prezența lui, chiar de la naștere. Copiii care primesc palme la fund învață să folosească pedepsele fizice pentru a se exprima, în timp ce copiii care sunt tratați cu înțelegere și răbdare devin înțelegători și răbdători.

Atunci când trebuie să îi impună copilului o anumită regulă, cum ar fi să nu pună mâna pe aragaz sau să nu alerge în stradă, părintele ar trebui să îndepărteze cu blândețe copilul de zona respectivă, astfel încât acesta să înțeleagă că „Nu pune mâna” și „Nu te duce în stradă” chiar înseamnă „Îndepărtează-te de obiectul acela” sau „Pleacă din stradă”. În acest mod, părintele nu va trebui să repete ce a spus, copilul nu va avea cum să nu asculte, iar mesajul – că trebuie să asculte – va fi înțeles. La început, trebuie neapărat ca adultul să fie consecvent, dar toate eforturile îi vor fi răsplătite pe deplin.

Atunci când copilului i-ar prinde bine să stea „puțin singur”, pentru că nicio altă metodă nu are efect, trebuie să vă purtați cu el exact așa cum ați vrea să se poarte alte persoane cu dumneavoastră. Spre exemplu, sunteți la o petrecere cu niște prieteni și sunteți oboseți și flămânzi, vă pierdeți cumpătul și îi spuneți ceva nepotrivit soțului sau soției. Cum ați vrea ca el sau ea să reacționeze? Ați prefera să vă spună „Leși afară din cameră imediat!” sau poate „Cere-ți scuze, și să văd că vorbești serios!”, sau poate ar fi mai bine să vi se spună „Putem să vorbim o clipă, doar noi doi?”, iar apoi „Sigur ai pățit ceva grav, dacă te-ai supărat atât de tare. Mergem acasă, să te odihnești?”

Când un copil are nevoie de momente în care să stea singur, este bine ca el să fi văzut deja același comportament la cei mari, adică să fi înțeles deja că perioadele respective sunt folosite de adulți ca să își revină, să se odihnească sau să muncească. Copilul trebuie să aibă și el aceeași percepție. Perioada petrecută singur nu trebuie să fie o pedeapsă, așa cum este folosită în multe grădinițe tradiționale, unde copilul vinovat este trimis în altă parte, să stea singur.

Aș dori să vă împărtășesc o conversație purtată de fiica noastră cu nepoata noastră cea mare, când aceasta din urmă avea patru ani:

Z: Mamă, trebuie să îți spun ceva.

N: Bine.

Z: Când eu fac ceva rău și tu țipi la mine...păi, asta nu servește la nimic. Pur și simplu. Doar mă supără foarte tare. (S-a oprit, apoi a continuat) Așa că eu cred că ar trebui să-mi spui, nu să țipi. Și să fii foarte, foarte politicoasă.

N: Probabil așa este. Dar de obicei eu țin la tine pentru că ești foarte obraznică, iar tu când ești obraznică nu prea ascuți.

Z: ...Păi... Ai putea să ÎNCERCI să fii politicoasă O DATĂ și, dacă nu merge, țipă.

Materiale educaționale pentru copiii de 0 – 3 ani

Perioadele în care copilul se concentrează fără întrerupere, jucându-se sau făcând diverse activități care presupun atât mișcări ale corpului, cât și concentrare a energiilor mentale în vederea realizării unui scop, îi satisfac acestuia nevoia de ordine, mișcare, activitate, repetiție, perfecțiune, concentrare, acuratețe, imitare, independență și autocontrol. Destul de bine, pentru o singură activitate! Un mediu de viață aerisit, în care totul este ales cu grijă, sprijină această dezvoltare. Un mediu organizat haotic, aglomerat cu multe lucruri, poate fi stresant. Materialele naturale sunt întotdeauna mai sigure și mai plăcute decât plasticul.

Jucăriile și materialele de acasă și de la școală trebuie să fie de cea mai bună calitate, pentru ca cel mic să vrea să le folosească, să îi creeze un sentiment de respect și preocupare pentru mediul în care trăiește și pentru sine și să învețe să aprecieze ceea ce este frumos. Profesorii Montessori sunt foarte precauți în ceea ce privește utilizarea resurselor materiale nou apărute, cum ar fi premergătoarele, leagănele, anumite dispozitive pentru transportat bebelușii, suzetele, calculatoarele și televizoarele. Studiile arată că această atitudine sănătoasă în ceea ce privește mediul în care crește copilul are multe beneficii.

În această perioadă, mai mult decât în oricare alta, este important să îi oferim copilului un stil de îngrijire activ. Dacă respectăm aceste reguli, copilul, în loc să fie o povară, se transformă într-o mare minune, plină de chibzuință!

Ne găsim față în față cu o ființă care nu mai trebuie privită ca fiind neajutorată, ci ca un spațiu gol, foarte receptiv, care așteaptă ca noi să îl umplem cu propria noastră înțelepciune; este vorba însă de o ființă al cărei simț al demnității se intensifică dacă noi credem că este capabilă să schimbe și modul nostru de a gândi; ființa aceasta are un ghid interior care lucrează fără să obosească, cu mare bucurie, după un orar precis, ca să creeze cea mai mare minune din Univers, ființa umană.

—**Maria Montessori**

La această vârstă, copiii preferă să se implice în activități reale, alături de familie, decât să se joace cu jucării, chiar dacă nu fac decât foarte puțin. Dar puținul pe care îl fac, îl fac împreună cu părinții.

Motto-ul copilului este

Arată-mi cum să mă descurc singur!

ANEXĂ

CUM M-AM ÎNȚĂRCAT SINGURĂ (DIN PUNCTUL DE VEDERE AL UNUI COPIL)

La începutul anilor 1990, încântate de ceea ce învățau de la Dr. Silvana Montanaro și de la Judi Orion, la cursul de educator pentru grupa 0-3 ani ținut în Denver, Colorado, și dorindu-și să găsească o modalitate interesantă de a împărtăși și altora toate aceste informații, Susan Stephenson și prietena ei, Natia Meehan s-au hotărât să prezinte informațiile din perspectiva unui copil. În continuare se prezintă ceea ce ar fi spus Clare Meehan, fetița cea mare a Natiei, în primul său an de viață, când a fost alăptată și a reușit să se întarce singură. Informațiile suplimentare provin din prelegerile de la cursul de educatori, grupa 0-3 ani și de la părinții lui Clare.

Ne dăm seama că este vorba de o situație mai specială. Mama este educator format Montessori, pentru grupa 0 – 3 ani, iar tatăl a învățat tot ce a putut, în timpul celor 14 luni în care Natia a făcut cursul Montessori, și după. Acesta este primul lor copil, iar mama stă acasă tot timpul. Cu toate acestea, s-ar putea să găsiți idei care să fie utile și în alte situații, mai ales modul în care un proces atât de natural, prin care trec toți copiii, poate fi sprijinit de ideile Montessori.

Există o teamă firească de a „înțărca copilul” prea devreme sau prea târziu, iar acesta să nu se mai dezvolte sănătos din această cauză. În mod ideal, copilul nu este „înțărcat”, ci este doar ajutat să învețe cum să se întarce singur, la momentul cel mai potrivit. Identificarea acestor perioade, a acestor *perioade sensibile*, este rezultatul observării a mii de copii, timp de mulți ani, mai întâi în Italia și apoi în alte părți ale lumii. Aceste observații au fost și sunt efectuate de educatori Montessori pentru grupa 0 – 3 ani, care urmăresc mereu să descopere momentul cel mai potrivit ca cel mic să învețe ceva nou. Acest lucru nou este prezentat copilului, iar apoi acesta este urmărit cu atenție, pentru a descoperi ce îl interesează și ce poate să facă. Fiecare copil în parte dictează ritmul în care se desfășoară înțărcarea. El nu va urma un program impus de cineva din exterior. Noi nu trebuie să obișnuim copilul cu un program specific unui adult sau cu un program acceptabil din punct de vedere social, nici nu trebuie să ținem cont de unele idei preconceptuate referitoare la momentul când un copil ar trebui să învețe să mănânce singur

sau să nu mai fie alăptat. Experiența, mijloacele, abilitățile proprii, adică elementele care îl fac pe copil în stare să se hrănească singur, trebuie introduse la momentul cel mai potrivit, însă copilul este cel care hotărăște când anume renunță la alăptat.

Clare:

Din prima zi, mama mi-a acordat toată atenția ei, de fiecare dată când mă alăpta. Eu îi analizam fața, iar ea îmi zâmbea când mâncam. Aveam un fotoliu mare și comod la mine în cameră, special pentru timpul petrecut împreună.

PRIMELE DOUĂ LUNI

Copilul se simte bine, din punct de vedere emoțional, dacă mama se uită în ochii lui atunci când îl alăptează – nu folosește telefonul, nu citește, nu vorbește cu ceilalți, nu face nimic care să îi distragă atenția în aceste momente importante pe care le petrece alături de copilul ei. Această experiență socială și emoțională poate să ajute la construirea unei baze solide pe care se vor sprijini toate relațiile viitoare ale copilului.

De la început, îl ajutăm pe copil să înțeleagă că alăptatul (hrana în general) NU este răspunsul la toate problemele. Dacă copilul plânge, pare să fie deranjat de ceva anume sau este nemulțumit, trebuie să îl ascultăm și să îl urmărim, ca să ne dăm seama care este problema. De asemenea, trebuie să fim foarte atenți și să vedem dacă nu cumva el își rezolvă singur problema, dacă are într-adevăr nevoie de ajutorul nostru. Uneori, atunci când copilul plânge, el vrea pur și simplu să audă pe cineva vorbind sau să simtă atingerea cuiva. Putem să vedem dacă bebelușul e ud sau dacă îl deranjează ceva la îmbrăcăminte. E posibil să vrea doar să stea în altă poziție sau să îi fie frig sau cald. S-ar putea să fie deranjat de zgomote prea puternice sau de lumină sau să fie doar plictisit. Uneori, copilul se gândește pur și simplu la ceva ce îl supără sau îl îngrijorează și se manifestă ca atare. Trebuie să ținem cont de faptul că el poate să își rezolve singur unele dintre probleme; îl putem lua în brațe des, dar mai întâi trebuie să ne asigurăm că nu face altceva în momentul respectiv (de exemplu, că nu ascultă sau se uită la ceva anume).

Copilul trebuie alăptat pentru că îi este foame și trebuie ținut în brațe atunci când își dorește și are nevoie de alinare – nu confundați cele două situații!

Clare:

În primele două luni am fost hrănită numai la sân. În a treia lună de viață, părinții mi-au arătat ce înseamnă o lingură și mi-au dat să gust câte puțin suc. Au făcut acest lucru cam la aceeași oră în fiecare zi, pentru că știau că eu abia așteptam să vină acel moment și că mă bucuram de această experiență nouă în fiecare zi!

LUNA A TREIA

Îi facem cunoștință copilului cu lingurița și îi dăm să guste ocazional puțin suc natural, organic, din fructe de sezon, de proveniență locală. Scopul nu este să începem să-l înțarcăm, ci să îl familiarizăm cu lingurița și cu gusturile noi. S-a demonstrat că acesta este momentul în care copiii manifestă cel mai mare interes în această direcție.

Îi arătăm doar lingurița, i-o atingem ușor de buze, nu i-o introducem în gură. La început, această nouă experiență are loc o dată pe zi, apoi de două ori, atunci când copilul este treaz, cam cu o oră înainte să îl alăptăm. Tatăl sau mama pot să se ocupe de acest lucru. Pentru că cel mic are un simț al ordinii bine dezvoltat, este bine să fie cam la aproximativ aceeași oră în fiecare zi.

Ținând copilul în brațe, în timp ce vă uitați unul la altul, pur și simplu atingeți de buzele copilului o linguriță de suc. Atunci când (și doar dacă) copilul deschide gura, lăsați foarte puțin suc să-i ajungă pe limbă, ca să îi simtă gustul. Nu îi introduceți forțat lingurița în gură și respectați dreptul copilului de a refuza hrana. Prima dată când gustă, copilul s-ar putea să se strâmbe, pentru că sucul e foarte de diferit de laptele dulce, dar de obicei a doua sau a treia zi nu mai refuză.

Clare:

Când aveam cam patru luni și jumătate, părinții mi-au arătat ce gust au și alte mâncăruri, pe lângă suc. Mi-au dat doar câte puțin, să gust, în fiecare zi. Unele erau foarte bune, altele nu. Mi-au respectat părerea.

LUNA A PATRA ȘI LUNA A CINCEA

Pe lângă alăptat și degustările zilnice de suc de fructe, putem să îi dăm copilului una sau două lingurițe de gălbenuș de ou pisat (din ouă provenite de la găini crescute în libertate) după fiecare alăptare, poate după-amiaza, când cantitatea de lapte este mai mică. Putem introduce și pește fiert, alternându-l cu oul.

Trebuie doar să îi arătați ce gust are mâncarea, iar ceea ce rămâne dați-i cățelului, dacă pe copil nu îl interesează.

Clare:

Când am reușit să stau puțin în șezut și să mă folosesc de mâini, părinții mi-au dat niște pâine specială. Îmi plăcea foarte mult să apuc obiectele cu mâna și să le bag în gură. De aceea m-am bucurat foarte mult când am primit pâine.

LUNA A CINCEA ȘI LUNA A ȘASEA

Putem să îi dăm copilului bucățele de pâine veche de două sau trei zile, dar care nu se sfărâmă, tăiate într-o formă pe care el să o poată ține în mână și să o bage în gură (putem folosi

și pâine specială pentru bebeluși, care nu se fărâmițează). Putem să i-o dăm imediat după ce l-am alăptat, copilul fiind așezat comod, aproape în șezut, cu ajutorul unor perne (așa e mai bine decât în brațele mamei, pentru că brațele copilului sunt complet libere). Putem să punem și ulei de măsline sau suc de roșii pe bucățița de pâine. (În carte este vorba de Italia; adaptați rețeta la țara și la cultura dumneavoastră). Astfel, copilul învață ce înseamnă să mănânce singur, în ritmul lui, și învață să înghită bucăți mici de mâncare solidă.

Se pare că vârsta de cinci sau șase luni este momentul în care copiii încep să se pregătească, treptat, să se întarce firesc, singuri, fără a trebui să fie înțărcați de altcineva. Există semne care ne spun că cel mic se pregătește să se întarce singur:

—Încep să îi apară dinții.

—Copilul începe să stea în șezut, când se joacă în poala mamei sau a tatălui, și uneori încearcă să se ridice singur în șezut.

—Începe să se epuizeze rezerva de fier acumulată de copil în perioada sarcinii.

—Se produc enzime digestive noi.

—Mulți copii își pierd interesul față de alăptat în această perioadă.

Clare:

Când aveam șase luni, părinții mi-au adus o măsuță frumoasă și un scăunel, ca să învăț să mănânc singură. Începeam să mă simt frustrată, pentru că toți cei din jurul meu stăteau la masă, pe scaun, foloseau furculițe, linguri și pahare, iar eu voiam să fac la fel ca ei. Din această cauză, am început să fiu supărată în timpul meselor. Părinții mi-au aranjat masa frumos, cu față de masă frumoasă și cu farfurii și pahare adevărate. Aveam chiar și o vază micuță, cu o floare în ea, și un ulcior mic, din care mama sau tata îmi turnau în paharul meu mic (ei îi spuneau pahar pentru „shot-uri”). M-am simțit foarte onorată.

PRIMA MASĂ:

Vârsta: după cinci sau șase luni, în funcție de copil; urmăriți copilul ca să vă dați seama când este momentul potrivit.

Momentul zilei: Această masă va înlocui una din reprizele obișnuite de alăptat. Alegeți un moment al zilei care să fie relaxant atât pentru părinte cât și pentru copil, indiferent dacă e dimineața, după amiaza sau seara.

Poziția copilului: De obicei, în această etapă, copilul nu poate să se ridice singur în șezut. Cu puține excepții, noi nu încurajăm așezarea copiilor în poziții în care nu se pot așeza singuri (adică în premergătoare, leagăne etc). Aceasta ar însemna o lipsă de respect pentru capacitatea lor de dezvoltare. Totuși, este de preferat să stea așezat pe un scaun pentru foarte

scurt timp decât să fie ținut în poală de părinte (cum se procedează de obicei), deoarece copilul poate să își folosească liber mâinile și tot corpul, de la mijloc în sus, nu doar partea stângă sau dreaptă, în încercarea de a se hrăni singur.

Materiale necesare: O măsuță și un scaun solide. La început, dacă este nevoie, folosiți perne de sprijin sau prosoape rulate, pentru ca cel mic să nu alunece. Scaunul trebuie să fie la fel de comod și de sigur ca poala unui părinte. Un șervețel de pânză și o bavețică, care să se potrivească cu șervețelul. Dacă bavețica se prinde la gât cu scai, într-o parte, copilul va învăța, în cele din urmă, să și-o pună singur. Așa ar fi ideal. O față de masă de dimensiuni mici, pentru copii. Un castron mic din metal sau ceramică (nu din plastic). O linguriță. (În curând veți avea nevoie de două lingurițe și apoi de două furculițe mici). Acestea trebuie să fie mai mari decât lingurița pe care ați folosit-o când i-ați arătat ce gust au diferite alimente. Este bine să aveți mai multe de același fel, ca să nu dezorientați copilul, care are un simț al ordinii bine dezvoltat, în caz că unele dintre ele se pierd. Un pahar de capacitate cunoscută (este bun un pahar pentru shot-uri). Un ulcior mic. Un taburet pe care să stea părintele.

Poziția adultului: Părintele stă cu fața la copil, pe un taburet, într-o parte a măsuței – suficient de aproape ca să poată interveni în caz că se întâmplă ceva și suficient de departe ca cel mic să își dea seama – și să fie mândru – de lucrul nou pe care poate să îl facă. Masa trebuie să fie una relaxată, o experiență plăcută, atât pentru părinte cât și pentru copil. Așezați copilul în scaunel, la măsuța cu față de masă pe ea. Putem să folosim sau nu șervețelul și bavețica prima dată. Depinde de copil.

Independența copilului:

Dați-i copilului bucățele mici de mâncare, ținându-i lingura în fața gurii, neatingând-o. Așteptați ca cel mic să deschidă gura și nu insistați niciodată să ia o anumită cantitate și să o mănânce. S-ar putea ca el să întindă mâna și să țină lingura peste mâna dumneavoastră (nu singur, la început). Astfel, va vedea cum este să își introducă mâncarea în gură. La început, țineți castronul mai departe, unde copilul nu ajunge. De obicei, atât este suficient pentru prima masă, dar depinde de copil.

Aspecte esențiale:

- (1) Încercați doar o singură dată. Dacă de această dată copilul nu se arată deloc interesat, strângeți tot și mai aveți răbdare câteva zile, apoi încercați din nou.
- (2) Dacă copilul obosește înainte să se sature, completați masa alăptându-l. După câteva zile, va putea să mănânce cu mai multă ușurință. Apoi, încetul cu încetul, putem să facem mâncarea mai consistentă.

Clare:

Am prins-o pe mama de mână când mi-a dat a doua linguriță. Am crezut că mă descurc singură, dar a ținut și ea ușor lingura, ca și mâncarea, nu doar lingura, să ajungă la mine în gură. Apoi mi-a dat puțină apă, pe fundul paharului meu mic. A fost așa de palpitant! Am țipat ca să îmi mai dea mâncare, iar ea mi-a dat. Probabil am mâncat mult mai mult decât era nevoie, dar mama și-a dat seama că așa o să fac și mi-a pus foarte puțin în fiecare linguriță.

Alte aspecte importante:

(1) În cele din urmă, copilul poate să țină în mână o lingură, în timp ce părintele ține alta, iar treptat va folosi lingura doar copilul.

(2) Uneori se poate ca cel mic să înceapă să folosească paharul chiar de la prima masă. Puneți în el foarte puțină apă, cu un ulcior mic și țineți-l la gura copilului (cu ajutorul lui, dacă vrea), ca să poată să bea. Treptat va învăța să folosească singur paharul, iar în cele din urmă va reuși să toarne lichid din ulcior în pahar.

(3) Cămile cu tetină și capac, din care lichidul nu se varsă, și biberoanele, îi formează copilului o idee greșită despre cum curg lichidele. După ce le folosește, copilul trebuie să învețe din nou cum să bea fără să verse lichidul. Cu anumite excepții, de exemplu din motive de natură medicală, sau pentru că mama trebuie să se întoarcă la serviciu mai devreme, copilul poate să treacă foarte ușor de la alăptat la pahar (un pahar mic la început, timp de aproximativ un an) fără a mai fi nevoie să folosim biberoane.

Apa:

Atunci când copilul începe să consume hrană solidă, este foarte important să îi dăm apă, ca să evităm constipația. Trebuie să îi dăm apă în timpul mesei și la sfârșit. De acum înainte, copilul trebuie să aibă mereu la dispoziție apă. Atunci când începe să meargă, trebuie să aibă mereu la îndemână un ulcior și un pahar, până când va putea să ajungă la robinet și să umble singur la el.

Idei de hrană pentru copiii:

Pentru fiecare țară în parte, ne adaptăm în funcție de ceea ce consumă familia. Puteți începe cu cereale în supă de legume, poate cu puține proteine, și fructe pasate la desert (bineînțeles, într-un castron curat). În Italia sau Statele Unite, o primă masă tipică poate conține: un sfert de măsură de cremă de orez brun sau griș, fiert în trei sferturi de măsură de supă de legume, cu puțin ulei de măsline și parmezan (sau puțin pește, ficat sau o jumătate de ou), iar apoi fructe (organice, de sezon).

Clare:

În timpul zilei stăteam acasă cu mama, așa că ea îmi aranja masa frumos și stătea cu mine, pe un taburet, în fiecare dimineață, când mâncam. Când am împlinit opt luni, puteam să mănânc și să beau din pahar singură. Tot în această perioadă am început să stau la masă și să iau cina înaintea părinților. De obicei, era tata acasă și stătea cu mine când mâncam. Uneori stăteau amândoi.

După aceea, uneori mai stăteam împreună cu părinții, pe un scaun mai înalt, la o masă mare pentru adulți. Câteodată mestecam pâine și mă uitam la ei, să văd cum mănâncă diverse feluri de mâncare. Îmi plăcea foarte mult să ronțai felii de pepene galben. În timp ce mâncam, mama și tata vorbeau cu mine. Îmi spuneau ce au făcut în ziua respectivă. Uneori mă plictisiam și voiam să cobor din scaun. Mă jucam pe podea lângă ei, pe o păturică, până ce își terminau masa.

LUNA A ȘASEA ȘI LUNA A ȘAPTEA:

Acum putem încerca să înlocuim încă o repriză de alăptat cu o masă solidă. Putem pasa bucățele de legume preparate în supă de legume pe care i-o dăm copilului. Putem încerca și cu bucățele de pește.

LUNA A ȘAPTEA ȘI LUNA A OPTA:

Pe lângă cele două mese solide, putem înlocui altă repriză de alăptat cu o masă bazată pe produse lactate, compusă din iaurt și fructe pasate, la care adăugăm biscuiți. Din meniu mai pot face parte orezul, pastele mici, fasolea, linte și diverse fructe și legume. Ideale ar fi produse locale, organice, de sezon. Până acum, copilul va învăța, probabil, cum să folosească și furculița. Dați-i mâncare cu care el să se descurce folosind tacâmurile mici, pentru copii, și bucăți de pâine pe care să le poată ține în mână.

Sfaturi utile:

(1) Nu insistați niciodată, dacă copilul nu vrea un anumit fel de mâncare. Aveți încredere în instinctul lui.

(2) Puneți în castron sau pe farfurie cantități mici, sau doar câteva lucruri; mai dați-i, dacă este nevoie.

(3) Înțărcatul este începutul unei noi etape de dezvoltare, deoarece copilul nu mai este dependent de mamă pentru a se hrăni, iar relația lui cu mediul în care trăiește se modifică, devine mai complexă. Această metodă de înțărcare acordă atenție imaginii de sine a copilului, atitudinii pe care acesta o are față de hrană, precum și considerentelor nutriționale.

Clare:

După ce am împlinit 11 luni, nu am mai fost alăptată deloc. Mama nu a refuzat niciodată să mă alăpteze, dar eu deja primeam multe îmbrățișări de la părinți, de la bunici, de la prieteni și de la rude, încât nu mai trebuia să mă alăpteze mama ca să mă simt răsfățată. Era așa distractiv să mă mănânc singură, iar mâncarea era delicioasă!

DE LA ZECE LA DOUĂSPREZECE LUNI

Copilul va mânca, practic, tot ce mănâncă și restul familiei, pe parcursul a trei mese pe zi. Uneori va mânca la masa lui, alteori împreună cu familia. Va renunța complet la sân la momentul cel mai potrivit pentru el, dacă părinții încurajează un astfel de comportament independent.

Masa cu familia: La începutul procesului de înțarcare, copilul trebuie să mănânce la ore diferite de ceilalți membri ai familiei. Este prea solicitant să facem ambele lucruri în același timp (să hrănim copilul și să mâncăm și noi), iar cel mic va avea nevoie de ajutor din partea părinților o perioadă destul de îndelungată. Totuși, cel mic trebuie lăsat să asiste la masa adulților de câte ori se arată interesat, având pe farfurie o bucățică de pâine pe care să o ronțăie. Chiar dacă a mâncat deja, el stă alături de familie și ia parte la discuțiile de la masă, învață ce înseamnă să mănânci împreună cu ceilalți, cum să se comporte etc.

Clare:

Când aveam un an și trei luni, învățasem deja cum să-mi așez masa uneori, ca să mă mănânc sau să iau o gustare. În bucătărie era o tăviță cu un ulcior mic plin cu apă și un pahar mic, pentru ca eu să pot să-mi torn apă oricând. Am un scaun „înalt” grozav, pe care pot să mă urc ca să stau la masa mare, unde acum mă mănânc de cele mai multe ori. Știu să folosesc lingura și furculița și chiar să mă servesc de pe platouri în timpul meselor. Mai dau pe jos mâncare și apă câteodată, dar încep să mă pricep și la curățenie, pentru că îi ajut pe mama și pe tata să strângă după ce mâncăm.

Scaunul înalt:

Nu este vorba de tradiționalul scaun special pentru copii, în care aceștia trebuie așezați sau din care trebuie dați jos de către un adult. Nu trebuie să uităm cât de mult simte copilul nevoia să fie independent; prin urmare este bine să folosim un scaun pe care copilul să poată să se urce singur și de pe care să coboare singur, fără ajutorul nostru, imediat ce poate să meargă și să se cațăre.

Masa și scaunul pentru activități:

E posibil ca cel mic să folosească masa la care mănâncă și scaunul și pentru alte activități. Ideal este, în măsura în care este posibil, să avem o masă și un scaun doar pentru luat

masa și altă masă și alt scaun în altă parte a casei, pentru activități. Acestea trebuie să fie din lemn natural și date cu lac sau cu vopsea de culoare deschisă, astfel încât copilul să le poată spăla. Dimensiuni recomandate: înălțimea scaunului: 15 – 20 cm, înălțimea mesei: 30 – 35 cm.

Biberoanele și suzetele:

Probabil ați observat că nu am recomandat biberoane sau suzete în nicio etapă a procesului de înțârcare. Uneori uităm că oamenii au trăit foarte mult timp și fără biberoane, și fără suzete. Uneori ambele pot fi necesare, de exemplu atunci când o mamă nu poate să își alăpteze copilul, sau dacă trebuie să se întoarcă la serviciu înainte ca cel mic să învețe să mănânce cu lingura și să bea cu paharul, însă astfel de cazuri sunt excepția, nu regula.

Dacă trebuie să calmați gingiile copilului sau dacă acesta trebuie să sugă, folosiți ceva care trebuie ținut de adult, astfel încât obiectul respectiv să nu devină o soluție la care copilul poate să apeleze permanent. Atunci când hotărâți dacă suzeta este într-adevăr necesară, gândiți-vă ce implicații are, pe termen lung, faptul că cel mic se obișnuiește să fie recompensat pe cale orală. Luați în considerare, de asemenea, alte efecte posibile, asupra dezvoltării limbajului și abilităților sociale sau asupra dentiției și a maxilarului.

Clare:

Chiar mă bucur că pot să fac și eu lucrurile pe care văd că le fac și alții în jurul meu.

Simt că sunt și eu importantă atunci când pot să mătur, să spăl, să pun masa, să împăturesc șervețele și să aranjez florile pentru masă și să fac toate celelalte lucruri pe care învăț să le fac.

Câteva gânduri de la părinții lui Clare:

Vă rugăm să nu faceți greșeala pe care am făcut-o noi, și anume aceea de a o adormi pe Clare la sân seara. Înainte de a se naște, ea a știut foarte bine să se trezească și să adoarmă singură, în funcție de propriile nevoi fizice și mentale. Pentru că eu am „învățat-o” să adoarmă la sân, ea a deveni dependentă de acest lucru și și-a pierdut abilitatea de a adormi singură atunci când era obosită.

Am avut mare grijă să nu facem același lucru și cu frățiorul ei. Îl puneam să doarmă imediat ce termina de supt, dar înainte să fi adormit, de câte ori puteam. Ne-am dat seama că nu este corect să înveți copilul să depindă în totalitate de un anumit ritual de somn – mângâiatul, plimbatul, ținutul în brațe, dormitul în pat cu părinții și așa mai departe. Pentru că de fiecare dată când nu puteam să facem lucrurile respective, când ne săturam de ele sau nu eram acasă, Clare nu putea să facă un lucru simplu ca adormitul, fără noi! Nu era corect. Prin urmare, acum fratele ei adoarme singur, fericit, de câte ori simte nevoia!

O relație afectivă sănătoasă este cel mai bun pas spre independență.

—Dr. Silvana Montanaro

STUDIU COMPARATIV ÎNTRE PRACTICILE MONTESSORI PENTRU COPIII DE 0 – 3 ANI ȘI PRACTICILE TRADIȚIONALE DIN BHUTAN

Introducere

Bhutanul, având denumirea oficială de Regatul Bhutanului sau Druk Yul („Regatul Dragonului-Tunet”) se află la capătul estic al Munților Himalaya. La nord se învecinează cu Tibetul (China), iar la vest, sud și est, cu India.

În 2006 și 2008, iar apoi în 2010, în calitate de oaspete al guvernului din Bhutan și al unor prieteni, am făcut unele cercetări în legătură cu viața de familie și cultura din această țară, în vederea introducerii în țară a metodei de educație Montessori. Articolul scoate în evidență unele asemănări și deosebiri între unele practici tradiționale din Bhutan și principiile aplicate de educatorii Montessori pentru grupa 0 – 3 ani.

Ca exemplu o vom folosi pe Resa Lhadon, pe care am vizitat-o la vârsta de opt luni și apoi la doi ani și șase luni. Aceasta trăiește într-o casă țărănească tradițională din Valea Paro, cu părinții și sora, și uneori cu bunicii sau alte rude.

De un secol, Bhutanul este condus de monarhi care consideră că cel mai important indicator al succesului în țara lor este fericirea națională brută (FNB), nu produsul național brut (PNB). Oriunde mergi în această țară, influențele budiste sunt evidente, acestea însemnând: protejarea mediului înconjurător, credință, generozitate și bunătate față de cei din jur. Fiecare zi începe cu o rugăciune pentru fericirea tuturor ființelor vii. Culturile agricole sunt organice, nu pentru că acest lucru este la modă în prezent, ci pentru că religia nu le dă voie să ucidă, chiar și insectele.

În trecut, au existat patru regate budiste în Tibet cu o cultură comună: Tibet, Sikkim, Ladakh și Bhutan. Astăzi Bhutanul este singurul care nu a fost cucerit de altă țară. Tocmai acesta este unul din motivele pentru care mă interesează nu doar să se introducă cele mai bune practici Montessori, ci să și ajutăm la păstrarea valorilor culturale existente aici.

Bhutanul, ca și Nepalul, s-a deschis spre Occident doar începând cu anii 1960. Înainte de această perioadă, nici măcar nu existau drumuri care să lege țara de exterior, școli erau doar în mănăstiri, iar serviciile poștale lipseau cu desăvârșire. Bhutanul este cât jumătate din suprafața statului american Indiana, iar buthanezii, fiind foarte bine sfătuiți, reușesc să protejeze această țară mică de efectele negative provocate de o dezvoltare haotică și de turism,

care au distrus o parte atât de mare a Nepalului. Principiile Montessori vor ajuta foarte mult la dezvoltarea țării dacă, atunci când vor fi introduse, se va ține cont de specificul cultural al țării. Și poate că vom putea cu toții să învățăm câte ceva din acest proces.

În paginile următoare, veți găsi câteva subiecte legate de dezvoltarea copiilor în primii trei ani de viață. Sub fiecare titlu veți găsi informații din *Educatori Montessori pentru grupa 0 – 3 ani*, din *Bhutan*, sau din ambele surse.

Stâlpii psihologici

Educatorii Montessori

Un fundament psihologic sănătos, construit în primul an de viață, poate să constituie un punct de sprijin pentru toată viața. Copilul stă cu capul sus, ca să spunem așa, dacă se bazează pe doi stâlpi emoționali puternici.

Primul stâlp – un mediu de viață care îi oferă siguranță: Primul stâlp se referă la perspectiva pe care copilul o are asupra lumii, la sentimentul de siguranță pe care acesta îl are fiindcă face parte dintr-o familie și dintr-o anumită cultură. Percepția copilului este aceea că lumea este un loc frumos, în care se simte protejat. Îi putem crea copilului acest sentiment dacă avem grijă de el în timpul sarcinii și nașterii, precum și în primele zile și săptămâni de viață: îl ajutăm să își cunoască familia, răspundem prompt și cu blândețe la nevoile lui, ne purtăm și îi vorbim tot cu blândețe.

Al doilea stâlp – respectul și iubirea de sine: Cel de al doilea stâlp se referă la atitudinea pe care copilul o are față de el însuși: este vorba de capacitatea de a se iubi pe sine exact așa cum este, fără a trebui să se schimbe, să devină mai bun ca să merite să fie iubit. O astfel de percepție sănătoasă asupra valorii de sine se creează prin respectarea instinctelor naturale ale copilului, care știe când și cât să doarmă sau să mănânce. De asemenea, o contribuție importantă o are și respectarea ritmului fiecărui copil atunci când vine vorba de limbaj sau de mersul în picioare. Înseamnă că nu trebuie să grăbim copilul. În schimb, trebuie să îi asigurăm un mediu de viață care să îi ofere instrumentele necesare, cum ar fi: o saltea așezată pe podea, pentru ca el să poată să coboare și să urce când vrea, o bară, un taburet sau un cărucior special pe care să le poată folosi oricând ca să învețe să se ridice în picioare și să meargă. Acest al doilea stâlp se dezvoltă în principal în primul an de viață. Cu siguranță, cu toții cunoaștem adulți care încearcă să își creeze aceste sentimente de încredere și iubire de sine la maturitate. Este clar că cei mici se nasc cu ele. Depinde de noi să le creăm un mediu de viață care să îi ajute să își păstreze aceste sentimente, încă de la naștere.

Deleted: a

Bhutan

În următoarele pagini veți vedea că, în Bhutan, tradiția încurajează mult dezvoltarea celor doi stâlpi psihologici. În timpul zilei, fetița stă cu unul din părinți, cu bunicii sau cu alte rude apropiate, luând parte la activitățile zilnice. Și este liberă să exploreze lumea din jur, pe măsură ce învață să se deplaseze.

Lunile anterioare nașterii și nașterea

Educatorii Montessori

Cursul pentru educatori grupa 0 - 3 ani începe cu studierea modului de concepere și a sarcinii, pentru ca participanții să conștientizeze faptul că, de fapt, viața acum începe. Nașterea naturală, ușoară, este considerată cea mai potrivită. În timpul programului de pregătire pentru educatori, unii cursanți au urmat și cursuri de antrenament respirator autogen (în engleză: RAT sau ART). În Europa, această metodă se foosește de mulți ani și le arată mamelor cum să se relaxeze total în timpul nașterii, între contracții. Astfel, nașterea devine mai ușoară și mai rapidă, ceea ce este benefic atât pentru mamă, cât și pentru copil. De exemplu, toți cursanții Montessori din Denver exersează această tehnică zilnic, pe perioada cursului. Unii dintre ei urmează și alte cursuri de pregătire, ca să știe cum să învețe, la rândul lor, alte femei sau cupluri care așteaptă un copil. Am asistat la două astfel de nașteri la Roma, în timp ce urmam și eu cursurile de pregătire, și am fost uimită cât de ușor au născut cele două primipare (femei care nasc primul copil).

Bhutan

În momentul în care s-a născut, se credea că Resa are deja un an. De multe ori este greu să stabilești vârsta exactă a unui copil, pentru că cele mai multe nașteri au loc acasă, data, nefiind înregistrată oficial. Zilele de naștere nu ocupă un loc important în cultura bhutaneză. În timpul sarcinii, copilul este văzut deja ca un nou membru al familiei – de obicei o familie mare, care include trei generații sub același acoperiș. În mod tradițional, mama stă în genunchi și se sprijină pe mâini și este activ implicată în procesul nașterii, însă Resa s-a născut la spital, mama ei fiind așezată pe spate, fără a se putea implica la fel de mult.

De la 18 ani, urmând exemplul mamei sale, și pe toată perioada sarcinii, mama Resei a fost dependentă de *doma* (nucă de betel). Acest obicei este destul de răspândit, și nu este considerat un viciu, deși se cunoaște faptul că duce la cancerul cavității bucale. Unii mestecă *doma* doar o dată pe zi, alții de mai multe ori pe zi. Mama Resei mi-a spus: „Te face să-ți fie cald, te simți relaxat și fericit.” Ea mesteca *doma* chiar și de 24 de ori pe zi, în fiecare zi. Asistentele de la spital au certat-o, dar ea avea nuci ascunse în buzunar ca să le mestece în

timpul nașterii. N-a fost greu să le ascundă, pentru că în spital, când a născut, era îmbrăcată complet, cu *kira* (fustă), *wongio* (bluză) și *dego* (haină cu buzunare).

Perioada de familiarizare cu bebelușul

Educatorii Montessori

Noi le explicăm părinților că trebuie să se poarte foarte blând cu bebelușul, să îl imbrace în hăinuțe moi, să fie foarte atenți cum pregătesc locul în care va crește și pe care îl va cunoaște nou născutul. De asemenea, le vorbim despre cât de important este să limiteze numărul musafirilor în primele două săptămâni de viață ale copilului, pentru ca acesta să aibă ocazia să își cunoască părinții și frații și să asocieze imaginile vizuale și senzoriale cu vocile pe care le-a auzit în timpul sarcinii.

Bhutan

În budismul tibetan, vorbitul pe un ton mai dur, furia și alte manifestări emoționale negative sunt considerate deficiențe mintale, pe care trebuie să înveți să ți le înlături din caracter. Prin urmare, vorbirea calmă și comportamentul blând fac parte în mod firesc din mediul în care crește bebelușul, chiar de la început. Relația care se stabilește în primele zile cu nou-născutul este încurajată de o veche tradiție.

Deoarece pereții caselor tradiționale sunt făcuți din chirpici, nu există nicio sursă de apă în interiorul casei, pentru că apa ar putea distruge pereții. Toaletele și tot ce ține de baie se află în afara casei. Din cauza lipsei apei din casă, standardele sunt diferite în ceea ce privește curățenia, iar după o naștere, casa este considerată murdară. Nimeni nu are voie înăuntru până ce nu are loc o *puja*, adică o ceremonie budistă de purificare.

Cea mai mare parte a populației se ocupă cu agricultura. Fiecare casă țărănească tradițională are parter și două etaje, la care se ajunge cu ajutorul unor scări mai degrabă rudimentare. Parterul casei unde locuiește familia Resei este ocupat de animalele domestice și este folosit ca depozit de cereale. Primul etaj cuprinde bucătăria, dormitorul, camera de zi/sufrageria și o cameră mare de rugăciune, care are un altar ce ocupă un perete întreg și este foarte frumos decorat cu măști sculptate de lemn, picturi, brocart, sculpturi, statuete, lămpi de ulei, ofrande de flori, fructe și tămâie. Al doilea etaj este parțial deschis, pentru că este locul în care se usucă ierburile și ardeii și unde se păstrează recolta pe timpul iernii.

Botezul Resei (*puja*) s-a ținut când fetița avea trei zile, după cum cere tradiția. Au fost aduși trei călugări, iar evenimentul s-a desfășurat în camera de rugăciune a familiei. Timp de două ore și jumătate, în timp ce familia își vedea liniștită de treburile zilnice, călugării au recitat rugăciuni, au ars tămâie, au cântat din corn, din tobe mari și mici și au sunat din clopoței. Li s-

a oferit mâncare. La încheierea ceremoniei, restul familiei, adică cei care nu locuiesc în casă, au adus daruri constând în îmbrăcăminte și alimente.

Prin urmare, Resa a avut parte de trei zile în care a fost înconjurată doar de familie, în care a asociat chipurile și mirosurile celor din jur cu vocile pe care le-a auzit înainte de a se naște. Ea a reușit să își cunoască familia într-un alt fel.

Somnul

Educatorii Montessori

Există două lucruri pe care le învățăm la cursurile Montessori care ne ajută să ajutăm copilul să doarmă sănătos. Primul dintre ele este respectarea instinctului copilului, care știe când și cât să doarmă. Nu trebuie să îl trezim niciodată atunci când doarme.

Cel de al doilea este să îi creăm copilului un loc în care să doarmă numai al lui, un loc în care el să se simtă în siguranță și pe care să îl poată cerceta cu privirea (fără pătuțuri sau țarcuri de joacă cu bare). De asemenea, el trebuie să poată să coboare și să urce în pat de câte ori vrea, atunci când va învăța să meargă de-a bușilea: în loc de pătuț, el trebuie să aibă o saltea direct pe podea. În Occident, cuplurile întrețin de obicei relații sexuale în pat, în timpul nopții. Dacă bebelușul este ținut în pat cu părinții în fiecare noapte, chiar de la început, el va trebui mutat atunci când părinții vor dori să își reia viața sexuală. Copilul va fi dezorientat și se va simți respins. Totuși, dacă e obișnuit să doarmă în patul lui măcar o parte din zi sau din noapte, încă de la naștere, mutarea va părea mai firească și va fi mai puțin traumatizantă.

Bhutan

Atunci când nu era dusă în spate de cineva, Resa era așezată pe o pătură sau pe un covor țesut, pe pat. Ea putea să adoarmă și să se trezească în funcție de cum îi dicta organismul, stând afară, la aer curat, dacă familia culegea mere sau orez, sau în casă, când și restul familiei se afla acolo.

Este strict interzis să trezești o persoană care doarme, pentru că somnul și visele sunt considerate stări mentale extrem de importante.

Ca și în numeroase alte locuri pe care le-am vizitat din Asia, există o singură cameră de dormit, pentru toată familia. Iarna este foarte frig în Bhutan și nu există sisteme de încălzire, așa că membrii familiei se încălzesc dacă dorm împreună, într-un singur pat. Înainte de nașterea Resei, părinții și sora ei de șase ani dormeau împreună. Imediat după naștere, ea a dormit cu mama o perioadă de timp, iar apoi în patul mare al familiei, cu sora și părinții. Diferența cea mai importantă în acest caz este că paturile nu sunt pentru relații sexuale. Noaptea, în pat se doarme, patul ține cald și dă un sentiment de siguranță, dar în el nu se întrețin relații sexuale.

Într-una din locuințele moderne în care am stat în Bhutan există două dormitoare, dar locul în care doarme fiecare depinde de mai multe lucruri. Într-o seară, băiatului i-a fost rău, așa că tatăl a dormit cu el ca să îl liniștească. Dacă fata sau băiatul adormeau în patul părinților, rămânea să doarmă acolo, iar unul din părinți dormea în patul copilului. Dacă venea un unchi în vizită, băiatul dormea cu el, pentru că cei doi se înțelegeau bine, iar vizita era un moment mai deosebit. Cu siguranță, în aceasta locuință mai modernă, familia face treptat trecerea de la patul tradițional pentru toată familia la un mod de organizare modern.

Hrana

Educatorii Montessori

Bineînțeles că alăptarea de către mamă este modul cel mai recomandat de a hrăni copilul ori de câte ori este posibil, mai exact atunci când acestuia îi este foame, nu după un program impus de părinți. Educatorul Montessori pentru grupa 0 – 3 ani cunoaște importanța stabilirii unui contact vizual între mamă și copil și a unei atmosfere liniștite și știe că mama trebuie să lase copilul să golească complet un sân și să îi dea drumul singur, nu să îl întrerupă, să nu facă alte activități în timp ce alăptează, care să îi distragă atenția de la copil (de exemplu, să citească, să se uite la televizor sau să vorbească la telefon).

Alăptarea este o experiență foarte importantă pentru relația dintre mamă și copil, iar aceasta constituie temelia pe care se clădesc relațiile intime pe tot parcursul vieții.

În jurul vârstei de șase luni, atunci când copilul poate să stea singur în șezut (și nu numai din acest motiv), introducem treptat și alte alimente, în timp ce copilul este așezat la o masă joasă, cu tacâmuri mici și un pahar mic, pentru a-i îndeplini copilului dorința de a fi independent și de a învăța să facă lucruri noi. Nu recomandăm biberoanele decât în caz de urgență. Această abordare este surprinzătoare pentru mulți părinți cu mod de gândire occidental, dar nu și pentru cei din Bhutan.

Bhutan

Mama Resei a alăptat-o într-un mod asemănător cu cel pe care îl recomandă practica Montessori. Dar, având în vedere că televizoarele și telefoanele mobile încep să ajungă și în Bhutan, am încercat să încurajez practicile lor tradiționale și să împiedic mamele să cadă în capcana obiceiurilor moderne, cum ar fi acela de a se uita la televizor în timp ce alăptează copilul, care nu ajută formarea unor obiceiuri alimentare sănătoase.

În primele luni de viață ale Resei, mama ei a consumat mai multă carne de pui, mult lapte, ceai cu lapte, carne de vită și ouă. Un călugăr mi-a spus că, atunci când era el copil, el și frații lui erau foarte bucuroși atunci când în familia lor apărea un alt copil, pentru că atunci

mama lor mânca mai multe ouă. În Bhutan, ouăle sunt o delicată scumpă, iar atunci când o mamă are nevoie de mai multe ouă, ea le împarte cu restul familiei.

EMA DATSHI (pronunțat ay'ma dot'si) este un fel de mâncare preferat de bhutanezi, mâncarea lor națională. Este un preparat din ceapă, usturoi, ulei, roșii, brânză de casă și ardei iuți! O variantă a acestuia (cu diverse legume, dar mereu cu ardei iuți și brânză) se servește zilnic, alături de orez roșu sau alb, câteodată și dimineața, și la prânz și seara. În primele luni de viață ale Resei, mama ei nu a putut consuma acest preparat, pentru că îi provoca diaree fetiței.

În mod tradițional, atunci când copilul are cam două luni, mama gătește un fel de mâncare care conține făină de orez, apă, unt și sare – fierte până se îngroașă, îl pune la ea în gură cu mâna, de unde i-l dă bebelușului. Acum, pentru că în Bhutan au apărut lingurile, Resa a primit acest fel de mâncare cu lingurița, nu din gura mamei.

Din păcate, tot în această perioadă i s-a dat și un fel de cereale la conservă, din India, în altă „invenție”, și anume biberoanele de plastic. Am fost întrebată dacă e adevărat ceea ce se spunea în reclamă, că laptele praf este mai bun pentru copil decât laptele de mamă și decât un fel de mâncare folosit cu succes timp de sute de ani. Vă imaginați ce răspuns i-am dat.

Se mănâncă pe jos. Pentru Resa a fost foarte firesc să mănânce singură, pentru că i-a fost ușor să îi vadă pe ceilalți cum mănâncă și să li se alăture, atunci când a putut.

Scaunele s-au introdus recent în Bhutan, ca de altfel în multe țări din Asia, poate din cauza agilității de care dau dovadă persoanele în vârstă; eu am observat că oamenii care se așază pe jos ca să gătească, să vorbească, să mănânce și să lucreze au mai puține probleme cu spatelul.

Nu se folosesc ustensile de bucătărie; mâncarea este luată din vase și introdusă în gură cu mâna dreaptă, nu cu tacâmuri de argint. Astfel, Resei i-a fost foarte ușor să îi imite pe cei din jur, să stea în șezut imediat ce a putut, și să se hrănească singură imediat ce a devenit interesată de mâncare și a putut s-o facă. La vârsta de un an, Resa mânca tot ceea ce mânca și familia ei, în afară de ardei iuți. Și putea să mănânce singură. La un an și jumătate, încă era alăptată de mamă, o dată sau de două ori pe zi, dimineața, înainte ca mama să plece la muncă, și seara.

Mișcarea, mușchii mici și mari

Educatorii Montessori

În primul an de viață, fiecare copil are ritmul lui propriu de dezvoltare a mușchilor mici, cum sunt cei de la mână și încheietură, fiecare merge de-a bușilea, se ridică, stă în picioare,

merge singur, își ține echilibrul sau duce obiecte în timp ce merge la momentul cel mai potrivit pentru el. Noi învățăm să observăm ceea ce încearcă să facă cel mic și să îi pregătim mediul în așa fel încât el să poată să își exerseze aceste abilități nou dobândite oricând dorește, fără să depindă de un adult.

Noi rezistăm tentației de a-i da copilului mâna sau de a-l ridica în picioare ca să exerseze mersul, sau de a folosi premergătoare sau alte dispozitive „ajutătoare”, dar care îl fac să creadă că eforturile pe care le face el nu sunt suficiente. Le punem la dispoziție copiilor o mare diversitate de jucării care să le permită să își lucreze diverse grupe de mușchi ai mâinii. Dar lăsăm copilul să aleagă cu ce și când anume să se joace, pentru că avem încredere în instinctul lui, care îl conduce spre o dezvoltare optimă.

Bhutan

Resa nu a fost deloc forțată să atingă aceste puncte-cheie ale evoluției sale. Într-o locuință bhutaneză se mănâncă, se discută sau se lucrează pe podea sau de pe scaune joase. I-a fost deci ușor să-i observe și să-i imite pe ceilalți. A fost liberă să cerceteze casa și să se plimbe prin ea.

Atunci când învăța să meargă de-a bușilea, ușile care dădeau spre celelalte etaje erau închise, pentru că scările erau periculoase. Pragurile dintre camere au 15-20 cm grosime dintr-un motiv foarte interesant: se crede că sufletele strămoșilor, numite *dayes*, sunt încă pe Pământ. Uneori, aceste spirite sunt speriate sau supărate. Se crede că, deși au încă formă umană, ele nu merg precum oamenii obișnuiți, ci își târâie picioarele în loc să le ridice, deplasându-se prin alunecare. Pragurile înalte le împiedică să intre în camere. Indiferent de motiv, aceste praguri fac ca un copil care abia învață să se târască sau să meargă de-a bușilea să fie în siguranță.

Un profesor Montessori din India mi-a explicat că și la ea în țară există astfel de praguri înalte, iar atunci când un copil învață să treacă de ele, se consideră că a atins o etapă importantă din dezvoltarea lui, momentul fiind sărbătorit de familie.

În cultura bhutaneză nu există jucării speciale pentru copii, însă copiii pot să mănuiască obiecte destinate adulților, cum ar fi ustensilele de gătit, cratițele, tigăile și farfuriile, coșurile împletite, diverse materiale folosite de meșterii populari, paietele de orez adunate de pe câmpuri, ghemurile de ață colorate folosite la țesutul frumoaselor stoffe bhutaneze și așa mai departe; există o mare varietate de obiecte care pot fi cercetate. Resa a putut să aleagă exact ceea ce o interesa și să își dezvolte dexteritatea și coordonarea mână-ochi, pentru că a putut să pună mâna pe toate lucrurile care nu erau considerate periculoase.

Limbajul

Educatorii Montessori

Pe tot parcursul primilor trei ani de viață trebuie acordată o mare atenție folosirii unui limbaj respectuos și corect în prezența copilului. Noi îi ajutăm pe părinți să înțeleagă efectele negative ale televizorului sau radioului în exces.

Le explicăm importanța pe care o au un vocabular bogat, utilizarea limbii literare (spre exemplu, poezii, cântece), precum și limbajul folosit de persoanele care fac parte din mediul de viață al copilului. Cel mai mult punem accentul pe cât de important este să ascultăm copilul cu cea mai mare atenție, să vorbim cu acesta normal, ca și cum ar fi mare și să îl punem în situația de a asculta conversații dintre cele mai diverse, la care iau parte persoanele din jur.

Bhutan

Începând de la naștere, Resa a fost înconjurată de familie, fiind de multe ori dusă în spate de membrii familiei sau de prieteni, într-o pânză lungă, țesută special, numită *kamnay*. Dormea în același pat cu mama sau cu restul familiei, sau era cu ei în casă, pe câmp sau în vizite. Astfel, ea a venit permanent în contact cu limba vorbită de cei din jur.

Am observat în nenumărate rânduri că bebelușilor și copiilor mici li se vorbește mereu cu respect și fără vocea pițigăiată pe care mulți dintre noi o folosim atât de des. Pentru că ei cred că oamenii se întorc pe pământ în alte trupuri, budiștii respectă spiritul matur, care a acumulat înțelepciune pe parcursul mai multor vieți și nu începe viața de la zero, cum afirmă John Locke.

În budismul tibetan, atitudinea față de numele proprii este una cu totul deosebită: numelui unei persoane nu i se acordă o importanță foarte mare. În trecut, toate persoanele aveau un singur nume; a da două nume unui copil este o modă recentă. Numele gazdei mele, care a obținut diploma Montessori în Thailanda, unde ne-am cunoscut, este Dendy, însă ea și soțul ei le-au dat copiilor lor câte două prenume. Dacă cineva are două nume, cum ar fi Sonam Dechen, și întrebi pe care poți să îl folosești, de cele mai multe ori răspunsul este „Nu contează”.

Bebeluşul se numește *Oh* (ceea ce, în *Dzongkha* – limba bhutaneză – înseamnă „bebeluş”) până când i se alege un nume la templu. După ce a împlinit trei luni, Resa a fost dusă la templul din localitate, pentru a-și primi numele. Pe altar era așezat un coș de bambus, în care erau multe suluri mici de hârtie. Fiecare bucățică de hârtie avea scris pe ea un nume. Nu s-a ținut cont de faptul că era fetiță, pentru că același nume poate fi folosit și pentru băieți, și pentru fetițe. Mama ei a ales unul din sulurile de hârtie, l-a desfăcut și a văzut scris numele

Resa. Tradiția spune că nu se admit obiecții; acela a fost numele pe care l-a primit; numele mamei Resei este Sonam Zangmo, iar cel al tatălui ei este Karma Drukpa.

Muzica este o parte foarte importantă a culturii bhutaneze. Există numeroase cântece populare, precum și povești tradiționale. La culcare, Resei îi cântau părinții sau bunicii. Până la un an și jumătate, ea știa multe cântece, precum și denumirea multor obiecte din casă. În casa Resei au apărut televizorul și radioul, care par nelalocul lor în vechea casă țărănească. La radio se transmit cântece bhutaneze pe tot parcursul zilei, iar televiziunea națională transmite o emisiune de cântece tradiționale o oră pe zi, și „Mr. Bean”, un serial de animație britanic. Din aceste emisiuni, Resa a învățat multe cântece, și știe să danseze ca Mr. Bean. Este ceva obișnuit ca un copil de un an să se uite la televizor două sau trei ore pe zi. Deci, la cererea familiei, am purtat o discuție interesantă legată de acest subiect și de modul în care în Occident televizorul a dus la o accentuare a tendințelor materialiste, a violenței și la un consum exagerat de hrană.

Mișcarea și independența

Educatorii Montessori

În jurul vârstei de un an, copilul învață să meargă în picioare. Acum el vrea să alerge, să meargă cu grijă, să meargă pe distanțe mari ducând sau trăgând după el obiecte grele și să facă diverse activități concrete în casă sau prin jurul ei. De asemenea, își rafinează instinctiv mișcărilor prin activități concrete, mai exact ajutându-i pe ceilalți membri ai familiei la treburile casnice. Unele jucării, cum ar fi cuburile, mingile, mărgelile și puzzle-urile îl ajută să progreseze, însă mai bune sunt uneltele adevărate, de dimensiuni potrivite pentru copii, cu care copilul poate să facă ceva complicat, dificil și concret.

Bhutan

În Bhutan, foarte puțini copii au jucării. La un moment dat, am observat un loc de joacă de la o școală, unde mai mult de o sută de copii de vârstă mică erau în pauză. Nu existau locuri special amenajate pentru cățărare, nici leagăne, nici mingi sau jucării. Am fost foarte uimită când am văzut câte jocuri jucau copiii în cerc și câte altele inventau, schimbându-le mereu. Își foloseau din plin creativitatea: pe post de trăgătoare foloseau pietre, rostogolneau o piatră ce avea formă de minge și aveau un hacky-sack (n.trad - minge din materil textil) făcut din fâșii de cauciuc. Resa se afla tot timpul în mișcare, sau stătea liniștită și gânditoare și asculta ce vorbeau cei mari, sau urmărea ce fac cei mari și cum se comportă unul cu celălalt.

Într-o după-amiază, în timp ce mă aflam în vizită la ei, Resa a început să plângă, iar sora ei s-a dus la bucătărie și s-a întors cu un pahar de lapte pentru ea. Fetița mai mare a vărsat puțin lapte pe jos, a mers din nou la bucătărie și s-a întors cu o cârpă, ca să șteargă podeaua. Când

sora ei a intrat în cameră, Resa s-a oprit din plâns, a întins mâna după cârpă și s-a apucat să ștergă laptele vărsat.

Văzând că o interesează, sora ei a luat un recipient cu apă și a mai făcut câteva mici pete pe jos, pentru ca cea mică să le ștergă. Resa le-a șters bucuroasă. Au continuat până ce fetița s-a arătat pe deplin mulțumită. Întâmplarea a fost una fericită, pentru că mi-a dat ocazia să le explic celor din familie că aceste activități concrete sunt de multe ori mai importante pentru fericirea copilului decât hrana, și că Resa probabil nu plânsese pentru că îi era foame, ci pentru că se plictisea. Familia a fost pe deplin de acord cu mine, pentru că s-au pus ei înșiși în situația Resei.

Înainte să plecăm, Dendy, gazda mea, s-a dus în camera de rugăciune ca să aprindă tămâie; și-a plecat capul și și-a împreunat mâinile pentru rugăciune, iar apoi a vrut să pună pe altar niște bani, ca ofrandă. Resa era chiar lângă ea și a întins mâna să ia bancnota respectivă. Dendy i-a dat-o imediat, pentru ca Resa să fie cea care o pune pe altar.

Când am coborât la parter și am ajuns la ușa din zidul care înconjura casa, am văzut că Resa o urmasse pe sora ei și ieșise din casă, iar acum mătura împreună cu ea paiele de fân și bălegarul de cal împrăștiate prin curte.

Nicio clipă cei din familie nu ne-au dat de înțeles că includerea Resei în orice activitate la care ea își dorea să ia parte era ceva ieșit din comun. Nimeni nu se mira că Resa făcea toate lucrurile acelea singură. Era evident că fetița putea să se implice în viața familiei exact când își dorea. Făcând lucrul acesta, ea a putut să își perfecționeze mișcările și să devină mai independentă și mai responsabilă.

Îmbrăcatul și folosirea toaletei

Educatorii Montessori

În cultura noastră occidentală, părinții trebuie ajutați mult ca să poată înțelege cât de important este faptul că se îmbracă și se dezbracă singur pentru respectul de sine, independența și dezvoltarea fizică a copilului. Iar miile de cărți despre cum trebuie copilul să învețe să folosească toaleta de multe ori mai mult îi dezorientează decât îi ajută. Noi folosim expresia „a învăța să folosească toaleta”, pentru că e mai bine să considerăm că un copil învață, nu este „instruit” cum să o folosească.

Atât acasă, cât și la creșele Montessori, se pune accentul pe pregătirea unui mediu care să vină în sprijinul capacității copilului de a învăța singur cum să rezolve aceste probleme firești. Vă recomand cartea *Scap de scutec până la trei ani* (în engleză: *Diaper-Free Before 3*”), care urmează îndeaproape metoda aplicată de noi.

Bhutan

Ca și în cazul altor etape din procesul de dezvoltare a copilului, în Bhutan se consideră că cei mici vor învăța să se îmbrace singuri și să folosească toaleta atunci când sunt pregătiți.

Copiii nu sunt recompensați, pedepsiți sau păcăliți ca să învețe aceste lucruri, atunci când adulții consideră că este momentul potrivit. Nu cred că se discută concret despre acestea și nici nu se consideră că ar pune probleme deosebite.

În ceea ce privește îmbrăcatul și dezbrăcatul, Resa vrea să facă tot ce face sora ei de opt ani. Dansează ca sora ei, vrea un ghiozdan cum are ea, se îmbracă cu hainele ei și așa mai departe. Dacă e cald, poartă fustă și cămașă, iar dacă e frig, pantaloni lungi. Toate sunt ușor de dezbrăcat și de îmbrăcat. În Bhutan, tradiția spune că trebuie să te desculți atunci când intri într-o încăpere de orice fel, deci încălțăminte este ușor de scos și de încălțat.

Este ceva normal să vezi copii, uneori și adulți, care urinează sau defecheză pe câmp sau pe lângă drum. Dacă te gândești că, nu demult, toaletele nu erau altceva decât niște găuri în pământ, e mai ușor să înțelegi de ce sunt atât de relaxați în această privință. Am văzut mulți adulți care își ajutau copiii să își mențină echilibrul când aceștia încercau să stea pe vine la marginea drumului; treptat, copilul învață să se descurce și singur.

Resa putea să își facă nevoile oriunde dorea, în casă sau afară, iar cineva curăța mereu după ea. Mama ei a observat că, între vârsta de un an și un an jumătate, dacă se uda sau își murdărea pantalonii afară, fetița nu spunea nimic, se ducea singură în casă, și-i dădea jos și își lua alții, curați. Dacă avea nevoie de ajutor spunea, dar mama ei și-a dat seama că Resa începea să își dorească să se descurce singură cu îmbrăcatul și toaleta, iar dorința i-a fost respectată.

Politețea și bunele maniere

Educatorii Montessori

Din capitolele de mai sus se vede clar că există o legătură între mișcare și domeniile vieții practice din filosofia Montessori, respectiv preocuparea pentru sine și preocuparea pentru mediul înconjurător. Însă politețea și bunele maniere merită un capitol separat. Educatorul Montessori este foarte conștient de faptul că adulții sunt cele mai importante elemente ale mediului de viață al copilului. Copiii ne analizează permanent, ca să învețe cum să se comporte. Prin urmare, noi suntem foarte atenți cum ne mișcăm, cum vorbim, ce gesturi facem cu mâinile, ce cuvinte și ce ton folosim – toate acestea pentru că suntem modele de politețe și bune maniere pentru copii.

Bhutan

Bhutanul este singura țară, din câte am vizitat, unde politețea și bunele maniere sunt ridicare la rang de știință. Socrul gazdei mele era profesor de *driglam namsha* (politețe și bune maniere) și preda elevilor din ultimul an de liceu (echivalentul local). Predarea acestor norme de etichetă are ca scop crearea unor obiceiuri elegante și a unei atitudini deschise la copii. Lecțiile se referă la mers, îmbrăcăminte, mod de a vorbi și de a-i saluta pe ceilalți – multe dintre acestea fiind incluse în capitolul referitor la politețe și bune maniere în practica Montessori. Datorită accentului pus pe respect și politețe în relațiile cu ceilalți, părinții sunt bune modele pentru copiii lor, încă din momentul în care aceștia se nasc. Vocea calmă și blândețea sunt lucruri firești pentru ei.

Într-o zi, când o vecină a văzut că plec, s-a aplecat spre un copil foarte mic, care era lângă ea și i-a arătat cum să își împreuneze mâinile și să își plece capul, ca să mă salute respectuos. În afară de această situație, în care o bunică i-a arătat subtil unui copil foarte mic cum să se comporte, nu am văzut persoane care să le amintească copiilor să spună „Te rog”, „Mulțumesc” sau alte lucruri, ceea ce noi facem mereu, dar fără rezultat. În schimb, adulții sunt în permanență modele, pe care copiii își doresc să le imite.

În general, oamenii sunt foarte sănătoși, puternici și eleganți în mișcări. Cred că aceste lucruri se datorează în parte faptului că toată lumea practică munca fizică, sub o formă sau alta, și faptului că cel mai întâlnit mod de deplasare este în Bhutan mersul pe jos; este ceva obișnuit ca cei mici să meargă pe jos mai mult de o oră până la și de la școală, iar adulții să care fân în spate mai mulți kilometri sau să care alimentele de la piața în aer liber până acasă. De multe ori, dacă cineva nu are nimic de cărat, îl ajută pe altul care are.

De asemenea, se obișnuiește ca norocoșii care au mașină să o umple cu persoane care merg pe jos. De fiecare dată când ajungeam acasă cu mașina, cu alimente sau alte pachete, copiii ieșeau din casă în fugă și ne întrebau dacă pot să ne ajute să ducem lucrurile în casă. Chiar și când mergeam sus, în camera mea, dacă era prin preajmă vreun copil, nu mă lăsa să car nimic.

O gustare de după-amiază este formată din ceai cu lapte sărat și un fel de cereale prăjite și măcinate, numite *tsampa*. Acest fel de mâncare se consumă de sute de ani în toată regiunea Munților Himalaya. Atunci când am mâncat acasă la Resa, ea nu doar că și-a amestecat singură ceaiul și *tsampa*, ci mi le-a amestecat și pe ale mele. O astfel de atitudine, plină de considerație și amabilitate, este ceva obișnuit, atât în rândul copiilor, cât și al adulților.

În anul 2002 l-am întâlnit pentru prima oară pe Dalai Lama și am studiat sub îndrumarea unui profesor care venise cu el din Tibet în India, în 1959. Cred că datorită acestei experiențe,

precum și datorită faptului că am un nume dharmic budist, Sonam Dechen, cu care sunt prezentată de multe ori în Bhutan, familiile de aici au acceptat să fac parte din viața lor.

Concluzie

De multe ori, există tendința de a romanța sau de a idealiza culturile care nu au fost pervertite de influența Occidentului. Sper că nu am făcut același lucru în acest articol. În fiecare cultură se întâlnesc atât aspecte pozitive, cât și aspecte negative.

Bhutanul este frumos și plin de spiritualitate, dar există și șobolani, păduchi și lipitori, toalete care nu sunt altceva decât niște găuri în pământ, și puține persoane au acces la educație sau servicii medicale.

Budismul, precum și hinduismul în unele zone, nu sunt religii învățate din cărți, ci sunt trăite de oameni în fiecare zi, astfel încât există aici un anumit fel de tihnă, răbdare și generozitate aparte.

Este o onoare pentru mine să am ocazia să lucrez în Bhutan. Am făcut doar trei vizite scurte în această țară, așa că abia acum încep să învăț ce înseamnă ea.

Scopul meu a fost să descopăr și să confirm elementele care contribuie la o creștere sănătoasă a copiilor în această cultură, precum și să le împărtășesc părinților și profesorilor aspectele pozitive și negative ale culturii moderne, după cum le-am descoperit noi, în Occident.

În discursul timpului, s-a constatat că metoda Montessori dă rezultate peste tot în lume, însă practicile trebuie adaptate, mai ales în ceea ce privește aspectele practice ale vieții, limbajul și cultura, în funcție de situația în care se află copiii din fiecare țară în parte. Atunci când le sunt respectate propriile valori culturale, ei dau dovadă de deschidere și de respect pentru alte culturi, ceea ce reprezintă un pas important spre instaurarea păcii în întreaga lume.

MARIA MONTESSORI

Maria Montessori s-a născut în 1870, iar la vârsta de 26 de ani a devenit prima femeie medic din Italia. În această calitate, a interacționat permanent cu copii mici, devenind foarte interesată de modul în care aceștia se dezvoltă. A conștientizat faptul că mediul în care cresc copiii, respectiv calitatea acestuia și modul în care copiii interacționează cu el, le influențează puternic evoluția.

Modul în care a abordat educația copiilor s-a bazat pe cunoștințe solide de biologie, psihiatrie și antropologie. Concluziile la care a ajuns s-au bazat pe experiențe personale, cu copii din mai multe țări și de rase, clase sociale sau statut economic diferite.

Teoriile sale au la bază observarea directă a copiilor, fără a fi influențate de idei sau teorii preconceptionale despre ceea ce aceștia sunt capabili să facă. Nu a încercat niciodată să le

manipuleze comportamentul urmărind un anumit scop prin folosirea recompenselor sau a pedepselor. A experimentat permanent și a creat materiale pe baza intereselor, nevoilor și abilităților copiilor, mereu în schimbare. Dr. Montessori afirma:

Ca mulți alții, credeam că un copil trebuie încurajat prin recompense concrete, care să îi satisfacă unele nevoi primare, ca lăcomia, vanitatea sau iubirea de sine, pentru a-l determina să facă anumite lucruri și să se simtă împăcat. Și am fost uimită să constat că un copil căruia i se permite să se educe singur își depășește aceste instincte de bază. Apoi am insistat ca profesorii să nu mai dea recompense și pedepse, care nu li se mai potriveau copiilor noștri, și să se limiteze la a-i călăuzi cu blândețe în tot ceea ce fac.

Metoda aplicată de Dr. Montessori își dovedește universalitatea, valabilitatea și eficacitatea de peste un secol.

PROGRAMUL MONTESSORI PENTRU EDUCATORI, GRUPA 0 – 3 ANI

La începutul anilor 1940, dr. Montessori a constatat că la trei ani, vârstă care până atunci fusese vârsta minimă de la care profesorii erau pregătiți să preia copiii, era prea târziu să se înceapă activitățile care să ducă la o dezvoltare firească, deplină, a copilului. Ea și-a rugat prietenii de la Roma să analizeze posibilitatea creării unui curs care să acopere perioada sarcinii și primii trei ani de viață ai copilului. Părinții și educatorii Montessori interesați de această perioadă din viața copilului și de dezvoltarea acestuia din perioada de dinainte de a ajunge la școala Montessori, au contribuit la conceperea acestui program de pregătire.

Bazate pe mii de ore de observare și cercetare, primele cursuri de la Roma au atras cursanți cu un anumit nivel de educație. Absolvenții s-au numit educatori pentru grupa 0-3 ani.

La începutul anilor 1950, un medic pediatru italian, Silvana Quattrocchi Montanaro, a născut pentru prima dată, iar în spital a cunoscut o proaspătă mămică care apelase la serviciile unui educator Montessori ca să o ajute la naștere, precum și în primele săptămâni cu bebelușul, acasă. Nu după mult timp, Dr. Montanaro a fost invitată să țină prelegeri în cadrul programului de pregătire pentru educatori Montessori pentru grupa 0 – 3 ani.

În anul 1979, la un congres al Asociației Montessori Internaționale de la Amsterdam, dr. Montanaro a ținut o prelegere despre copiii mai mici de trei ani. Karin Salzmänn, președinta a AMI/USA (Asociația Montessori Internaționale din Statele Unite), se afla în public. Aceasta a invitat-o pe Dr. Montanaro în Statele Unite, unde exista deja o mișcare puternică ce milita pentru crearea de școli de calitate pentru copiii cu vârste cuprinse între 3 și 12 ani. În același an, a avut loc un seminar de două săptămâni (o variantă prescurtată a cursului pentru educatori Montessori) în Tarrytown, New York, cu scopul de a aduce la cunoștința publicului aceste date și informațiile noi referitoare la primii trei ani de viață ai copilului.

În 1980, la Roma a avut loc primul curs de pregătire cu durata de un an, un număr de șase cetățeni americani primind diplome de educatori, grupa 0 – 3 ani, printre care și Judi Orion. Doi ani mai târziu, dr. Montanaro și Gianna Gobbi, cu ajutorul doamnei Orion, au ținut un curs complet în Texas.

În perioada 1991 – 1992, Susan Mayclin Stephenson, autoarea cărții *Copilul vesel și-a* luat diploma de educatoare Montessori pentru grupa 0 – 3 ani de la Institutul Montessori din Denver, Colorado, sub îndrumarea Dr. Montanaro și a doamnei Orion.

Lucrarea de față trece în revistă foarte succint o parte din ceea ce se predă la un curs pentru educatori Montessori. Cât timp v-a luat să o citiți? Câteva ore? Câteva zile? Imaginați-vă un curs intensiv de mai mult de patru luni cu un formator, la care adăugați 250 de ore de observații scrise! Programul de pregătire al educatorilor pentru grupa 0 – 3 ani este recomandat tuturor celor care vor să învețe mai multe lucruri, permanent, despre dezvoltarea personalității umane, care începe în primii trei ani de viață.

DESPRE AUTOARE

În perioada 1963 – 1964, Susan Mayclin Stephenson a petrecut patru luni la bordul unei nave (este vorba de primele cursuri universitare de acest fel; în prezent acestea au denumirea de *un semestru pe mare*), timp în care a călătorit și a studiat culturile europene, asiatice și din Orientul Mijlociu. Această călătorie i-a trezit interesul pentru analizarea deosebirilor și asemănărilor dintre diverse culturi, mai ales în ceea ce privește creșterea și educarea copiilor. Acest interes a devenit o prezență permanentă în viața autoarei.

După obținerea unei diplome de licență în două domenii, filosofie și religie comparată, la Universitatea de Stat din San Francisco, Susan a lucrat ca și consilier într-un centru de detenție pentru infractori minori. Tocmai lucrul cu tinerii cu probleme, proveniți atât din familii sărace, cât și înstărite, din zona orașului San Francisco, a convins-o pe Susan de faptul că, pentru a se atinge potențialul maxim, atât al fiecărui individ în parte, cât și al societății în ansamblu, educația trebuie începută cât mai devreme posibil.

În anul 1971, Susan a obținut două diplome, la Institutul Maria Montessori din Londra, Anglia și de la cel din Washington, DC, diplome care îi dau dreptul să lucreze cu copii cu vârste cuprinse între 2.5 și 12 ani.

După ce a lucrat cu aceștia timp de 20 de ani, a obținut diploma de educator pentru grupa 0 – 3 ani, la Institutul Montessori din Denver, Colorado, a terminat un masterat în educație la Universitatea Loyola din Maryland și un curs despre inteligențele multiple cu Howard Gardner, de la Școala Postuniversitară de Științe ale Educației a Universității Harvard.

Cele două fiice ale autoarei au urmat și ele cursul de pregătire pentru educatori Montessori, pentru a putea fi niște părinți foarte bine pregătiți.

Susan a călătorit în peste 60 de țări. De multe ori, le împărtășește din experiența ei celor pe care îi întâlnește în locurile pe care le vizitează, prin artă, mai ales prin picturile în ulei pe care le puteți vedea pe pagina ei de internet. A lucrat atât cu părinți, cât și cu profesori, a adunat informații și materiale care să ateste stadiile de dezvoltare ale copiilor, a oferit consultanță în școli și a fost examinator în cadrul cursurilor de pregătire Montessori.

Susan este și autoarea cărții *Child of the World: Montessori, Global Education for Age 3 – 12+*. (n.trad. - care se referă la metodele Montessori de educare a copiilor cu vârste cuprinse între 3 și 12 ani și a celor mai mari de 12 ani). Pentru mai multe informații despre Susan, accesați pagina www.susanart.net

REAȚII POZITIVE LA CARTEA *COPILUL VESEL: MONTESSORI, SFATURI
UTILE TUTUROR, DE LA NAȘTERE PÂNĂ LA TREI ANI*

Importanța copilăriei nu poate fi măsurată în cuvinte, ea se trăiește doar o singură dată. Filosofia Montessori ne oferă posibilitatea de a o trăi simplu, cu bucurie, în armonie cu natura. Cartea „Copilul vesel” reconfirmă această idee. Vă mulțumim.

—Lhamo Pemba, profesor Montessori în Bhutan/Tibet

Citind „Copilul vesel” am înțeles mai ușor cum trebuie abordată problema educării copiilor mai mici de trei ani, atunci când am pus bazele școlii noastre! Am tradus cartea în limba rusă și am răspândit informațiile din ea, atât în rusă, cât și în engleză. De asemenea, fac de multe ori referire la ea atunci când discut cu părinții și profesorii.

—Valentina Zaytseva, Școala Montessori din Moscova (Rusia)

Ne-am educat cei trei copii cum am știut noi mai bine la momentul respectiv, i-am dat la școli bune, la facultate, le-am transmis valori morale solide, am călătorit și i-am pus să învețe limbi străine.

Acum însă, văzând cum prima noastră nepoțică este crescută după principiile Montessori din „Copilul vesel” suntem uimiți de cât de independentă este, de cât de mult îi place să învețe, cât de bine poate să se concentreze și cât de bine asimilează ceea ce se petrece în jurul ei, la o vârstă atât de mică. Acum îmi dau seama că foarte multe lucruri se învață înainte de a merge la școală și că este esențial să îi pregătești copilului un mediu de viață care să îi ofere șanse maxime de dezvoltare. Cu siguranță, cartea „Copilul vesel” va fi și pentru alți părinți și bunici o sursă de inspirație la fel de valoroasă cum a fost pentru noi.

—Carmen Abu-Dayyeh, Roma și Palestina

Adolescenții vor să înțeleagă cine sunt și cum au ajuns să fie ceea ce sunt. Putem găsi unele răspunsuri dacă analizăm stadiile de dezvoltare la copii și dacă ne petrecem timpul cu sugari și copii foarte mici. „Copilul vesel” este o sursă excelentă de informații concrete despre dezvoltarea copilului. Și, mai mult de atât, textul creează o atmosferă de respect pentru copii, pe care viitorii părinți pot să o creeze, la rândul lor, pentru copii.

—Linda Davis, administrator Montessori, organizator de cursuri de inițiere în educația adolescenților

„Copilul vesel”, pe care am descoperit-o în Australia, mi-a fost sursă de inspirație atunci când am lucrat în China, iar până acum au fost instruiți în jur de 1 000 de profesori și asistenți. Ca să fac lumea să înțeleagă cât de importanți sunt primii trei ani din viața unui copil și ca să se poată face cursuri de pregătire Montessori în China, am tradus prima ediție a cărții în dialectul mandarin, în anul 2003. Vă mulțumesc!

—Michael Guo, Centrul Internațional de Instruire Montessori din China.

Când am dat din întâmplare peste această carte, mi s-a părut că ideile Montessori sunt exprimate corect. Dumnezeuastră ați scris că în primii ani de viață, copilul trebuie să cunoască viața reală, nu trebuie să trăiască într-o lume imaginară. Fantezia trebuie să apară mai târziu, atunci când copilul poate să își dea seama ce e adevărat și ce nu. În prezent, acest lucru este foarte important, nu trebuie să-l uităm.

—Mitsuko Bando, director de creșă, Japonia

Elevilor noștri de gimnaziu li se cere să returneze cele câteva manuale pe care le folosim (matematică și latină) la sfârșitul anului. Toți se bucură foarte mult atunci când le spunem că pot să păstreze cartea „Copilul vesel”. O fetiță mi-a spus că o va păstra pe a ei până când va deveni mamă și că va folosi ce a învățat din ea. „Copilul vesel” ne îmbogățește atât de mult orele de dezvoltare personală! Folosind-o, copiii își imaginează cum e să fii părinte, se gândesc la acest lucru. De asemenea, îi îndeamnă pe adolescenți să aibă o atitudine pozitivă față de ei înșiși și față de cei din jur. Vă mulțumim foarte mult.

—Ann Jordahl, Școala Montessori din Lake Forest

Din fericire, am găsit cartea „Copilul vesel” atunci când eram însărcinată și, prin urmare, m-ați ajutat foarte mult să duc la îndeplinire cea mai importantă sarcină din viața mea: aceea de a-mi crește băiatul. Sunt convinsă că este un ghid obligatoriu pentru părinți, familie și profesori, pentru că oferă informații într-un mod foarte ușor de înțeles și, cel mai important, informații utile în viața de zi cu zi. Vă mulțumesc!

—Eva Prado, mămică și profesor de engleză, Brazil

Fiecare copil fericit, sigur pe el și liniștit are în spate un părinte care a fost ajutat și ghidat de ideile Montessori, aplicate la grupa de vârstă 0 – 3 ani. „Copilul vesel” este o carte plină de sfaturi înțelepte și de idei practice, atât pentru profesori, cât și pentru familie. Mulțumim, Susan, pentru că ai adunat toate informațiile legate de copiii mai mici de trei ani într-o carte atât de frumoasă!

—Daniele și Aika W. Mariani, părinți Montessori din Italia

Vă mulțumim pentru că ne ajutați să schimbăm atât de mult viața copiilor.

—Nertila Hoxha, asistent Montessori, Albania

Eu ofer această carte fiecărui proaspăt părinte și fiecărei femei însărcinate pe care o întâlnesc. Cred că ar trebui să fie o lectură obligatorie la toate cursurile de educație parentală și ar trebui distribuită în spitale!

—Julia Volkman, student, studii postuniversitare, Universitatea Harvard

Prima dată am aflat de Montessori de la un prieten, când copilul meu avea cam un an și două luni. Imediat ce am terminat de citit „Copilul vesel”, am hotărât să ne creștem copilul altfel. Am considerat că cel mai bine este să oferim cartea persoanelor din jur (mai ales rudelor apropiate), ca să înțeleagă ce anume vrem să facem. Cartea oferă informații complete referitoare la dezvoltarea copilului, iar modul de prezentare este unul foarte accesibil.

—Jean Layton Rosas, mămică și inginer de programe la Intel

„Copilul vesel” a fost inclusă în programul de instruire a părinților: conține sfaturi practice, informații sigure și este o sursă de informații extraordinară pentru părinții care trebuie să pregătească mediul de viață al copilului în funcție de fiecare etapă de dezvoltare a acestuia. Este plină de sfaturi înțelepte.

—Heidi Philippart, proprietar de școală, Amsterdam

Am văzut cum luminezi colțurile întunecate ale Pământului și cum le faci să strălucească cu iubire și o gândire profundă.

—Hiroko Izawa, ghid cultural japonez

„Copilul vesel” este singura carte de care părinții au într-adevăr nevoie ca să înțeleagă cum se dezvoltă și cum învață cel mic. Informațiile legate de fiecare etapă de dezvoltare a

copilului sunt practice și realiste; resursele materiale propuse încurajează și susțin aceste etape. Recomand cu căldură cartea „Copilul vesel”, este un cadou foarte potrivit ca să feliicităm pe cineva care tocmai ne-a anunțat că așteaptă un copil, sau care tocmai a născut. Acesta este momentul cel mai potrivit să influențăm pozitiv modul de gândire al celor care vor influența, la rândul lor, modul în care va gândi generația viitoare!

—CarolAnn McKinley, educator pentru copii de vârste mici, Noua Zeelandă

„Copilul vesel” reprezintă o modalitate foarte simplă pentru proaspeții părinți de a se familiariza cu filosofia Montessori. Mereu ofer cadou un exemplar prietenilor sau rudelor care urmează să devină părinți. Toți cei cărora le-am oferit-o au remarcat claritatea informațiilor și apoi au ales metoda Montessori ca metodă de educație și ca mod de viață pentru copiii lor.

—Karey Lontz, Montessori, asistent Montessori, Denver, Colorado

Oricine poate să schimbe în bine viața unui copil mic dacă cunoaște lucrurile simple necesare ca să reușească acest lucru. Vă mulțumesc foarte mult pentru că faceți în continuare eforturi ca să răspândiți ideea că cei mici trebuie ajutați să se dezvolte și să își atingă potențialul maxim.

—Judi Orion, director departament formare profesională,
Institutul Montessori, Denver, Colorado

Când așteptam venirea pe lume a primului nostru copil, împreună cu soția am tradus „Copilul vesel” în limba poloneză. Ne-a luat ceva timp, dar a fost o perioadă foarte frumoasă pentru amândoi. Am învățat atât de multe lucrând la traducere!

—Rafal Szczypka, Polonia și Marea Britanie

Eu cred ca principalul scop în viață este să îți găsești fericirea, iar ajutându-i pe alții reușim cu siguranță acest lucru. Copilul mic află pentru prima dată ce înseamnă iubirea de la mamă. Oamenii care primesc multă afecțiune în primii ani de viață au mai mult curaj, mai multă încredere pe tot parcursul vieții și dau dovadă de mai multă compasiune față de alte persoane. Metoda Montessori este foarte bună din acest punct de vedere.

— Dalai Lama, Dharamsala, India

Celebrul poet laureat indian și susținător Montessori Rabindranath Tagore a afirmat odată: ”De fiecare dată când se naște un copil, acesta duce cu el speranța că Dumnezeu nu

este încă dezamăgit de oameni.” Pe continentul african, și mai ales în Africa de Sud, țara mea, ne găsim adesea la limita dintre speranță și disperare.

Copiii sunt cei care aduc speranța, iar adulții disperarea. În Africa de Sud avem nevoie de adulți informați și educați în legătură cu creșterea și educarea copiilor – avem nevoie de persoane care să le înțeleagă visele, pentru ca apoi să putem să ne transformăm continentul într-unul în care copiii și adulții să își împărtășească speranțele și visele.

Susan Stephenson, în cele două cărți ale sale, ne oferă o modalitate de a înțelege, pentru ca noi, adulții, să știm cum să ajutăm fiecare copil să își îndeplinească visele.

Vă mulțumim pentru că sunteți o atât de bună și motivantă purtătoare de cuvânt a celor mici, ale căror voci nu se pot face auzite încă singure.

—Samantha Streak, South Africa

Volumul scris de Stephenson este un material foarte bun pentru părinții care caută sfaturi inspirate și bine documentate legate de creșterea unor copii bine ancorați în realitate, într-o lume haotică. Prin faptul că prezintă principiile Montessori într-un mod simplu și elocvent, Stephenson le aduce un mare serviciu generațiilor viitoare de părinți.

—Dr. Angeline Lillard, profesor de psihologie, Universitatea Virginia, autoare a lucrării *Montessori, The Science behind the Genius*

Cartea explică foarte bine sensul vieții și cum ar trebui ea trăită. Acest lucru ar fi de ajutor și altor persoane de vârsta mea. Dacă un tânăr nu dorește să citească capitolul intitulat „Tânărul adult, 12- 18 ani”, atunci ar trebui să îl citească părinții, ca să poată să își ajute fiul sau fiica să devină un om mai bun.

—Ryan Alcock, 13 ani, Liceul Montessori, Amsterdam

Această cărticică poate să îți schimbe viața cu sfaturile ei practice. Vă va ajuta să vă creați un mediu prielnic unei conviețuiri pașnice.

—David Kahn, director al NAMTA (Asociația Nord-Americană a Profesorilor Montessori)